

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2021 / 11 FİYATI: 9 TL

“Türkiye
Cumhuriyeti
İlelebet
Payidar
Kalacaktır.”

H. Atatürk

1881-∞

SAYGI VE ÖZLEMLE
ANIYORUZ

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Ukrayna'daki İlk Organ Nakli Sempozyumuna Öncülük Etti

Cihangir Dumanlı:
**Atatürk
Yaşıyor Hep
Yaşayacak** Sh: 8

Ömer Dedeoğlu:
**Ölümsüz
Önder** Sh: 13

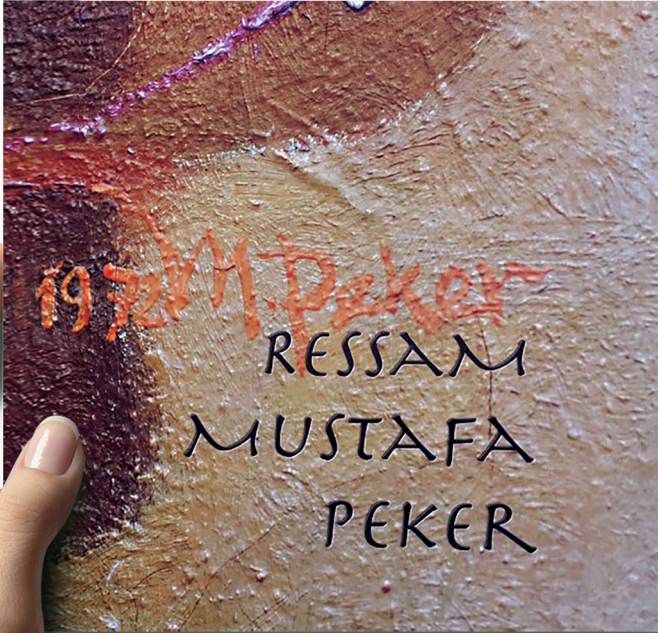
Cengiz Özakıncı:
Milli Mücadeleye
Kara Çalanlar
**Türklükten
İstifa
Eden Son** Sh: 24
Şeyhülislam

Necef Uğurlu:
**Ne Tuhaf
Şey Şu
İnsan** Sh: 78
Tekin Özertem:
**Âsım'ın
Nesli** Sh: 57

Gürbüz Evren:
**ABD,
20 Yıllık
Afganistan
İşgalini
Neden
Bitirdi?** Sh: 90

Ressam Mustafa Peker adlı bu kitabım,
1947-1952 yılları arasında Kayseri Pazarören
Köy Enstitüsü'nde ve sonraki eğitim sürecinde
yolumu aydınlatan tüm öğretmenlerime,
en içten teşekkürlerimi sunmak amacıyla,
İzmir YENİ KUŞAK KÖY ENSTİTÜLÜLER DERNEĞİ'ne
armağan edilmiştir.

Kitaplarımın satımıyla elde edilecek gelirin
geleceğe ışık tutmakta küçük bir katkısının
olmasını diliyorum.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Başkent Üniversitesi'nin bir
kültür hizmeti olan Bütün Dünya
2000, Başkent Üniversitesi
kuruluşlarından*

*Aküm Reklamcılık, Danışmanlık
ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve
Ticaret A.Ş.'nin 1. Cadde
No: 77, Bahçelievler, Ankara
adresinde hazırlanmıştır.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Nilay Karatosun,

Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,

Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan,

Sezin San Sungunay, İzlen Şen Tokar, Melek Şirin Tolga,

Necfe Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,

Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abonebd@gmail.com

Baskı: BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A. Ş.

Akçaburgaz Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No: 17,

34522 Esenyurt, İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 28 / 10 / 2021

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 "Olunması Gereken Kişi"

Dr. Ufuk Akyol

4
Prof. Dr.
Mehmet Haberal
Ukrayna'daki
İlk Organ Nakli
Sempozyumuna
Öncülük Etti

8 Atatürk Yaşıyor Hep Yaşayacak

Dr. Cihangir Dumanlı

11 Onu Çok Özlüyorduk Şimdi Çok Arıyoruz

Metin Gören

13 Ölümsüz Önder

Ömer Dedeoğlu

18 Atatürk'ün Son Ayları

Yahya Aksoy

24 Türklükten İstifa Eden Son Şeyhülislam

Cengiz Özakıncı

31 Gerçeklerden Ödün

Verilemez Cengiz Önal

36 Hakimiyeti Milliye Yazıları

38 Atatürk ve Başucu Kitapları

A. Erdem Akyüz

43 Şehit Nazım Bey'in Menkıbeleri

Zeki Sarıhan

47 Plevne'de Çerkezler

Prof. Dr. Cengiz Kuday

49 Umudumuz Oğlumuz

Mete Akyol

51 Petekteki İnönü

Cemal Türkmen

57 Âsım'ın Nesli

Dr. Tekin Özertem

61 Cemile Aytaç

Demir Aytaç

69

Siyasal Beka Barbaros Eneç

İÇİNDEKİLER

73 Sıtma ile Savaş Beka Meselesiydi Vahap Candan

78 Ne Tuhaf Şey Şu İnsan Necef Uğurlu

85 Afganistan Kaya Boztepe

90 ABD, 20 Yıllık Afganistan İşgalini Neden Bitirdi? Gürbüz Evren

96 Afganistan: Doğal Kaynaklar ve Enerji Durumu Necdet Pamir

101 Berlin Duvarı Erhan Kanyılmaz

107 Kol Kırılır Yen İçinde Kalır! Berk Yüksel

110 Ormanlarımızda Korkulu On Dört Günün Öncesiyle Sonrası Konur Ertop

116 Vedat Nedim Tör

117 Baudelaire 200 Yaşında Yaşar Öztürk

122 Simssee İzlen Şen Toker

128 Turnuva Teorisi Sabriye Aşır

132 Eyfel Kulesi'nin Gölgesinde Kalan Mimar

138 Kampüste Hayat Mehmet Ünver

143 Şiirin Doruklarında Sabri Kemal

147 Neler Olmuyor ki Dünyada Sezin San Sungunay

56 İlk Dersimiz Türkçe

68 Gözün Sözü

84 Bilginizi Denetleyin

151 Çözümler

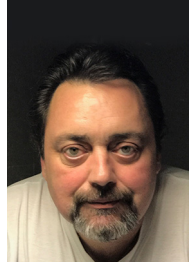
152 Yarının Büyükleri

154 Bulmaca

156 Satranç

158 Bize Gönderilen Kitaplardan

160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

“Olunması Gereken Kişi”

İlkokul, ortaokul ve lise yaşamınızdaki öğretmenlerinizin kalbinizde başka bir yeri vardır değil mi? “Nedeni nedir acaba?” diye hiç düşündünüz mü? Ben kendimce bu soruya şöyle bir cevap bulabildim:

Bana öğrettikleri her bilgi için, beni eğittikleri her konu için, her birine sonsuz müteşekkirim tabii ki. Ancak kalbimde onlara yer vermemin nedeni daha başka. Her bir öğretmenim, tüm bunlardan başka, ailemin dışında tanıdığım ilk farklı yetişkinler olarak kendi yaşamlarıyla, duruşlarıyla, kişilikleriyle, kendilerini adadıkları davalarıyla, bana, “olunması gereken kişi” örneği oluşturup zihnimi genişlettiler. İşte bu yüzden onlara hem minnettarım, hem de kalbimde özel yerleri var.

Etienne Weymann tüm aktif çalışma yaşamını Kadıköy Saint-Joseph Lisesi’nde tamamlamış bir öğretmendi. Emekli olduktan sonra da okulda idareci olarak çalışmaya devam ediyordu. 1986 yılında mezun olduğumuzda yanına gidip, bize okulun hiç görmediğimiz bölümlerini gezdirmesini rica etmiştik. Kırmadı, o koskoca okul binasını, okuduğumuz 8 yıl boyunca görmediğimiz, bilmediğimiz bölümlerini bize gezdirdi.

En son, okul binasının ortasına denk gelen bölümün çatısına çıkarttı bizi. Burada çatı kiremitlerinin arasında yaklaşık 5 metreye 5 metre boyutunda düz bir beton platform vardı. Hepimiz Moda Koyu’nun, Fenerbahçe Burnu’nun, Adalar’ın ve Marmara Denizi’nin eşsiz manzarasını büyülenerek seyrederken Etienne Weymann bize bu noktadaki bir hatırasını anlattı:

“Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün cenazesi Ankara’ya götürülürken Gebze’ye kadar Yavuz zırhlısıyla taşınmıştı. Biz, tüm okul öğretmenleri, bu platforma çıkıp onu selamlayarak uğurlamıştık.”

Çok şaşırmıştım. “Siz o kadar uzun zamandır mı Türkiye’desiniz?” diye soruverdim. “Ben buraya 1929 yılında geldim.” dedi. Şu an karşımda duran adam, babam dahi daha doğmadan çok önce geldiği ülkemde, yaşamını biz çocuklara, eğitimimize, öğrenimimize adamıştı. “Bu ne yüce bir ruhtur” diye geçirdim içimden.

Etienne Weymann 1998 yılında vefat etti. Nerede mi? Tabii ki burada, evinde vefat etti; ve tabii ki onu kalbimize gömdük.

Tüm öğretmenlerimin ve öğretmenlerin 24 Kasım öğretmenler gününü saygılarımla kutlarım.

Prof. Dr.
Mehmet Haberal
Ukrayna'daki
İlk Organ Nakli
Sempozyumuna
Öncülük Etti

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, Ukrayna'da organ nakli alanında düzenlenen ilk tıp sempozyumuna öncülük etti.

NATIONAL
O. O. BOGOMOLETS
MEDICAL UNIVERSITY

Başkent Üniversitesi ile Ukrayna'nın ilk tıp üniversitesi olan ve 1903 yılında kurulan Bogomolets Kiev Ulusal Tıp Üniversitesi iş birliğiyle, organ nakli konulu

“Ukrayna Türkiye Bilimsel Sempozyumu” gerçekleştirildi.

15-16 Ekim 2021 tarihlerinde düzenlenen sempozyumun ilk gününde, Başkent Üniversitesi Ankara

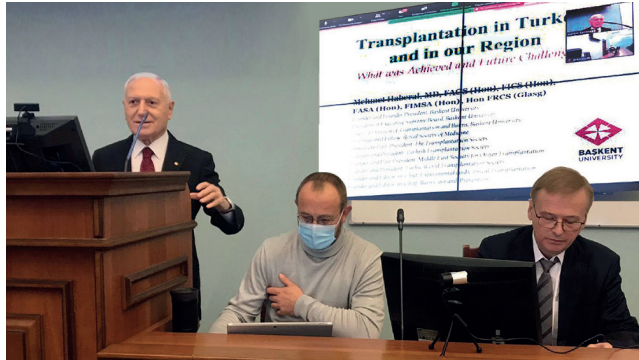
Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesi'nde Prof. Dr. Mehmet Haberal ve ekibinin gerçekleştirdiği böbrek nakli, Ukrayna'nın 46 kenti ve 7 ülkede bine yakın katılımcı tarafından canlı olarak izlendi.

Hastanesi'nde Prof. Dr. Mehmet Haberal ve ekibinin gerçekleştirdiği böbrek nakli, Ukrayna'nın 46 kenti ve 7 ülkede bine yakın katılımcı tarafından canlı olarak izlendi. Ukrayna için bir ilk niteliğindeki bu deneyimin ve başarıyla gerçekleştirilen transplantasyonun ardından onur konuğu olarak Kiev'e giden Prof. Dr. Haberal, ilgiyle karşılandı.

Bogomolets Kiev Ulusal Tıp Üniversitesi'ndeki konferansın açılışını yapan Prof. Dr. Mehmet Haberal, meslektaşlarına ve tıp öğrencilerine Türkiye'de ve bölgedeki organ nakli sürecini anlattı. Başkent Üniversitesi Transplantasyon Bilim Dalı öğretim üyeleri de deneyimlerini aktardı. Sempozyumu hem farklı salonlardan hem de zoom üzerinden 700'ün üzerinde katılımcı takip etti.

Kiev Kenti Devlet İdaresi

Başkan Yardımcısı ve Sağlık Hizmetleri Geliştirme Sorumlusu Hanna Starostenko da, tüm katılımcılara ve sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçenlere teşekkür etti. Prof. Dr. Haberal'ın bölgelerinde transplantasyonun yaygınlaşmasında yaptığı önemli katkılara dikkat çeken Starostenko, sempozyumun

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Türkiye'de ve bölgede organ nakli süreci hakkında meslektaşları ve tıp öğrencilerini bilgilendirdi.

son derece önemli olduğunu vurguladı. Daha sonra Türkiye'den ve Ukrayna'dan hekimler organ nakli alanındaki bilgi ve deneyimlerini paylaştılar.

Prof. Dr. Haberal, daha sonra çocuk hastanesini ziyaret etti. Hekimler, Prof. Dr. Haberal'ın kaleme

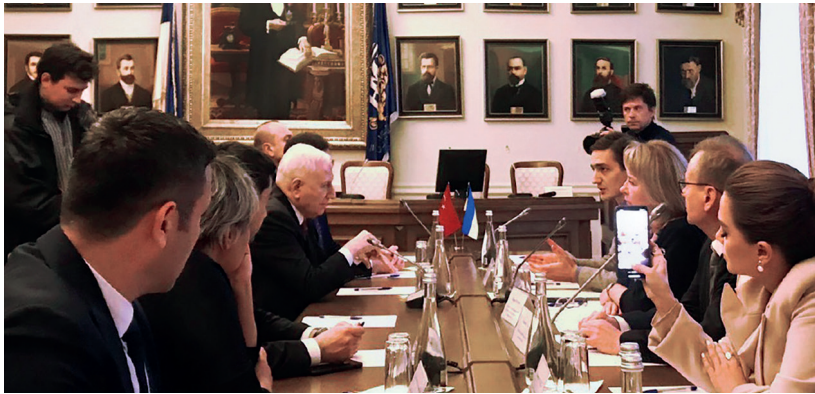
Ukrayna'nın en prestijli, ilk tıp üniversitesi Bogomolets Kiev Ulusal Tıp Üniversitesi, Başkent Üniversitesi ile ortak sempozyuma ev sahipliği yaptı.

aldığı Türkiye'de ve bölgemizde organ nakli kitabını imzalattılar. Ayrıca Prof. Dr. Haberal'a çocukların yaptığı bir resim de hediye ettiler.

Sempozyumun ardından önemli bir adım daha atıldı ve Başkent Üniversitesi ile Bogomolets Kiev Ulusal Tıp Üniversitesi arasında Türkçe dil eğitimi için anlaşma imzalandı. Prof. Dr. Mehmet Haberal, Ukrayna'da organ naklini teşvik etmek ve

ülkedeki organ nakli cerrahlarının bilimsel faaliyetler konusundaki katılımını artırmak amacıyla bir organ nakli derneği kurulmasını da önerdi. Prof. Dr. Mehmet Haberal ayrıca Milletvekili Oksana Dmitrieva ile de görüştü.

Prof. Dr. Haberal günün anısına Dmitrieva'ya Başkent Üniversitesi seramik atölyelerinde üretilen özel bir hediye verdi. •

Başkent Üniversitesi ile Bogomolets Kiev Ulusal Tıp Üniversitesi arasında Türkçe dil eğitimi için anlaşma da imzalanırken, Prof. Dr. Mehmet Haberal Ukrayna'daki meslektaşlarına, ülkede bir organ nakli derneği kurulması önerisinde bulundu.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Milletvekili Oksana Dmitrieva'ya Başkent Üniversitesi seramik atölyelerinde üretilen özel bir hediye verdi.

Çocuk hastanesini ziyareti sırasında Prof. Dr. Mehmet Haberal'a, çocukların yaptığı bir resim armağan edildi.

Sempozyum sırasında Mısırlı öğrencilerin büyük ilgi gösterdiği Prof. Dr. Mehmet Haberal, öğrencilerin sorularını yanıtladı ve onlarla fotoğraf çekti. Prof. Dr. Haberal, insan yaşamının ve zamanın geri gelmeyecek iki şey olduğunu vurgularken, öğrencilerden çok çalışmalarını istedi. Prof. Dr. Haberal, **"Çalışmak yetmez, 7 gün 24 saat çalışmak gerekir. Hiçbir şey ya da hiç kimse sizi durduramaz. Size zor olduğunu söyleyebilirler, yapamayacağınızı söyleyebilirler; onları dinlemeyin ve sadece çalışmaya devam edin; istediğiniz şeyi başaracaksınız."** dedi.

Yılmadan Yorulmadan

Dr. Cihangir Dumanlı

Atatürk Yaşıyor Hep Yaşayacak

**Ölümünün 83. Yıldönümünde
Atamızı yine gittikçe büyüyen saygı ve
özlemle anıyoruz.**

Atatürk bir fani olmanın ötesinde, fikirleri ve eserleri ile sonraki kuşaklara ışık tutan, yol gösteren idealler ve ilkeler bütünüdür. Eserleri ve fikirlerini canlı tutmak, bu yolda ilerlemek O'nu dogma haline getirmek değildir. O aramızdan ayrıldı ama eserleri ve ilkeleri hep yaşayacaktır.

Dünya tarihinde ölümünün üzerinden dört nesil geçmiş olmasına

rağmen hala sürekli artan bir saygıyla, özlemle anılan; koyduğu ilkelerin hayata geçirilmesine bu denli ihtiyaç duyulan başka bir lider yoktur. Bunu görmek için Atatürk'ün çağdaşı, 1920'lerin, 1930'ların liderlerinin akıbetine bakmak yeterlidir. Çoğunun ideolojileri geçerliliğini yitirmiş, heykelleri yıkılmış, unutulmuşlardır.

Oysa büyük Atatürk ve Atatürkçülük bu gün dahi geçerliliğini

korumaktadır ve gelecekte de koruyacaktır.

Bu kısa yazıda bunun başlıca nedenlerini incelemeye çalışacağız.

Dinamik bir hedef gösterdi:

Atatürk “Yaptığımız devrimlerin amacı Türk milletini çağdaş ve tam anlamıyla medeni bir toplum haline ulaştırmaktır.” diyerek Türk ulusuna ve kurduğu Türkiye Cumhuriyeti’ne “çağdaş uygarlığa ulaşmak ve geçmek” hedefini göstermiştir.

“Atatürk’ün gösterdiği çağdaş uygarlığa ulaştık, burada duralım” denilemez. Duran geri kalır. Atatürkçülük devrimciliktir. Devrim durmaz.

Çağdaş uygarlık durağan bir kavram değildir. Sürekli gelişmektedir. “Atatürk’ün gösterdiği çağdaş uygarlığa ulaştık, burada duralım” denilemez. Duran geri kalır. Atatürkçülük devrimciliktir. Devrim durmaz. Bu nedenle Atatürkçülük asla geçerliliğini yitirmez.

Tam Bağımsızlık İlkesini Koydu:

Atatürk 19 Mayıs 1919’da bağımsızlık savaşını başlatmak için Samsun’a çıktığı gün savaşın hedefini tam bağımsız (bila kaydı şart müstakil) Türkiye olarak tanımlamıştır. Bağımsızlık savaşı ise kendi deyişi ile “bizi sömürmek isteyen kapitalizme ve bizi yutmak isteyen emperyalizme” karşı yapılmıştır.

Emperyalizm doymak bilmez, temel içgüdüğü kâr ve güç maksimizasyonudur. Emperyalizmin uzun vadeli hedefleri değişmez, zamana ve bölgeye göre vasıtaları ve metotları değişir. Emperyalizm yenilgilerini unutmaz. Sevr Anlaşması’nı kabul etmeyip Atatürk’ün önderliğinde dünyada ilk ve başarılı bağımsızlık savaşı vererek Emperyalizme büyük darbe vuran Türkiye’den ve Türk ordusundan yüz yıl sonra bile öç almaya çalışır.

Emperyalizm yok olmadıkça Atatürk’ün tam bağımsızlık hedefi doğrultusunda antiemperyalist mücadele daima geçerliliğini koruyacaktır. Bu nedenle Atatürk hep yaşayacaktır.

Laiklik ve demokrasi ilkelerini koydu.

Atatürk devriminin temeli, egemenliğin tanrının yeryüzündeki

gölgesi sayılan halife-padişahıtan alınıp halka verilmesidir. Bu ise laik, demokratik devrim demektir.

Tüm diğer devrimlerin temeli olan laiklik Atatürk devrimini tarihteki pek çok devrimden ve Osmanlı'daki reform hareketlerinden ayıran temel niteliklerdir.

Her devrime karşı bir karşı devrim hareketinin gelişmesi diyalektiğin kuralıdır.

Bağımsızlık savaşı ve zaferin üzerine kurulan devrimler emperyalizme karşı yapıldığına göre laikliğe karşı olan karşı devrimciler emperyalizmin doğal işbirlikçileridir. Yakın tarihimizde ve günümüzde yaşanan olaylar bu savı doğrulamaktadır.

Devrim-karşı devrim çelişkisi bitmedikçe Atatürk devrimciliği daima güncel kalacaktır.

Akıl ve bilimi yol olarak gösterdi

Büyük Önder, “Ben miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım bilim ve akıldır.” demiştir.

Bilim şüphe ile başlar, şüphe duyan insan aklı araştırır, bulur, bulduğundan da şüphelenir tekrar araştırır. Bilim böyle gelişir. Bu aynı zamanda insan aklının özgürleşmesi demektir.

İnsan var oldukça aklın yol göstericiliğinde bilim daima gelişecektir. Bu nedenle Atatürk'ün

yukarıdaki sözleri ve bıraktığı miras hiçbir zaman geçerliliğini yitirmeyecektir.

Büyük Önder, “Ben miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım bilim ve akıldır.” demiştir.

Sonuç:

Bu yazının kapsamı içinde yukarıda kısaca değinebildiğimiz nedenlerle ölümünün 83. yılında Atatürk'e ve O'nun ilkelerine bu gün de artan ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır ve yüzyıllar geçse de bu ihtiyaç devam edecektir. Karşı devrimcilerin Atatürk'ü unutturma çabalarına rağmen ulusal bayramlarda ve 10 Kasımlarda gönüllü Anıtkabir ziyaretlerinin her yıl artması bunun bir göstergesidir.

Atatürk ve Atatürkçülük yaşamaktadır ve hep yaşayacaktır. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

“Taassup cahilliğe dayanır. Bundan dolayı taassubu olan cahildir. İlim mutlaka cahilliği yener, o halde halkı aydınlatmak lazımdır.” (1923)

M. Kemal Atatürk

Onu Çok Özlüyorduk Şimdi Çok Arıyoruz

A nkara “sonbahar”ın sararan hüznünü yaşıyor şimdi.

Gazellerle sürüklenen mantıklar, bir nefes, bir siliyet. Ya da hasret yükleriyle dolup taşan özlemler.

Köşe başından çıkacak gibi yakın. Gök gürültüsüyle bu güzel vatani kapsayacak umuduyla. Anıt-Kabir’e, sevginin tüm tonlarıyla birlikte sarı renk egemen.

Arıyoruz yüce Atatürk’ü. Arıyoruz, devletçiliğin, yoktan var olabilmenin ve de “Ey Türk Gençliği”nin iliklere dek inen duygularını.

10 Kasım’ları, sevgi pınarlarındaki göz yaşları gibi matemle geçiren bir toplumun üzerine indirilen Atatürk sevgi ambargosu, bayramları kutlama, Anıt Kabir’e gitme gibi çağdaş olmayan bir

mantığın ne mutlu ki; rotasına girmedir. Ve sirenler ötüyor, haydi zorunlu saygı duruşuna diyenlerin kamufle edilen alay mantıkları, “Ne mutlu Türküm diyene” diyen koca yüreklerin vatan tabanları altında eziliverdi.

Onu çok özliyordum, şimdi çok arıyorum.

Nice 10 Kasım'ları ünlü sporcularla birlikte kabir soluklu geçirdiğimi düşündüğümde, Atatürk'ü bir kez daha anmanın, anabilmenin mutluluğunun ne denli yüce olduğunu da duyumsuyorum.

Balkesir kentinin Maratveren köyünde doğan ünlü kesatoncu İsmail Akçay'ın, rahmetli Çetin Şahiner'in, Yücel Seçkiner'in, Tahsin Albayrak, Ekrem Koçakların, tüm sporcuların, “Ben sporcunun zeki, çevik ve ahlâklısını severim” tümcesinin, dünya liderleri

arasında bile, sevimli bir hitap tarzı virüsü olduğunu anımsadıkça, Atatürk'ün göz mavisini denizlerinde sonsuza dek kulaç atmayı yeğlerim.

“Ey Türk gençliği; Birinci vazifen...” diye başlayan ve parlayan yıldızlara dek uzanan hitabenin, Amerikalı astronot Armstrong'un “Bu söylemi ulusal bir marş gibi her yerde duyuyorum” demesi, bu vatan topraklarında soluklanan tüm insanların sevgi sloganı olmalıdır.

10 Kasım, bir büyük liderin ölüm tarihçesi olamaz.

Olsa olsa yaşayan, kalplerde yaşatılan ve ebediyete dek yaşayacak olan bir olağanüstü insanı sonsuza dek, daha ötesi yaşatabilmektir.

Bence, 10 Kasım, hüznü sevgiye dönüştüren anlamlı bir ulusal bayramımız olmalıdır. •

metingorenbd@gmail.com

Uçağa Binmeyen Atatürk

Atatürk yurt gezilerini daima deniz ve kara araçlarıyla yapardı. Onun uçağa bindiğine dair bir kayıt yoktur. Sadi Borak 1965'teki bir yazısında, Celal Erikan'ın “Komutan Atatürk” isimli kitabından yaptığı alıntıyı naklediyoruz.

Tarih 29 Ekim 1934... Cumhuriyetin 11. dönüm yılı Ankara'da Ordu Evi'nde kutlanmaktadır. Bu vesileyle verilen baloya Atatürk de gelmiştir. Irak Hava Kuvvetleri'ne bağlı subaylar da balonun konuklarıdır. Ata, hava subaylarıyla o gece yaptığı konuşmada bir hatırasını anlatıyor. Diyor ki:

“1910 yılındaydı. Ali Rıza Paşa ile birlikte Fransa'daki Picardie manevralarına davet edilmiştik. Manevra sonunda, daha çocukluk çağında olan uçaklarla gösteriler yapıldı. Bundan sonra, manevraya katılan yabancı subaylardan isteyenlerin bu uçaklara bindirileceği bildirildi. Ben de hemen uçaklardan birine doğru yöneliyordum ki Ali Rıza Paşa bileğimden tuttu ve : “Bilmediğin aş, ya karın ağrıtır ya baş” diye beni uyardı. Uçağa benim yerime bir başka ülkeden bir subay bindi. Bu uçak havada bir dönüş yaptıktan sonra düşüp yere çakıldı. Ölümünden kurtulmuşum.”

Atatürk'ün bizzat anlattığı bu anıdan anlaşılıyor ki, Picardie manevralarında binmek istediği uçağın yere düşüp parçalanması onun psikolojisinde derin bir etki yapmıştır. Atatürk'ün uçağa binmemesinin sebebini bu olayın etkisine bağlayabiliriz.

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

Ölümsüz Önder

"M illete yepyeni bir program bildirdiniz. Bu program benim millete vaat ettiğim hususlardır. Celal Bayar ve arkadaşları, benim millete vaat ettiklerimi yapacaklarını bana ve millete vaat ettiler. Ben milletle beraber Celal Bayar'ın ve arkadaşlarının programının nokta nokta tatbik edildiğini takip edeceğim. Daha iyi izah edeyim: Ben, Türkiye'nin Reisicumhuru Atatürk ve Türk milleti, Başvekil Celal Bayar'ın ve onun hükümetinin programını takip ediyoruz ve fiili neticesini görmek istiyoruz." »

10 Kasım 1937’de, yani ölümünden tam bir sene önce, Atatürk Başbakan Celal Bayar ve hükümetine bu mesajı yollar. Sevgili okurlar bir insan içtiği andı ancak bu kadar ciddiye alıp, içselleştirebilir. Ulusun çıkarlarını ve gönencini her şeyin üstünde tutan, halkla omuz omuza yürünen bir inanç ve vatanperverlik yoludur bu. Aynı anlayış kendini sürekli geliştirmek ve inşa etmek zorunda olan aydınların da asli görev ve sorumluluklarından birisidir. Bu anlayış günümüzde ulusa hâlâ aydın diye yutturulmaya çalışılan ve cumhuriyeti yıkma çabası içinde olan “konformist enteller” ile aydın arasındaki temel farktır.

Atatürk de önce kendini inşa etti. Sonra da bir asker olarak korumak için ant içtiği ve cephelerde yan yana savaştığı Anadolu insanıyla beraber bir ulus inşa etti. Ömrünün sonuna kadar da cumhurbaşkanı olarak kendi çıkarlarının değil ulusun çıkarlarının bekçisi oldu ve andına sadık kaldı. Yetkiyi her zaman makam için değil görev için isteyerek ulusun hizmetinde bir ömür geçirdi. Bu yüzden O gerçek bir aydıydı. “Dünyada insan diye yaşamak isteyenler, insan olmak

Atatürk de önce kendini inşa etti. Sonra da bir asker olarak korumak için ant içtiği ve cephelerde yan yana savaştığı Anadolu insanıyla beraber bir ulus inşa etti.

vasıflarını ve kudretini kendilerinde görmelidirler. Bu uğurda her türlü fedakârlığa razı olmalıdırlar” sözünden de anlaşılacağı gibi ulusa insanlaşma hedefi koydu. Anadolu’nun gerçek potansiyelini biliyordu ve bu cevherin mücevhre dönüşmesi için halkı göreve çağırırdı.

Özünde, derdini anlatmak için direşken bir çaba içinde olan, dahi bir düşünür, bilim ve akıl yolunu tutku haline getirmiş bir araştırmacı ve eylem adamıydı. Çevresindekiler onun eşsiz öngörüsüne yetişemediği için de yapayalnızdı. Bu yalnızlığının bir diğer nedeni de belirttiğimiz gibi ulusun kaderini ve gelişimini her şeyin üstünde tutması ve aynı fedakârlığı çevresinden de beklemediydi. Rauf Orbay'ın yakın çevresine dediği gibi:

Rauf Orbay:
“Biz Atatürk'ün yanında olmamış olsaydık da o, bu neticeyi alacaktı. Fakat eğer aramızda Atatürk bulunmamış olsaydı bizim bugünkü neticeyi görmemize imkân yoktu.”

“Biz Atatürk'ün yanında olmamış olsaydık da o, bu neticeyi alacaktı. Fakat eğer aramızda Atatürk bulunmamış olsaydı bizim bugünkü neticeyi görmemize imkân yoktu.”

Halkı asla aşağı görmedi ve Türk ulusunu geleceğe taşımak için mücadele etti. Onlarca yaşama sığacak işi sığdırdığı kısa yaşamını erdemlerle dolu geçirebilmeyi başarmış gerçek bir bilgeydi.

Daha 24 yaşında genç bir subayken Beyrut'ta çevresindekilere “Dava, yıkılmakta olan bir

imparatorluktan önce bir Türk devleti çıkarmaktır” dedi, bu davayı sahiplendi ve hayata geçirdi. Şimdi Türklüğünden utanan, Türk'üm diyene faşist diyen, Atatürk milliyetçiliğini, vatanseverliği öcü olarak gösteren zavallıları görünce Atatürk'ün ne büyük bir insan olduğunu daha iyi anlıyoruz.

1937'de yaptığı bir konuşmada milliyetçilikten ne anladığını şöyle aktarır: *“Bütün dünya milletleri aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşguldürler. Bu itibarla*

insan mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar, bütün dünyaya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli, kendi milletinin mutluluğuna ne kadar değer verirse, bütün

dünya milletlerinin mutluluğuna hizmet etmeye elinden geldiği kadar çalışmalıdır.”

1920'de ise şunları söyler:

“Gerçi bize milliyetçi derler, ama biz öyle milliyetçileriz ki, bizimle işbirliği yapan bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların milliyetçiliklerinin bütün icaplarını tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz herhalde bencilce ve mağrurca bir milliyetçilik değildir.”

Attila İlhan ise Atatürk milliyetçiliği ile ilgili şu tespitte bulunur:

Atatürk, araştırmalarına dayanarak “Anadolu en az 7000 yıllık Türk beşiğidir.” diyerek zamanın İngiliz odaklı tarih görüşüne meydan okudu.

“...iki şey saptadım. Birisi şu: Onun için milliyetçilik ilkesi, kesinlikle emperyalizme ve emperyalizmin yurtiçindeki işbirlikçilerine karşı; ikincisi, bu milliyetçiliğin eylem düzeyinde somutlaşması yurt halkından ‘Türkümlü’ diyen herkesin ulusal egemenliği ve tam bağımsızlığı gerçekleştirmek amacıyla birleşmesini içeriyor.”

Atatürk Şakir Zümre ile

Ulusal egemenlik, devrimler ve özellikle de laiklik ulusa en büyük hediyesiydi. Öğrenciliğinden cumhurbaşkanlığına kadar fikirlerini hem çok iyi ifade edebildi hem de savundu. Şimdi demokrasi

götürdüğü gibi o zaman da uygarlıktan yoksun halkalara “uygarlık” götürme kisvesi altında sömüren ve cinayet işleyen emperyalizmin has adamı Lloyd George “Barbar Türkler geldikleri Asya’ya sürülmeli, onlar Avrupa’ya ait değil” diye aleni olarak

niyetini belli ederken, Atatürk araştırmalarına dayanarak “Anadolu en az 7000 yıllık Türk beşiğidir.” diyerek zamanın İngiliz odaklı tarih görüşüne meydan okudu. Ne kadar haklı olduğu hem genetik, hem dil, hem de arkeoloji alanındaki çalışmalarla bugün kanıtlanmış durumda.

Sofya’da Karmen operasını izlerken eşsiz gözlem ve analiz kabiliyetiyle örgütlü toplumun önemini kavrayarak Bulgar parlamentosu kültür komisyonu üyesi Şakir Zümre’ye şunları söylemişti:

“Balkan Harbi’nde Bulgarlara neden yenildiğimizi şimdi daha iyi anlıyorum. Baksana operaları bile var, sanatkâr yetiştirmişler. Opera önemli iş; sanatkâr ister, müzik ister, dekoratör ister. Bütün bunların üstüne adamlar opera binası bile yapmışlar. Böyle bir sanatı yaratan toplum kolay kolay yok edilemez. Bizim memlekette de operaya

sahip olacağımız gün gelecek mi? O mutlu günü görebilecek miyiz?"

Bu hayali Cumhuriyet'in 10.yılında sahnelenen Bay Önder operası ile gerçekleşti.

Osmanlı'nın son döneminin ahlâksızlığını, yolsuzluğunu, yoksulluğunu ve Türk insanı üzerindeki yükünü askerliği sırasında görmüş, toplumdaki bu düzen bozukluğunun gerilemeye yol açtığını anlamış ve devrimleri bu doğrultuda şekillendirmişti. İnsanların arasındaki düzenin en önemli ürünü olan uygarlıktan genç Türkiye Cumhuriyeti de pay almak istiyordu. Demokrasinin laiklik, eşitlik, hukuk, adalet, aydınlanma, tam bağımsızlık ve toplumsal dayanışma ilkeleri üzerinden yükselerek ulusal egemenliği pekiştirmesi bir diğer hedefti. Ezilen ve kimliklerini kaybetmiş Doğu halklarına Anadolu'nun bağrından doğan bir güneş oldu. Bu güneşin ışıklarından aldıkları güç ile de hepsi bağımsızlıklarına kavuştu. Atatürk, insanlığın yarattığı ender

mucizelerden biridir.

Okuduğu kitaplar, ortaya çıkarıldığı eserler ve yaptığı araştırmalarla Türk dili ve tarihini de prangalarından kurtardı. Özellikle binlerce yıllık Türk dilini Arap harflerinin ve yabancı sözcüklerin esaretinden kurtararak Harf Devrimi'ni yaptı, Türkçenin özüne dönmesini sağladı. Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ni kurarak bu çalışmaların bir sistematik içinde gelecek nesillerin de katkısıyla gelişmesini arzuladı.

Ölümünün üzerinden 83 yıl geçmesine rağmen Ulu Önder devrimleriyle, idealleriyle, eserleriyle, kararlılığıyla, hayat sevgisiyle yüreklerimizde yaşıyor.

Sevgili okurlar, bizim kurtarıcıya ihtiyacımız yok. Sadece Atatürk'ün açtığı yolda ilerlemeye ihtiyacımız var... Sağlıkla kalın

omerdedeoglubd@gmail.com

Kaynakça:

Attila İlhan-Hangi Atatürk
Şerafettin Turan-Mustafa Kemal Atatürk
Ahmet Yavuz-Başkomutan
Bilal N. Şimşir-Doğunun Kahramanı Atatürk
Hasane Ilgaz-Okuduklarım, Gördüklerim, Yazdıklarım

Atatürk Diyor ki..

"Bir kelime ile ifade etmek lâzım gelirse, diyebiliriz ki yeni Türkiye Devleti, bir halk devletidir, halkın devletidir. Mazi müesseseleri ise bir şahıs devleti idi, şahıslar devleti idi. Bir milletin yeryüzünden tamamen silinmesi için, bir milletin insanlık topluluğundan tamamen çözümlü dağıtılabilmesi için Nuh Tufanı kadar harikulâde felâketler ve hadiseler lâzımdır. Fakat şahıslar, kendiliğinden yok olmaya mahkûmdur. Bundan ötürü halk müessesesi ile şahıs müessesesi arasında yaşama ve son bulma oranları da bunun aynıdır."

13.08.1923 TBMM (Atatürk'ün S.D. I, s. 309)

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

ATATÜRK'ÜN SON AYLARI

*“Beni görmek demek mutlaka yüzümü görmek değildir.
Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve
hissediyorsanız bu kâfidir.” Atatürk*

Balkanlar’da, Kafkaslar’da, Orta-
doğu’da, Suriye ve Trablusgarp
cephelerinde önemli başarılar elde
eden Mustafa Kemal, gün geldi 19
Mayıs 1919’da Samsun’a çıkıp
Anadolu’ya geçerek halkla birlikte
yeni mücadele başlattı. Büyük zaferler
sonucunda kurtarıcı baş komutan

ve kurucu devlet adamı olarak dur-
madan gece gündüz çalıştı.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuru-
luşu ve devamında sürdürülen yo-
ğun devrimleri kısa sürede hayata
geçirmek üzere, içeride ve dışarıda
büyük engellere rağmen kararlılıkla
başarıdan başarıya koştu. »

Atatürk, 25 Ağustos'ta kurmaylarıyla birlikte Şuhut kasabasında bir evde geceyi geçirdi. Burada kumandanlarına taarruz emrini bildirdi. 300 top Afyon Cephesi'ne yerleştirildi. 26 Ağustos gecesi yaverin elinde bir mum feneri olduğu halde taşlık bir araziden Kocatepe'ye çıktı. Burada üzerine Başkumandanlık bayrağı asılan bir çadır da kurulmuştu. Fecirle beraber top ateşi başladı. Atatürk, "Türk milleti ne imiş, düşman anlasın!" diye söyleniyordu.

Falih Rıfki Atay:
 “... Atatürk,
 hiçbir taviz zafiyeti
 göstermeyen bir
 idealisttir. Bu tarafı
 çağdaşlarından hiç
 kimseye benzemez
 ve hiçbir türlü tenkit
 edilemez...”

mermiye kadar aynı şekilde devam ediniz. Çünkü iki saat sonra cephaneyi düşmandan ikmal edeceğiz.”

Düşman siperleri yanıyor, topçular durmadan mermilerini atıyordu. Yer gök inliyor, siperler yanıyordu. Bu esnada Atatürk sordu:

“Topçunun cephanesi ne vaziyettedir?”

“Aynı şekilde bir saat devam etmez Paşam.” dediler. Paşa: *“Son*

Bu iman ve kararlılıkla kısa sürede düşman yenilecek ve cephaneleri de elimize geçecekti. Biraz sonra da Mehmetçik süngü takıp siperlere taarruza geçti... Kendinden emin, kararlı, yılmaz bir asker olan Atatürk'ü, Falih Rıfki “Çankayadan” kitabında anlatır:

“... Atatürk, hiçbir taviz zafiyeti

*göstermeyen bir idealisttir. Bu tara-
rafı çağdaşlarından hiç kimseye
benzemez ve hiçbir türlü tenkit
edilemez...”*

30 Ağustos Zaferi'nin 16. yıl dö-
nümü bütün yurttta Atatürk'ten mah-
rum kalınsa da büyük bir coşku ile
kutlandı. Atatürk, manevi kızı Sa-
biha Gökçen'e gazeteleri okutarak,
heyecan ve mutluluk içinde dinledi.

28 Ağustos 1938. Atatürk,
Doğu Manevralarının bitişi
nedeniyle kendisine Genelkurmay
Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ta-
rafından çekilen telgrafa cevap verir:
*“Türk ordusunun yarattığı zafe-
rin bu yıl dönümü günlerinde kalbim
orduya karşı takdir ve şükran his-
leriyle doludur. Sizin ve tercüman
olduğunuz aziz silah arkadaşları-
nın hakkımda gösterdikleri sami-
mi ve asil duygular; o günlerdeki*

*hatıralarımı canlandırdı; heyecanı-
mı artırdı.”¹*

Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda
Sabiha Gökçen'i kabul eder ve ona
şunları söyler:

**“30 Ağustos'u
bensiz kutlayacaklar!
Oysa o kadar
isterdim ki
törene katılmayı...
Çocuklarımızı
görmeyi, modern
araç ve gereçlerle
donanan ordumuzun
gelişini görmeyi...”**

*“30 Ağustos'u bensiz kutlaya-
caklar! Oysa o kadar isterdim ki
törene katılmayı... Çocuklarımızı
görmeyi, modern araç ve gereç-
lerle donanan ordumuzun gelişini
görmeyi... Biliyor musun Gökçen,
bayrağımızı da özledim. Onun şöyle
anlı şanlı dalgalanışını, göklerle
bütünleşmesini...”²*

Gazi Mustafa Kemal'de 1937'de
karaciğer yetmezliği uzun aralıklarla
sıkça görülmeye başladı. Dr. Neşet
Ömer, Yalova'da Atatürk'ü muayene
etmiş ve Dr. Reşat Belger ile birlikte
hastalığın karaciğer büyümesi ve
sertleşmesi olduğu sonucuna var-
mıştır. 1938 Ocak ayında kaplıca
tedavisi için Yalova'ya gider. Hükü-
met Mart ayı içinde Fransa'dan Dr.

Fissenger'i getirir. Teşhisin doğru olduğu görülür.

24 Mayıs 1938 Mersin - Viranşehir

Atatürk bu rahatsızlığı sırasında Hatay sorunu ile çok ilgilenir. 19 Mayıs 1938'de hasta hasta Mersin'e ve İskenderun'a gider. Adana'da güneş altında Türk ordusunun geçit törenini izler. Ankara'ya gider ve kısa süre sonra İstanbul'a geçer. 31 Temmuz'da Viyana'dan gelen Prof. Dr. Eppinger, 1 Ağustos'ta Prof. Dr. Berkman, Dolmabahçe'de Atatürk'ü muayene ederler. Sonraki günlerde Dr. Mim Kemal Öke de muayeneye devam eder. Doktorlara göre Atatürk'ün hafızasında bir zayıflama görülmemiştir.

Atatürk, hasta yatağında Dolmabahçe Sarayı'nda 5 Eylül 1938 günü vasiyetini yazdırır... Vasiyetnâme, 6 Eylül 1938 günü Dolmabahçe Sarayı'na çağrılan İstanbul Altıncı Noteri'ne teslim edilir. Vasiyetnâme, 28 Kasım 1938'de Ankara Onuncu Sulh Hukuk Hakimliği'nce açılır...³

16 Ekim 1938'de Atatürk'ün durumu ağırlaşır. Dolmabahçe Sarayı yerine bir süre Savarona'da, arkadaşları Ali Fuat Cebesoy ve Fethi Okyar'la birlikte kalırlar. Bu arada Romanya Kralı II. Carol Atatürk'ü Savarona'da ziyaret eder.

ABD'den yazılan mektup (Hartford-22.10.1934):

"Mustafa Kemal Paşa Hazretleri / Türkiye Cumhuriyeti

Birleşik Devletler'den ihtiyar bir kadının bir devlet başkanına mektup yazması saygısızlık sayılırsa önce yüce şahsınızdan özür dilerim. Şu dünyada bir kaçyıllık ömrüm kaldığından dolayı duyduğum alâka ve şükranı ifade etmek istiyorum.

Büyük harbin sonlarına doğru Türkiye'nin parçalanmakta olduğu yıllarda, resimli bir mecmuada siz ve Jön Türkler'den birkaç kişinin fotoğraflarını gördüm. Enver ve Talat'ı evvelce de görmüştüm. Fakat sizin simanız yeniydi. Onun tesiri altında kaldım. Onda bir başkalık vardı. Onda, kudret sahibi, disiplinli bir karakter müşahade ettim. Ve bana Püriten ecdadımı hatırlattı. Vatanımın tarihindeki Washington ve Lincoln gibi sizin de bu buhran anında bir millet önder olacağımı hissettim. Bunun oluşması için

dua ettim. Ve millî fırkanın doğuşu, Yunanların kovulması, Meclisin teşkili ve bunları takip eden bir çok reform için duaya devam ettim. Resminiz masamın yanında. Bugün kilisemde başımı eğmiş bir vaziyette sizin için yeniden dua ettim. Yaşım doksana yakın olduğundan belki de Türkiye’de daha fazla devrimler görecektir kadar yaşamayacağım. Fakat Allah’a, size vermiş olduğu akıl, kudret ve çok büyük sorumluluğu yüklenmek hususunda cesareten dolayı müteşekkirim. Dilerim Allah’ tan göreceğiniz ödül de o oranda büyük olsun..”⁴

Cumhuriyetin onuncu yıl dönümünün coşkun gösterilerle kutlandığı günlerde Atatürk’e yurt dışından tebrik telgrafları ve mektupları yağıyordu.

“Reisicumhur Hazretleri, Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu Yıldönümü vesilesiyle Zat-ı Devletlerine ve Türk milletine benim ve Alman milletinin yürekten duyulmuş tebriklerini arz ederim.

Benimle beraber bütün Alman milleti, yüksek rehberliğiniz altında modern Türk devletinin temelleştğini derin bir ilgi ile takip etti. Türk milliyetçiliğini nasıl uyandırdığınızı, nasıl kuvvetlendirdiğinizi, çalışkan ve ilerlemeyi sever milletinize, bütün dünyada takdirler çeken siyasi ve iktisadi yükseliş için tedbirli bir elle nasıl yol açtığını büyük hayranlıkla ve takdirle gördük...Yükselen milletinizin barışsever bir ilerleme ve metin bir devlet iradesiyle ileride

daha mutlu bir geleceğe ermesini dilerim. Bu nedenle şahsi saadetiniz hakkında en en büyük temennilerde bulunur ve büyük takdirlerimle candan dostluğumun kabulünü rica ederim.”⁵

Dumont Paul “Mustafa Kemal” kitabında şöyle demektedir: “Modern Türkiye’nin gelecekteki kurucusu çocukluğundan beri kendi kaderine yön vermesini bilmiştir... Mustafa Kemal tecrübeli bir generalden daha üstün vasıflara sahiptir. Daha ilk yıllarında üstün nitelikli bir insan yöneticisi olduğunu göstermiştir.”⁶

Atatürk, ünlü denizcimiz Barbaros’u anmak için 28 Eylül 1938’de İstanbul Valiliğince denizde düzenlenen ışık oyunları törenini Dolmabahçe Sarayı’nın penceresinden izlemiş ve İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ’ın halkın saygı ve bağlılık duygularını bildiren telgrafına teşekkür cevabı vermiştir.⁷

1 Kasım 1938, Atatürk’ün TBMM V. Dönem IV: Toplantı Yılı’nın açılış konuşmasının Başbakan Celal tarafından okunması:

“...Cumhurreisimiz Atatürk’ten aldığımız emir üzerine bu seneye ait söylevlerini okuyorum:

‘Memleketimizi her gün daha çok kuvvetlendirmek, her alanda her türlü ihtimallere karşı koyabilecek bir halde bulundurmak ve dünya olaylarının bütün safhalarını büyük bir uyanıklıkla izlemek, barışsever siyasetimizin dayanacağı esasların başlangıcıdır.’ ”⁸

İlk bahar mevsiminde hastalığı ilerleyen fani Atatürk, o yılın son bahar yapraklarıyla beraber toprağa düştü. Tabiat kanunları, Tanrı'nın buyruğu bu yolda idi.

Onun ilk hastalık aylarında Çankaya'da istirahat ettiği günlerden birinde idi. Keçiören'den bir dal badem çiçeği getirmişlerdi. Bir vazoda içinde odasına konulduğu zaman,

yorgun ve hasta yüzünde bir neşe belirdi. "Bahar gelmiş, ne güzel..." dedi ve hemen ilave etti: "Fakat bu güzel çiçekler meyve

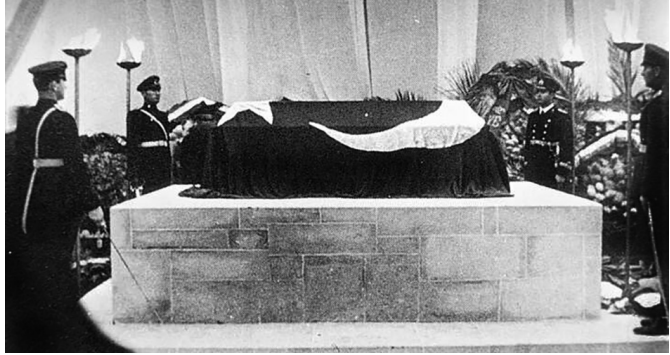
vermeden solacak ve sadece bizim birkaç günlük göz zevkimizi tatmin edebilecek, ne yazık."

Kokusunu alabilmek için çiçeklere eğilmişti ve "Oh, hayatın gençliği ne nefis" demekten kendini alamamıştı. Onun Türk millet için dilekleri, daima bizimle beraber olsun ve idealleri tahakkuk etsin.⁹ Atatürk'ün ölümü üzerine sürekli ve danışman hekimlerinin ölüm tutanağı: "...8 Kasım 1938 Salı günü bir kere daha beliren ve bütün bakım ve tedaviye rağmen ilerlemesine mâni olunamayan ve büyük bir süratle gelişen ikinci bir büyük koma içinde 10 Kasım 1938 Perşembe sabahı sabahı, saat dokuz beş geçe, çök

*muazzez ve büyük hasta terk-i hayat etmiştir."*¹⁰

Prof. Dr. Afet İnan'ın "Bahar Çiçeklerinden Hazan Yapraklarına" başlıklı yazısından (1949):

"Atatürk, son uykusundan uyanmadan, huzur içinde bir sonbahar gününde 57 yıllık ömrünü bitirmişti. Yıllar onun fani vücudunun ebediyete intikal edişi üzerinde yığıyor. Onun ölümüne, tabiatın solan yap-

rakları ve nemli havası bütün milletle beraber ağladı..."

"Yalnız tek bir şeye ihtiyacımız vardır, çalışkan olmak." diyen kuratıcı ve kurucu büyük önder Atatürk'ü rahmet, minnet ve özlemle anarken, onun "Manevi mirasım" dediği bilim ve akıl yolunda milletçe sorumluluklarımızı ve görevlerimizi hep hatırlayak ilerleyeceğiz. Ruhu şâd olsun. •

yahyaaksoybd@gmail.com

1- (C. 29.8.1938; U. 29.8.1938) 2- A. I. B. O., s. 407

3- Atatürk Araştırma Merkezi Arşivi Dos. 78)

4-Sixteen Arvord Street- Anna M. Perry-Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi. D: 86/1*114, s. 42-43) 5- Alman

Cumhurbaşkanı- Mareşal Von Hiindenburg- Berlin-29.10.1933 6- 13 Eylül 1938- s. 27-28 7- A.T.T.s .

45 8- Z. C., Devre: cilt: 28, s. 3-7 9- s. 131-132

10- A. S. H. s. 39-41. S. G. A., s. 63

Milli Mücadeleye
Kara Çalanlar-3

Türklükten İstifa Eden Son Şeyhülislam

Mustafa Sabri Efendi

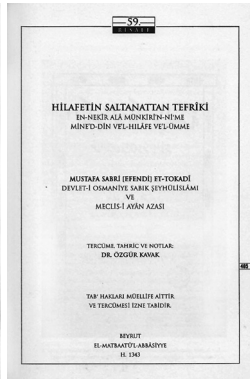

Osmanlı devletinin son Şeyhülislam'ı Mustafa Sabri, İstanbul'un İngiltere, Fransa ve İtalya tarafından işgal edildiği 1920'de İngiliz işbirlikçisi Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin üyesiydi. Milli Mücadele'nin, Ulusal Direniş'in ezilmesine çalışıyordu. Kurtuluş Savaşı'nın başarıya ulaşması üzerine 1922'de ailesiyle birlikte yurtdışına kaçan Mustafa Sabri, 1924'te Beyrut'ta yayınlattığı kitabında, İngilizlerin işgal ettiği Hindistan ve Mısır'da Müslümanların dinine, ibadetine, inancına dokunmadığını, o ülkeleri geliştirip güzelleştirip Müslümanları zenginleştirdiğini anlatıyor; nasıl Hindistan'ı ve Mısır'ı işgal ederek oraları geliştirdilerse Osmanlı topraklarını işgal ettiklerinde de Müslümanların dinine karışmayıp ülkeyi zenginleştirerek geliştireceklerini, ancak işgalcilere karşı M. Kemal önderliğinde yürütülen silahlı direnişin İngilizleri Osmanlı ülkesini uygarlaştırmaktan alıkoyduğunu ileri sürüyor ve şöyle diyor:

- "İngilizlerin İttihatçı ve Kemalcilerin yaptığı gibi bizim dinimizi ve dünyamızı yıkma cihetine gitmediklerini, bilakis dünyalarını mamur kıldığını, dinlerine de dokunmadığını itiraf etmeliyim. »

Mustafa Sabri'nin 1924'te Beyrut'ta yayımlanan kitabının kapağı

Türkçe çevirisi

Çevirinin yayımlandığı derleme, Hilafet Risaleleri, c.6

Mustafa Sabri'nin Yunanistan'da, İsteğe'de yayımladığı Yarın gazetesi.

Bu sebeple [Hindistan, Mısır gibi İngiliz sömürge yönetimi altında yaşayan] Müslümanların ülkelerinin mamur (bakımlı) olduğunu, bizim ülkemizle ve ülkemiz dışında yaşayanlarımızla kıyas bile edilemeyecek kadar gelişip zenginleştiğini görmekteyiz. (...) Eğer Mısırlılar Harb-i Umumi'nin (I.

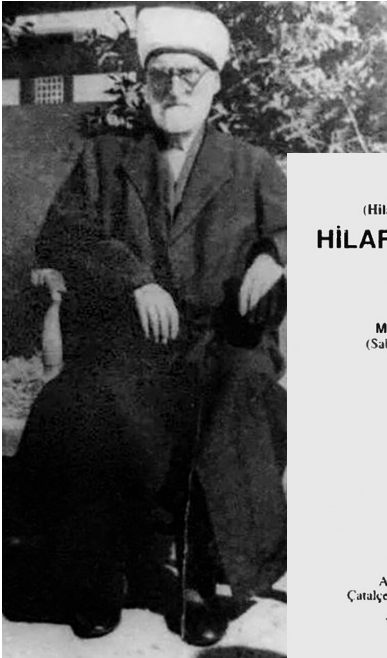
Mustafa Sabri, yurtdışında.

Dünyü Savaşı'nın) kendilerine fayda verdiğini ve hatta Mısır'ı devlet olma durumuna yükselttiğini, bunun yanında Osmanlı Devleti'ni ise mahvettiğini, maddi ve manevi durumunu çok şiddetli bir şekilde bozduğunu düşünebilseler, bu girişimlerin (M. Kemal önderliğinde işgalcilere savaş açmanın-c.ö.) başımıza neler getirdiğini anlayabileceklerdir. Eğer Mısır da diğer Anadolu şehirleri gibi bu değişiklikleri yaşamış (İngilizlere silahlı ayaklanmaya kalkışmış-c.ö) olsaydı

Mısır'ı da belalar karşısında savunmasız

Mustafa Sabri, yaşamının son yıllarında Mısır'da. (solda)

Mustafa Sabri'nin Yunanistan'da İsteğe'de yayımladığı Yarın gazetesindeki yazılarının toplandığı kitap. (sağda)

(Hilâfet-i Muazzâma-i İslâmiye)

HİLÂFET ve KEMALİZM

ŞEHÜLİSLÂM
MUSTAFA SABRİ EFENDİ
(Sabik Osmanlı Sadrazamı Vekili)

Sadık ALBAYRAK

ARAŞTIRMA YAYINLARI
Çatakeşme Sok. D elne Han No: 27/16
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: 511 79 74 - 526 16 12

kalan, fakirlik içinde sabahlayan insanlarla dolu bir ülke olarak görecektik. (Fakat İngilizler'e karşı silahlı direniş göstermedikleri için-c.ö) Mısırlıların on beş milyon nüfuslarına karşılık bütçelerinde milyonlarca cünelhleri var. Devletleri Osmanlı Devleti'nden ayrıldıkları zamankinden çok daha zengin. Dinlerine ise daha fazla bağlı bir haldeler. Amel (ibadet vs. dini çalışmalar) ve itikad (dini inanç) açısından daha iyi bir durumdadır." (...) "Bağımsızlık konusundaki görüşümü lafı eveyip gevelemeden ifade edeyim: Bağımsızlığın kaybı, dinin kaybıyla karşılaştırıldığında ehvendir (daha iyidir)." (...) "Ey Mısırlı yahut Hindli okuyucu, benim bu sözlerimi Kemalci hükümete nefret nazarıyla bakmamdan kaynaklanan ifrat dolu sözler olarak görme!" (...) "Yunanlılar işgal ettikleri ülke halklarına rıfkla (iyilikle, yumuşak davranarak) yaklaşmakta, güzel muamele etmekte ve aralarında düzen ve emniyetin tesisine önem göstermekteydiler. (...) Kemalcilerin [sebebiyet verdiği] kötü gidişat [tekahkur] ise aylar ve yıllar geçmesine rağmen devam etti."¹

*

Yukarıda aktardığımız satırlarda İngiltere'nin işgal ettiği ülkelerde Müslümanların dinine dokunmadıklarını söyleyen Mustafa Sabri, aşağıda aktardığımız satırlarda bu sözlerine tümüyle aykırı biçimde, İngiltere'nin amacının Hilafet'i ve İslamiyeti yok etmek olduğunu ileri sürecek ve şöyle

diyecekti:

- "İngilizler için Hilafeti yıkmak bir idealdi. Onun için, kendi elleri ile, kendi kuvvetleriyle bu maksada ulaşmak güç veya zor olduğu anlaşıldıktan sonra (...) Hilafeti Mustafa Kemal'e yıktırarak yoluna giriştiler. Ve muvafak oldular. (...) El altından Mustafa Kemal'le anlaşarak Türkiye nam ve hesabına müsaedatı ona va'd etmek ve kendisini bu suretle Halife'nin şahsına karşı takviye ve tesci eylemek tarzında takip olunan plan sayesinde Hilafete ait İngiliz suikası yoluna girmiş olduğu gibi, bu işi Mustafa Kemal'e gördürmekle şöyle bir suhulet ve maharet de vardır ki İslam Alemi'nin o zaman İslam'ın kurtarıcısı, Hilafet'in müncii tanıdığı Mustafa Kemal'in, Hilafet'i yıkacağını kimse hatırına getirmiyor ve yıkmaya işlemin son buluncaya kadar buna kimse inanmıyordu." (...) "İngilizlerle Mustafa Kemal arasında Hilafet ve İslamiyet aleyhine bir anlaşma ve bir gizli pazarlık olmasa, sırf Anadolu'dan Yunan'ı çıkarmakla, büyük devletler şöyle dursun, Yunan'ı bile yola getirmek ve Lozan'da ortaya atılan Türkiye isteklerini kabule mecbur etmek lazım gelmez."²

M. Sabri'nin bu sözleri de gerçeğe aykırıydı. Hilafetin kaldırılması ve Cumhuriyet'in kurulması Kurtuluş savaşından çok yıllar önce M. Kemal'in ve aralarında din bilginlerinin de bulunduğu pek çok Osmanlı aydınınının idealiydi.³ Örneğin Erzurum milletvekili müftü Nusrat Efendi daha Ekim

1922’de bile TBMM’de Hilafetin kaldırılmasını istemişti.⁴ 1924’te Hilafetin kaldırılması yasa önerisini imzalayan milletvekillerinin çoğu sarıklı din adamıydı.⁵ Galip devletler 1920’de Sevr Antlaşmasında Hilafeti pekala kaldıracabilecek iken İstanbul’da tutmaya karar vermişlerdi.⁶ İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan’ın Hilafetin kaldırılmasına şiddetle karşı çıkıp sürmesini istedikleri Lozan Konferansı tutanaklarıyla kanıtlıdır.⁷ Mustafa Sabri “İngiltere’nin ideali hilafeti ve islami ortadan kaldırmaktı” derken, hem gerçeğe aykırı düşünüyor, hem kendisinin yazımızın başında aktardığımız “İngilizler işgal ettikleri ülkelerde Müslümanların dinlerine dokunmuyor” sözleriyle çelişiyordu.

M. Sabri’nin pek çok çelişkilerinden biri de bir yandan başta Atatürk olmak üzere Milli Mücadele önderlerinin çoğunu Türk olmamakla suçlarken, öte yandan Türklükten istifa ettiğini, Araplığa geçtiğini açıklaması ve tüm Müslümanları da Türklüğü terkederek Arap olmaya çağırmasıydı. Yunanistan’da çıkarıldığı Yarın gazetesinde yayımladığı 29 Temmuz 1927 tarihli şiirinin ilgili dizeleri şöyleydi⁸:

Yalnız Müslüman ve insan

Olarak kalmak üzere,

Türklükten,

Şeref ve izzetimle istifa

Ediyorum Allah’ın huzurunda!...

(...)

Tövybe yarabbi tövbe

Türklüğüme

Beni Türk milletinden addetme

Türklüğü terkettiğini bu dizelerle açıklayan M. Sabri, elinden gelse bütün Türkleri ve bütün Müslümanları Arap yapacağını duyururken de şöyle diyordu:

- “Benim elimden gelse Türkleri de Arap yaparım, sair (diğer-) Müs-

Mustafa Sabri:

“Benim elimden gelse Türkleri de Arap yaparım, sair (diğer-) Müslümanları da.. Bunların vaktiyle Araplaşmadığına da çok teessüf ederim. (üzülürüm)

lümanları da.. Bunların vaktiyle Araplaşmadığına da çok teessüf ederim (üzülürüm-).” (...) “Milliyet davalarının aleyhinde (karşısında-) bulunduğum halde Türk’ün vaktiyle dilini değiştirerek Arap olmadığına üzülen benim de, bu fikirle (Türkler ve tüm Müslümanlar Arap olsun, demekle-) Arap Milliyetçiliği takip etmiş (gütmüş-) olduğum ve milliyetçilik aleyhindeki mesleğime (milliyetçiliği karşı olan ideolojime-) karşı bu suretle tenakuz yaparken (çelişkiye düşerken-)

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin 22 Mart 1923 Günü Konya'da Sultani Mektebinin Verdiği Yüzzelli Kişilik Çay Ziyafetinde İrat Ettikleri Nutuk'tan Bir Paragraf (Hakimiyeti Milliyet 29.03.1923 s.2)

لارکن هر يادک ، هر يادکدهک حلاى کراک
چوق پرکاک مولوى ، ايا ايدىکاري چوق
خبرق وظايفلر ي وادر ، بونکي حلاى نهجهيه ،
حقيق ارباب حلق اساسات ترمجهيه
توسطه ، بو کونکي ادارمىک اصل سرک
ويدنهدر-وندن آئيش اولديني وظيفت-لايهتله
بزه اصل بو کونکي شکل امراتديکي آکراکته
ايا ايدىکاري وظايفر جدا قيتلر و مهيمو .
بتون اسلام مالک مدار انتخارى اولانين
رشدلر ، ابن سينال ، امام خرايلر ، فارابيل
کي يوکسک دوشرومق ني سهارک منترک صف
علماسي ايجنده تورلر دماخلرله عرض موجودت
ايدى-يکلرني ايتيم .

"Her yöredeki değerli din bilginlerinin, çok yüksek konuları ve yapacakları çok olumlu hizmetleri vardır. Bu gibi din bilginlerimizin çabalarıyla, gerçek din bilimi uzmanlarının gerçek şer'i ilkelere başvurarak, bugünkü yönetimimizin gerçek şeriatı ve dinin ruhundan alınmış olduğunu ve İslam geçişinin bize ashında bugünkü (1923) yönetim biçimini buyurduğunu anlatmakla, yapacakları görevler gerçekten değerli ve önemlidir."

"Her mahalldeki her tedbeddiki ulama-yi kıranın çok yüksek mevkiileri, ifa edebilecekleri çok hayırlı vazifeleri vardır. Bu gibi ulamamızın himmetiyle hakiki şerab-i ulemamızın hakiki esasat-ı şer'iyyeye tevessülile, bugünkü idareimizin asıl şeriatın ve dinin ruhundan alınmış olduğunu ve hakikat-i İslamiyemizin bize asıl bugünkü şekli emrettiğini anlamakla ifa edebilecekleri vazifeler cidden kıymetli ve mühtemeldir. Bütün İslam aleminin medinin iftihan olan İbn-i Rüşdler, İbn-i Sinalar, İmam Gazaliler, Farabiler gibi yüksek düşünceli simalarının milletimizin sima-i ilmiyesi içinde nurul dimalarıyla arz-u mevcudiyet edebileceklerine eminim."

Atatürk'ün 22.03.1923 Konya Söylevi.

(Arap Milliyetçiliğine-c.ö.) taraftar çıkmak gibi bir seciye za'fı ve hatta bir şaşkınlık ve hamiyetsizlik eseri göstermekte kaldığım hatıra gelebilir." (...) "Türklüğü Araplıkla mübadeleye (değiştirmeye-) razı olduğumdan dolayı..." (...) "Arap dilinin ne Türk diliyle ne de Çerkes diliyle kıyas kabul etmeyecek derecede üstünlüğü haiz olduğuna nazaran insan, milliyetin küçüklüğüne sahip olup onunla iftihar etmek daha karlı ve daha makul olur." (...) "Arapçayı lisan ittihaz etmek (dil olarak benimsemek-) derecesinde kendimize mal edinmek isterim. Ama bundan Türklüğümüz mutazarır olurmuş (zarar görmüş-) olsun; biz müstefid oluruz (yararlanırsınız-) ya!.."9

*

Mustafa Sabri'nin yayımladığı kitaplarda Milli Mücadele'ye ve Türk Devrimi'ne karşı düşmanca görüşler, Siyasal İslamcılarca 98 yıldır Müslümanlara şırına edilmiştir ve bugüne dek kuşaklar boyu milyonlarca Müslümana benimsetilmiştir. Öyle ki, bir kaç yıl önce ortaya atılan "Keşki Yunan

galip gelseydi, dinimize dokunmazdı" sözü ne acıdır ki Müslüman Türkler arasında milyonlarca yandaş bulabilmiştir. Oysa Milli Mücadele ve Türk Devrimi, İslam dinine aykırı değildi. Cumhuriyet ve Laiklik, Kur'an'da Şur'a ayetine; Halkçılık ve Milliyetçilik (ulusun kendi yazgısını kendisinin belirleme yetkesi) Kur'an'da Rad Suresi 11. ayete; Devrimcilik "ilim Çin'de bile olsa alınmaz" sözüne; Dil Devrimi, Yazı Devrimi ve Din Dilinin Türkçeleştirilmesi Kur'an'da her uyarıcının, elçinin kendi kavminin diliyle gönderildiğini bildiren İbrahim Suresi'nin 4'üncü ayetine uygundu ve Hilafetin kaldırılması da Kur'an'ın Şur'a ayeti ile "İmamlar Kureyş'tendir", "Benden sonra Hilafet 30 yıldır, sonrası baskıncı saltanat" hadislerine dayandırılmıştı.

Mustafa Sabri gibi Milli Mücadele'ye ve ülkenin seçilmiş milletvekillerinden oluşan TBMM'nce seçilen TBMM Hükümeti'nce yönetilmesine düşman olan bir kısım din adamlarına karşı, Gazi Mustafa Kemal Paşa (Atatürk),

22.03.1923 günü Konya’da yaptığı konuşmada, yeni yönetim biçiminin yani ülkenin TBMM Hükümetince yönetilmesinin gerçek İslam şeriatı ve gerçek Müslümanlığın ruhundan alınmış bir yönetim biçimi olduğunu bildiriyor; ve bu bilginin gerçek din bilginlerince her yerde halka anlatılmasını istiyordu.

Bu yapılmadığı içindir ki, Mustafa Sabri’ler 98 yıl boyunca Müslüman halkın büyük bir bölümüne Milli Mücadele’ye, Milli Mücadele önderlerine ve Türk Devrimine düşmanlık aşılayabilmişlerdir.

Çok yazık; öyle değil mi?.. •

cengizozakincibd@gmail.com

Kaynakça:

- 1- Hilafet Risaleleri, Haz. İsmail Kara, Klasik y., c.6. içinde, s.413. Mustafa Sabri, "Hilafetin Salтанattan Tefriki" Beyrut, El-Matbaati'l Abbasiye, Hicri 1343 (Miladi 1924). Çeviren: Dr. Özgür Kavak, ss. 506-517.
- 2- Mustafa Sabri, "Hilafet-i Muazzama-i İslamiye, Hilafet ve Kemalizm", Çeviren: Sadık Albayrak, Araştırma Yayınları, Şubat 1992, s.99, 100, 101
- 3-Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları, Haz. Prof. Dr. Afetinan, TTK y., 1983.
- 4-30.10.1922 günlü TBMM Tutanağı.
- 5-03.03.1924 günlü TBMM Tutanağı.
- 6-Sevr Antlaşması, Bölüm III. Siyasi Hükümler, Kesim I, İstanbul, Madde 36.
- 7-Cengiz Özakıncı, "Siyasal İslamcı İngiltere, Türk Laikliğine Karşı", Bütün Dünya, Kasım 2017. ayrıca bak. Cengiz Özakıncı, "Kalemin Nalmusu-1, Türk Savun Kendini, Otopsi y. Ekim 2019, s.560 vd.
- 8-Mustafa Sabri, a.g.e, s.187.
- 9-Mustafa Sabri, a.g.e., s.133, 134.

ATATÜRK VE MİLLÎ BİRLİK

"Bir elin nesi var iki elin sesi var." atasözünün işaret ettiği gerçek, birlikten güç doğduğudur. Yaşam ve tarih aile içerisine atılan nifakin aileyi, ulus içine atılan nifakin ise ulusu yok ettiğini çok kez göstermiştir. Tarihte bu acıları belki de en fazla yaşamış olan Türk ulusudur. Bunun içindir ki Atatürk; millî birlik ve bütünlüğü milletin varoluş nedenlerinden biri olarak görüp üzerinde önemle durmuştur. O, 23 Mart 1923'te Afyon'da halkla yaptığı konuşmada bu konuyu şöyle dile getirmişti:

"Yurttaşlarım;

Gördüğünüz bütün o felâketlerden sonra, sizleri o felâkete sürükleyen sebepleri anlamışsınızdır ve o felâketlerden nasıl kurtulduğunuzu, elbette takdir etmişsinizdir. Sizler ve bütün millet o felâketlere kendine güvenmediği, geleceğini şunun bunun eline verdiği, şunun bunun esiri olduğu için uğramıştır. O, felâketlerden ancak millî benliğimize hâkim olduğunuz için kurtuldunuz; amaca doğru bütün bir millet hâlinde yürüdünüz; üzerinize çöken felâketlere tahammül gösterdiniz, sebat gösterdiniz ve ancak bu sayede başarılı oldunuz. Bundan sonra da egemenliğinizi canınız gibi koruyarak ulusal egemenliğimize, namusunuz, kutsal değerleriniz gibi dört elle sanarak hiç durmadan bütünlük içinde geleceğe doğru yürüyecek, bugünden daha saadetli, daha şerefli ve mutlu günlere kavuşacaksınız.

Allah birlik ve beraberlik içinde çalışan, şerefini, namusunu koruyan ulusları mutlu eder. Biz de bundan önce olduğu gibi bundan sonra da bu anlayışla çalışırsak, Allah'tan böyle bir mutluluğu istemeyi hak ederiz."

Muzaffer Erendil; İlginç Olaylar ve Anekdotlarla Atatürk, Genelkurmay Yayınları, Ankara, 1988. s. 64

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

40

Gerçeklerden Ödün Verilemez

Efendiler!

Cemal Paşa'nın bu bildirimine -Başyaver Salih Bey açacaktır- notuyla verdiğimiz yanıtı olduğu gibi bilginize sunmak isterim:

“Sivas, 5 Kasım 1919,

Harbiye Nazırı Cemal Paşa

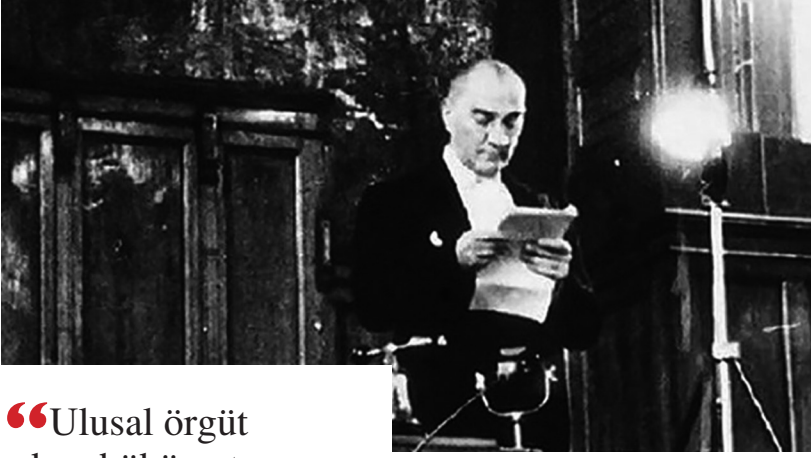
Hazretleri'ne,

4-5 Kasım 1919 günlü telgrafa yanıtıdır:

1) Müslüman olmayan halk ile bu yurt ve ulus için Müslüman olmayan halktan daha zararlı olduğu herkes tarafından bilinen bazı siyasal partilerin seçimlere

katılmamalarını, onların bile bile yaydıkları nedenlere bağlamak elbette doğru olamaz. Hıristiyan halkın, daha ulusal örgütün adı bile yokken, seçimlere katılmayacağını duyurdukları bilinen bir şey değil midir?

Yaygara koparan siyasal partilere gelince, bunlar yalan söylüyorlar. Çünkü her yerde seçimlere katılmışlardır. Ancak, beşer onar üyesi bulunan bu partilerin, ulus gözünde değerleri olmadığından ve ulus bu kez İstanbul'daki politikacılardan değil, kendi bağrındaki öz yurttaşlar

“Ulusal örgüt adına hükümet işlerine nerede ve kim karışmışsa hemen bildirilmelidir ki, gereken işlem yapılabilir.”

arasından milletvekillerini seçmekte olduğundan, bunlar, kendilerinin başarı elde edemeyeceklerini anlayarak telaşa kapılmışlardır.

Buna karşı bizim elimizden ne gelebilir?

Böyle bir gerçek karşısında hükümetin kararsız bulunuşu şaşılacak şeydir. Sözü edilen baskı nerede yapılmıştır?

Bunu kim yapmış, nasıl yapmıştır?

Açıklamak iyiliğinde bulunulmalıdır ki, Heyeti Temsiliye görevini yerine getirebilsin. Boş savlara önem vererek telaşa düşmek doğru değildir.

2) Toplantı yeri üzerindeki

görüşte hükümetin direnmesinin yerinde olup olmadığını, zaman ve olaylar kanıtlayacaktır. Bu konudaki son düşüncelerimizin, merkezlerden alınacak karşılıklar üzerine bilginize sunulacağını bildirmiştik.

3) Ulusal örgüt adına hükümet işlerine nerede ve kim karışmışsa hemen bildirilmelidir ki, gereken işlem yapılabilir. Ancak, Dâhiliye Nazırı Paşa Hazretleri'nin kuşku uyandırabilecek biçimdeki işlemlerine yüksek dikkatlerinizi çekmeyi gerekli görürüz.

Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal.”

**Dâhiliye Nazırı Öğütlere Başvuruyor!
Efendiler!**

Dâhiliye Nazırı, halkımıza bir takım öğütlerde bulunmak amacıyla bir kısım kurullar görevlendirdi ve bunu yurdun dört bir yanına göndermeye kalkıştı. Bunlardan biri de, Harbiye Nazırlığı eski Müsteşarı

Ahmet Fevzi Paşa adında bir kişinin başkanlığında, Yargıtay üyelerinden İlhami ve Fetva Emini Hasan efendilerden meydana gelmişti.

Heyeti Temsiliyemizin delegesi olduğunu iddia eden Cemal Paşa bize böyleleri bir Öğütler Kurulu'ndan bahsetmemiş ve uygulamadan da bilgi vermemiştir.

5 Kasım 1919 günlü bir telgraf ile kendisinden bu kurulun niçin gönderildiğini sorduk. Özellikle de Fetva Emini ile Kâmil Paşa Hükümeti

Ahmet Fevzi Paşa

zamanında polis müdürü olan kişilerin böyle bir kurulda neden bulduklarının anlaşılmadığını bildirdik.

Efendiler!

Takdir edilebileceği gibi; Fuat Paşa'nın Ankara'da kolordusunun başında bulunmasını gerektiren nedenler ortaya çıkmaya başladı. Bu nedenlerin en önemlisi, bu malûm Öğütçü Kurullar aracılığıyla ve yalan-yanlış haberlerle, yurt içinde halkın zehirlenmeye başlanmasıydı.

İç ve dış düşmanlarla işbirliği yapanlar, Ali Rıza Paşa Hükümeti zamanında, Ferit Paşa zamanından daha çok başarı sağlamaya başlamıştı.

Refet (Bele) Paşa

Refet Paşa Gerçeği! Efendiler!

Önceden bahsettiğim üzere; yurdun bir kısım yerlerinde, bazı bozguncular tarafından, çeşitli bozgun eylemleri tertiplenmişti. Balıkesir dolaylarında gelişen olaylar üzerine de; Kâzım Paşa, cephe kurmaya ve duruma egemen olmaya çalışıyordu.

Salihli ve Aydın cephelerindeki yönetimin, askerlik yöntemlerine uydurulması gerekiyordu. Buraya az çok tanınmış bir asker gitmesi gerekiyordu. Elimizde bu işte yararlanabileceğimiz, Konya'da bulunan Refet (Bele) Paşa vardı. Konya'daki Kolordunun başına Fahrettin Bey (Müfettiş Fahrettin Paşa Hazretleri) geçmiş bulunuyordu. Bundan dolayı Refet Paşa'ya, Aydın Kuvayı Milliye Komutanlığını üzerine almak için cepheye gitmesini, Ali Fuat Paşa'ya da Ankara'ya dönmesini yazmıştık.

Demirci
Mehmet
Efe

Refet Paşa'nın Nazilli'ye vardığı anlaşıldıktan sonra da Genelkurmay Başkanlığı'na gelmiş olan Cevat Paşa'dan, geçen savaşta denemeden geçmiş genç kurmaylardan seçilecek dört beş subayın Nazilli'ye, Refet Paşa'nın yanına gönderilmesini rica ettim. Bunu Refet Paşa'ya da bildirdim.

Nazilli'ye giden Refet Paşa, Demirci Mehmet Efe'den komutayı almayı gerekli ve yararlı görmemiş. Kim bilir, belki de komuta kendisine verilmemiş.

Demirci Efe'nin yanında, kurmay gibi çalışmayı daha yararlı

görmüş ve bunu yeğlemiş. Refet Paşa bunu bize bildirdi. Oranın koşullarını yakından görmüş olan bir kişinin kararını bozmak, çoğu zaman güçtür.

Çünkü ya gerçekten Refet Paşa'nın gördüğü ve tercih ettiği gibi, Demirci Efe'nin komutasını sürdürmek ve ona yardımcı olmak yararlıydı ya da Refet Paşa, o cephenin komutanlığını bilinmeyen bir nedenden ötürü ele alamıyordu. Her iki olasılığa göre de olsa ille komutayı al, diye buyruk vermek yararsız olurdu.

“Asıl tuhafılık bundan sonra görüldü. Bir süre sonra Refet Paşa Nazilli'den kayboldu. Birkaç gün sonra, Balıkesir'de olduğunu, birtakım yabancı subaylarla ilişki kurayım mı diye bizden sorması üzerine anladık.

Asıl tuhafılık bundan sonra görüldü. Bir süre sonra Refet Paşa Nazilli'den kayboldu. Birkaç gün sonra, Balıkesir'de olduğunu, birtakım yabancı subaylarla ilişki kurayım mı diye bizden sorması üzerine anladık.

22 Aralık 1919 günü verdiğimiz yanıtta: “Ulusal örgütten olanların özellikle Heyeti Temsiliye üyesi

olarak tanındığı için kendisinin, hiçbir türlü ilişki kurmasını istemediğimizi” bildirdik.

Refet Paşa bir daha kayboldu. En sonunda bir gün Bursa’dan Refet imzalı kısa bir telgraf aldık: “İstanbul üzerinden Bursa’ya geldim.”

Bu telgrafın anlamını bir türlü kavrayamıyordum. Refet Paşa’nın İstanbul’la ne ilişkisi vardı? Bir de Nazilli-Balıkesir-Bursa yolu İstanbul’dan mı geçer? Bu bilmeceyi bir türlü çözemedim.

Sonunda iş anlaşıldı!

Refet Paşa, Nazilli’den ayrıldıktan ve Balıkesir’de Kazım Paşa’ya uğradıktan sonra Bandırma’ya inmiş, oradan da bir Fransız torpidosuyla İstanbul’a gitmiş. Orada bazı arkadaşlarıyla görüşmüş; sonra da Bursa’ya dönmüş. Baylar, bu bilmeceyi şimdi bile çözemiyorum. Bunun için beni başlılayacağımızı umarım.

Refet Bey’in, bir İngiliz gemisiyle Samsun’a gelen Selahattin

Bey’le değiştirildiğini ve kendisinin o gemi ile İstanbul’a dönmesinin istendiğini; bunun üzerine gitmeyi görevinden çekildiğini ve İstanbul Hükümeti’nin benimle birlikte onun da yakalanmasını ve İstanbul’a gönderilmemizi genelge ile buyurduğunu biliyorsunuz.

Bu kadar çok bilinenle bir bilinmeyi çözememek, cebir bilencerce pek başlanmazsa da, benim bu noktada güçsüz kaldığımı açıkça söylemek isterim.

Ferit Paşa Hükümeti’nin yerine Ali Rıza Paşa Hükümeti geçmişse de, yeni hükümetin haber alma ve yürütme araçlarının gene öncekiler olduğunu biliyoruz.

Sonuçta; Refet Paşa’nın bu hafif davranışı, Aydın ve Salihli cephelelerinde düzenli ordunun kurulmasına değin, güvenilir bir komuta düzeni sağlanamamasına yol açtı. •

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: Dahiliye Nazırı’nın Kuşkulu Hareketleri!

FİKİR DANIŞMA

Atatürk danışmaya büyük önem verirdi. Zihninde tasarlayıp uygulamaya karar verdiği sorunları çok önemli olmayan kimselerle görüştüğü çok görülmüştür. Neşeli zamanında sordular:

“Paşam, şu fikir danıştıklarının içinde de bazen öyleleri vardır ki, şaşıyoruz; bunların düşüncelerini nasıl olsa, sonunda kabul etmeyeceksiniz. Kararnızı da önceden vermiş olduğunuz biliniyor, o hâlde ne diye bunları birer birer çağırıp karşınızda söyletirsiniz?”

Atatürk gülümseyerek şu karşılığı verdi:

“Bazen hiç olmadık adamlardan, ben çok şeyler öğrenmişimdir. Hiçbir düşüncüyü hor görmemek lâzımdır. Neticede kendi fikrimi uygulayacak bile olsam, herkesi ayrı ayrı dinlemekten zevk alınm...”

Atatürk, bu alışkanlığını hayatının sonuna kadar değiştirmede.

Niyazi Ahmet Banoğlu, Nükte ve Fıkralarla Atatürk, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1981.

Hakimiyeti Milliye

Ulusal Savunma Araçları Siyaseti

Bazen öyle sinsi ve sürekli muharebeler vardır ki, etki itibariyle silahlı savaşılardan daha beterdirler.

Devletin esas görevlerinden biri de, ulusal yaşamı dış tehdit ve tehlikelere karşı korumak ve içeride genel gönenç ve mutluluğu sağlamaktır. Bu görevin dış ve iç cephe-lerini birbirinden kesin olarak ayırmak mümkün değildir.

Milletin gücü bir temel oluşturur. Dışarıdan gelebilecek tehdit ve tehlikelere karşı askeri güç de, sonuçta milletin gücünün bir parçasıdır. Bu gücün büyüklüğü ve zamanın gereklerine uygunluğu, ancak genel millet gücünün sürekli gelişmesine bağlıdır. Askeri savunma araçları konusu da, her şeyden önce, ulusal savunma araçları siyasetine bağlıdır.

Yaşam savaşımı, ister ulusal isterse uluslararası alanla ilgili olsun

önemli fakat karışık bir husustur. Bireyler ve milletler arasında muharebe, sadece silahlı çatışmalardan oluşmaz. Bazen öyle sinsi ve sürekli muharebeler vardır ki, etki itibariyle

silahlı savaşılardan daha beterdirler. Savaşın sonuç ve sorumluluklarından çekinen milletler, şimdi bu tür bir muharebe dönemine girdikleri kanaatini taşımaktadırlar. Onun için her millet, aynı zamanda hem bir savunma ve hem de bir yükselme ve gelişme etkeni olan ulusal savunma araçları çalışmalarına bü-

yük bir önem vermektedir.

Vatandaşlar arasında örneğine çokça rastlarız: Bütün güçlerini, bilgi ve sistemin en son gereklerine

Bütün güçlerini, bilgi ve sistemin en son gereklerine göre kullanmasını bilen bir kişi, sermayesi ne olursa olsun, bu özellikte yoksun ve sadece hazırda yemeyi düşünen diğer bir kişiden daha güçlüdür, daha parlak bir geleceğe adaydır.

göre kullanmasını bilen bir kişi, sermayesi ne olursa olsun, bu özellikte yoksun ve sadece hazırdan yemeyi düşünen diğer bir kişiden daha güçlüdür, daha parlak bir geleceğe adaydır. Milletler arasında da aynı karşılaştırmayı yapmak mümkündür.

Bütün maddi ve manevi varlıklarını azami derecede geliştiren bir millet, gerek barış ve gerekse savaş zamanında, güçlü bir millet olarak ortaya çıkar. Güçlüler için güvenlik daha büyüktür. Güçlülere saygı göstermek insanlığın gereğidir. Yalnız, güç kavramının çağdaş anlayışını ihmal etmemek ve ona göre önlemler almak ilk koşuldur.

Geçenlerde, faşizmin yıldönümü münasebetiyle, İtalya'nın her köşesinde binlerce açılış töreni yapılmıştır. Demir yolu, su kanalı, okul, hastane vb gibi ülkenin bayındırlık ve gelişmesine yarayan hizmetler için yapılan inşaat ve kurumların adedi on bine ve değeri de dört milyon lirete ulaşmıştır. Mussolini, İtalya'nın, kısa zamanda, eski hali tanınmayacak şekilde çehresini değiştireceğini söylemiş ve ulusal savunma araçları siyasetine büyük bir kararlılık ve sabırla devam edeceklerini açıklamıştır. İtalya'nın ruh yapısına yeni bir hareket ve heyecan getiren faşizm, ülkenin imar ve işletmesine de büyük önem vermektedir.

Ulusal savunma araçları siyasetinin diğer Avrupa ülkelerinde de hemen aynı önemle izlendiğini görüyoruz. Fransa'da henüz iktidara

gelen Tardieu kabinesi, programının bu yönü ile parlamentonun sevgisini ve güvenini kazanmayı başarmıştır.

Yeni Fransız hükümeti, ulusal savunma araçları siyasetinde ilk dikkatini tarımın düzenlenmesi ve gelişmesine yöneltmiştir. Köy yaşamının ve tarımın yükselmesi için önemli bir miktarda paranın harcanması kararlaştırılmıştır. Bundan sonra kullanılacak bitki tohumlarının, her yönden, düzelme ve gelişmesini içeren sosyal siyasete de, gene önemli miktarda para ayırmak suretiyle yeni bir hareketi öngörmüştür. Ulaşım ve değişim araçlarının, ülke ekonomisi bakış açısıyla önemi göz önünde tutularak, bunların yenilenmesi ve tamamlanması için de iki milyar franga yakın miktarda para ayrılmıştır.

Sözden daha çok iş isteyen halk, hükümetleri, bundan sonra ulusal savunma araçları alanındaki başarılarıyla takdir edecektir.

Yaşam sürekli olarak geliyor ve yürüyor. Milletlerin karşılıklı ilişkileri gittikçe artıyor. Yaşam dengesinde şerefli bir yer edinebilmek için uygarlığın en son gelişmesini titizlikle izlemek zorunluluğu vardır.

Güçlü ve her türlü araçlarla dolu bir yaşamın, güçsüz ve ilkel yaşamı, er-geç mahkûm edeceği kuşkusuzdur. Bunun için milletler şimdiden uygarlık ve teknik savunma araçlarında büyük bir çalışmaya ve kıyasıya bir rekabete girmişlerdir. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi

18 Kasım 1929

Bilmek Gerek

A. Erdem Akyüz

Atatürk ve 2 Başucu Kitapları

Atatürk'ün okuduğu binlerce kitap arasında “başucu kitapları” olarak tanımlanan kitapların ilk bölümüne geçen sayımızda değinmiştik. İlk yazımızda belirttiğimiz üzere; Atatürk, kitaplar arasında bir ayırım yapmamıştır. Okuduğu her kitapta, doğru, yanlış ve önemli bulduğu hususları değerlendirmiştir. Ancak onun belli kitapları daha çok ve daha sık okuduğu ve beğendiği söylenir. »

Bu kitaplar; **1- Çalikuşu**, *Reşat Nuri Güntekin*, **2- Beyaz Zambaklar Ülkesinde**, *Grigory Petrov*, **3- Belleten**, *Türk Tarih Kurumu Dergisi*, **4- Toplum Sözleşmesi**, *Jean Jacques Rousseau* ve **5- Türkçülüğün Esasları**, *Ziya Gökalp* olarak özetlenebilir.

Bu eserler; Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusu ve ülkesi ile kalkınmasına katkı yapan veya yapacak olan kitaplardır. Geçen sayıda kaldığımız yerden devam ediyoruz.

3. Belleten

Türk Tarih Kurumu Dergisi.

Türk Tarih Kurumu tarafından Ocak 1937'den itibaren dört ayda bir yayımlanan, Türkiye'nin en eski ve kesintisiz yayım yapan bilimsel nitelikli bir dergidir. Ağırlıklı olarak arkeoloji ve tarih konulu makalelere yer verilir. Uluslararası indeks tarafından

taranmaktadır. "Belleten" ismi Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir.

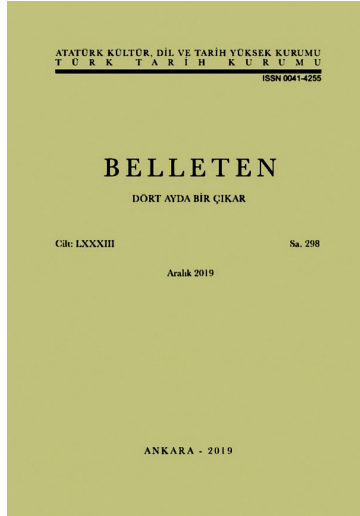
4. Toplum Sözleşmesi

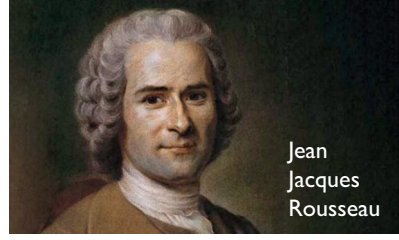
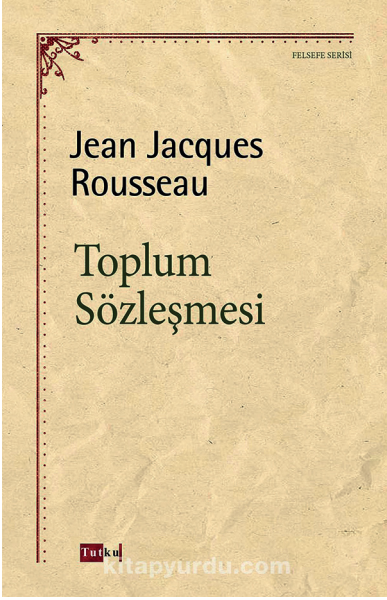
Jean Jacques Rousseau (1712-1778)

Rousseau'nun çocukluğu çok mutlu geçmemiştir. Doğumundan birkaç gün sonra annesi vefat etmiş, bir saatçi olan ve bir süre Topkapı Sarayı'nda da saat tamirciliği yapan babası, oğlunu küçük yaşlarında terk etmiştir. Çocuk yaşlarından itibaren çalışmaya başlayan Rousseau; sekreterlik, müzik hocalığı ve tercümanlık yaparak yaşamını devam ettirmiş, Fransa'da yazıları yasaklanınca İngiltere'ye gitmiştir. Önceleri toplumsal kurumların ve eğitim sisteminin, din anlayışına göre değil bilimsel verilere göre düzenlenmesini öngören "kalvenist" mezhebinde iken "Katolikliğe" geçmiş, daha sonra tekrar "kalvenist" olmuştur.

Bu yaşam tarzı, onun anlaşılması güç bir düşünür olması sonucunu doğurmuştur. Bir filozof ve yazar olarak, siyasi fikirleri Fransız Devrimi'ni etkilemiştir.

Rousseau'nun Toplum Sözleşmesi kitabının, Vedat Günyol tarafından çevrilen 1941 yılı baskısının ön sözünde, dönemin Maarif Vekili

Rousseau: Yasama gücü halka aittir ve yalnızca ona ait olabilir.

“Yasama gücü halka aittir ve yalnızca ona ait olabilir.” sözü ile halkın sesine ve gücüne verilen önemi açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Hasan Ali Yücel “Hangi milletlerin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet aleminde daha yüksek bir idrak seviyesindedir” demiştir. Bu ifade, Cumhuriyet’in ilk yıllarında, yerli veya tercüme eserlere verilen önemi göstermektedir.

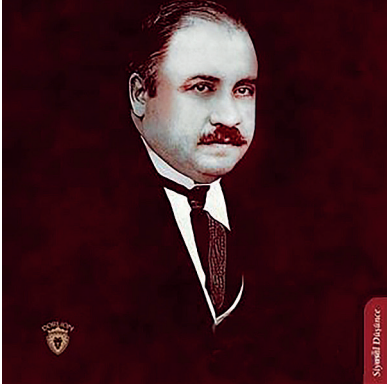
Rousseau; devletin iktidara değil, halka ait olduğunu savunmuş ve ulus-devlet anlayışını benimsemiştir. İlk baskısı 1762 yılında yapılan “Toplum Sözleşmesi” (Du Contrat Social) adlı eserinde; yurttaşları eşit ve özgür olan toplumda genel seçim ile belirlenen iktidarın, tüm toplum tarafından benimsenen ve onaylanan kurallara-yasalara bağlı bir şekilde hareket etmesi gerektiğini, toplum tarafından onaylanmamış ve benimsenmemiş her yasanın ve yönetimin geçersiz olduğunu ifade etmiştir.

5. Türkçülüğün Esasları

Ziya Gökalp (1876-1924)

Türk milliyetçiliğinin babası olarak anılan Mehmet Ziya Gökalp’ın yaşamı güçlükler ve mücadeleler içinde geçmiştir. Milletine, özgürlüğe verdiği önemi her zaman ortaya koymuştur. Lise son sınıfta öğrenci iken, okul çıkışlarında söylenmesi gelenek haline gelen “Padişahım çok yaşa” yerine “Milletim çok yaşa” diye bağırması nedeniyle soruşturmaya uğramıştır. Kendisine dayatılan muhafazakar din eğitimi ile özgürlük düşünceleri arasında bir ara bocalamıştır. Daha sonra İstanbul’a giden Gökalp “İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne” girmiş, bu kez de yasak yayınları okumak ve muhalif derneklere üye

ZİYA GÖKALP TÜRKÇÜLÜĞÜN ESASLARI

“Türk bir ulusun
adıdır. Ulus, kendine
özgü kültürü olan bir
topluluk demektir.

Öyleyse Türk’ün yalnız
bir dili, tek bir kültürü
olabilir:

olmak suçlaması ile 1898 yılında tutuklanmıştır. Bir yıl cezaevinde kaldıktan sonra Diyarbakır’a sürgüne gönderilmiştir. Ancak bu kez, burada da İttihat ve Terakki’nin Diyarbakır şubasını kurmuştur. Dünyadaki Türkleri birleştirerek, güçlü bir Türk devleti kurulmasını tasarlayan Gökalp, bu ülküyü dile getirdiği “Altun Destanı’ni” 1911

yılında “Genç Kalemler Dergisi’nde yayımlamıştır.

Daha sonra tekrar İstanbul’a gelerek Edebiyat Fakültesinde öğretim üyesi olmuş “Türk Ocağı Derneği’nin” kurucuları arasında yer almıştır. 1. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin yenilmesi üzerine 1919 yılında bu kez, İngilizler tarafından tutuklanmıştır. Dört ay tutuklu kaldıktan sonra, işgal mahkemesi tarafından, Ermeni soykırımı iddiaları nedeniyle yargılanmıştır. Soykırım iddialarını kesinlikle reddeden Gökalp, bu kez de Malta’ya sürgüne gönderilmiştir. İki yıllık sürgün döneminden sonra Ankara’ya gitmiş ve 1923 yılında ünlü eseri “Türkçülüğün Esasları” isimli kitabını yayımlamıştır.

Atatürk tarafından önerilmesi üzerine TBMM’nde ikinci dönem Diyarbakır mebusu olarak seçilmiştir. Çalışmalarına ara vermeyen Gökalp kısa bir süre sonra vefat etmiştir.

Düşüncesinin temelinde, Türk toplumunun kendine özgü ahlaki ve kültürel değerleriyle, Batı’dan aldığı bazı değerleri kaynaştırarak bir senteze ulaşma çabası yatmaktadır. Gökalp; Türklüğe ve Türkçeye büyük önem vermiştir. Yazdığı şiirlerle, bu iki kavramı adeta dans ettirmiştir: “Türk bir ulusun adıdır. Ulus, kendine özgü kültürü olan bir topluluk demektir. Öyleyse Türk’ün yalnız bir dili, tek bir kültürü olabilir.”, “Bir kavmi yutmak için parçalamak lazımdır.

Milleti parçalamak için de başlan-
gıçta lisanını parçalamak gerekir”
demiştir.

Türk kadınına verdiği önemi
“Kadın yükselmezse alçalır vatan/
Samimi olamaz onsuz bir irfan”
tümcesi ile özetlemiştir.

Türlük ve Türkçe sevdasını
dile getirdiği şu dizeleri, unutulmaz
şairleri arasındadır:

*Bir ÷lke ki, camiinde Türkçe
ezan okunur:*

*Köylü anlar manasını
namazdaki duanın*

*Bir ÷lke ki, mektebinde Türkçe
Kuran okunur*

*Küçük büyük herkes bilir
buyruğunu Hüda'nın*

*Ey Türk oğlu, işte senin orasıdır
vatanın.*

Bu dizelerden ilham alan Ata-
türk'ün önderliğinde 1932 yılında

Türkçe ezana geçilmiş ve minareler-
den Türkçe ezan 1950 yılına kadar
okunmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk'ün;
hislerinin dile getirilmesinde Namık
Kemal'i, fikirlerinin dile getirilme-
sinde Ziya Gökalp'ı, öncü olarak
gördüğü söylenir. Her iki yazar-
düşünürün; ulusal ve çağdaş Türk
toplumunun gelişmesinde katkıları
olduğu açıktır.

Ne mutlu bize ki; böyle Türk
büyüklerine, böyle düşünür ve
eylem adamlarına ve bir Atatürk'e
sahibiz. Atatürk'ün Cumhuriyet'i
emanet ettiği, her yaştaki Türk
gençleri arasında, bu emaneti son-
suza dek yaşatacak olan ve Ata'sına
yakışır insanlar vardır ve var ola-
caktır. •

erdemkuyuzbd@gmail.com

NEDEN GENÇLİK?

Atatürk'ün özünde “geleceğin” saklı olduğu aşığıdaki sözleri gençlerden
beklentilerini yansıtmaları açısından son derece önemlidir:

“Başımıza neler ör÷lmek istenildiği ve nasıl karşı koyduğumuz ve daha
doğrusu milletin arzu ve emellerine uyarak ve onun yardımıyla nasıl çalıştığımız
gör÷lmeli ve gelecek kuşaklar için ibret ve uyanış nedeni olmalıdır. Zaten
her şey unutulur. Fakat biz her şeyi gençliğe bırakacağız, o gençlik ki hiçbir
şeyi unutmayacaktır; geleceğin ümidi, ışıklı çiçekleri onlardır. Bütün ümidim
gençliktedir. Siz genç arkadaşlar, yorulmadan beni takibe söz vermişsiniz. İşte
ben özellikle bu sözden çok duygulandım. Yorulmadan beni takip edeceğinizi
söylüyorsunuz. Fakat arkadaşlar, yorulmadan ne demek ? Yorulmamak olur
mu? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey yorulmamak değil,
yorulduğunuz zaman dahi durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada da
dinlenmeden beni takip etmektir. Yorgunluk her insan, her canlı için doğal bir
durumdur. Fakat insanda yorgunluğu yenebilecek manevî bir kuvvet vardır ki,
işte bu kuvvet yorulanları dinlendirmeden yürütür. Sizler, yani yeni Türkiye'nin
genç evlâtları, yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz... Dinlenmemek üzere
yürümeye karar verenler asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bizim
yüksek idealimize durmadan yorulmadan yürüyecektir. ”

Kurtuluş Savaşından
Zeki Sarıhan

Şehit Nazım Bey'in Menkıbeleri

Kurtuluş Savaşımızın adı dillere destan olan kahramanlarından biri Şehit Nazım Bey'dir. Yalnız askerler değil, halk arasında da çok seviliyordu. Bunun nedeni, vatanın bağımsızlık için kendisine ihtiyaç duyduğu bir sırada hiç tereddüt etmeden göreve koşması, gözü pekliği kadar askerlerle arasındaki kardeşçe ilişkidir.

Ölümüne bütün Türkiye ağladı. Savaştığı Yunan birliğinde bile saygıyla anıldı. »

**Ölümüne
bütün Türkiye
ağladı. Savaştığı
Yunan birliğinde
bile saygıyla
anıldı.**

Nazım Bey, dönemin bütün subayları gibi cepheden cepheye koşmuş biriydi. Ateşkes ilan edilince Kafkas Cephesi'nden İstanbul'a dönmüş, evlenmeye niyetliken yurdun kendisinden yeni hizmetler beklediğini anlayarak Anadolu'ya geçmiş ve Yedinci Alay'ın komutanlığına atanmıştı.

1920'de, İngilizlerin ve Damat Ferit Hükümeti'nin kışkırtmasıyla Kuvayı Milliye'ye karşı başlayan Konya İsyanı'nı bastırmıştı. 27 Mayıs 1920 günü Bolu'yu isyancılar temizlemişti. Mudurnu ve Gerede'deki isyanı bastıran da Mehmet Nazım Bey'di.

Kuvayı Milliye yanlısı iken zaman zaman olumsuz şeyler de yapan Demirci Mehmet Efe'nin Denizli'de halk üzerinde estirdiği teröre de o son vermişti.

Mehmet Nazım Bey

10 Ocak 1921'de Birinci İnönü Savaşı'nda 58. Alay Makinelî Tüfek Bölüğü, Hücum Bölüğü ve Kudretli Dağ Bataryası'nın başındaydı.

“Vatanı mutlaka kurtaracağız.”

Nazım Bey, İkinci İnönü Savaşı'nın da kahramanlarındandı. İkinci İnönü Zaferi 31

Mart-1 Nisan 1921 günü kazanıldı. 3 Nisan günü, Dördüncü Tümen'in şehitleri için Metristepe'de bir tören yapıldı. Ölüler koyun koyuna gömüldüler. Mezar taşları yerine başlarına birer Türk bayrağı dikildi. Nazım Bey, burada bir konuşma yapar:

“İstedığınızı yerine getireceğiz. Vatanı mutlaka kurtaracağız! Mânevi huzurunuzda yemin ediyoruz!” diyerek şehitlere söz verdi.

Askerler: *“Evet! Yemin ediyoruz.”*

sesleriyle bu yemine katıldılar.

İkinci İnönü Zaferi üzerine, Nazım Bey'in komutasındaki

Nazım Bey Romanya'da Mareşal Mackensen'in karargâhında görevliyken

Dördüncü Tümen askerleri Metris-tepe'de yakılan ateşlerle, davul zurna eşliğinde Zeybek, Laz, Kafkas oyunları oynamışlar, zaferden gözleri parlayarak gece yarısına kadar eğlenmişler, savaş yorgunluğunu unutmuşlardı.

1921 Temmuzunda Yunanlılar, Türk ordusunu dağıtmak ve Ankara'yı ele geçirmek için yeni bir saldırıya geçtiler. Yunan ordusu karşısında zayıf kalan Türk ordusu adım adım geri çekilmeye başladı ve büyük kayıplar verdi. Kütahya, Eskişehir Yunanlıların eline geçti.

Tarih 15 Temmuz 1921 idi. Anadolu ateşler içinde yanıyordu.

Dördüncü Tümen Komutanı Nazım Bey, on saatlik bir yürüyüşten sonra Yumruçal-Nasuhçal kesimindeki mevzilerin savunmasıyla görevlendirilmişti.

O, yorgun ve bitkin tümenine derhal savunma hazırlıklarına girişilmesi emrini verdi.

Karargâh muhafız takımına ilerlemesini söyleyerek atını mahmuzladı, ileri atıldı. Kurmayları, onun delice cesaretini ve korkusuz atılganlığını bildikleri için bir şey diyemediler. Atlarını mahmuzlayıp onu izlediler.

Karşıdan üstlerine düşman kursunu dolu gibi yağıyordu!

Birden ortalık karıştı!

Kimi yaralandı, kimi atından cansız düştü. Binicisiz kalan atlar

sağa-sola kaçıştılar. Birer ikişer cansız yere devrildiler!

Nazım Bey de göğsünden iki ağır yara alarak atından yuvarlandı.

Emir Çavuşu Borlu Eyüp, komutanını kucaklayarak geriye götürmeye çalıştı. Hafif yaralılar korumasız toprak üstünde umutsuzca savunmaya giriştiler.

Ancak düşmanın yoğun ateşi karşısında geri çekilmeyi denediler.

Her adımda birkaç arkadaşlarını daha kaybettiler.

Nazım Bey, soluk verir gibi

“Kıratımı eski emir subayım İhsan Bey’e versinler,” dedi. Sonra başı öne düştü, son nefesini verdi! Henüz 34 yaşındaydı.

bir sesle yetişen hücum taburuna emretti:

“Sırtları tutun, sonuna kadar dayanın!”

Sonra bayıldı...

Ona ilk müdahaleyi askeri doktor yaptı. Onu sedyeye Çekürler İstasyonu'na getirdiler. Orada tren beklerken inilti bir sesle:

“Kıratımı eski emir subayım İhsan Bey’e versinler,” dedi.

Sonra başı öne düştü, son nefesini verdi!

Henüz 34 yaşındaydı.

Herkes hıçkırıklara boğuldu.

Kıratı ona Eskişehir Savaşlarında gösterdiği kahramanlıklardan

ötürü Eskişehirli tarafından verilmişti. Nazım Bey ona “İnönü” adını takmıştı. Atının verilmesini istediği Teğmen İhsan Bey de İnönü Savaşlarında yaralanan bir gazi idi.

Cenazede dökülen gözyaşları

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Dördüncü Tümen Komutanı Yarbay Nazım Bey’in ölümünü büyük bir üzüntüyle karşıladı ve ölümünün ertesi günü olan 16 Temmuz 1921 Cumartesi günü rütbesini albaylığa yükseltti.

Naaşı Hacıbayram Camii avlusuna gözyaşları arasında gömüldü. Daha sonra kemikleri Ankara Şehitliği’ne taşınacaktır. Nazım Bey burada 1 Numaralı mezarda yatmaktadır.

Nazım Bey hakkında gazeteler övücü yazılar yazdılar. Örneğin İstanbul’da yayımlanan Tevhidiefkâr gazetesi 5 Ağustos 1921 tarihli sayısında “Askerin başında düşmanla bir nefer gibi harp ederken şehit olan Nazım Bey’in kahramanlık menkıbeleri” diye yazdı.

Bu kahraman subay, yazık ki ölümünden iki ay sonra kazanılacak Sakarya Zaferi’ni de, 30 Ağustos 1922’de kazanılan Büyük Zafer’i de göremedi. Ancak, onun şehit olan askerlerine mezarı başlarında verdiği sözü, bütün Türk askerleri de ona karşı vermiş gibiydiler:

“Vatanı mutlaka kurtaracağız!”

Sizin gibi kumandanları, subayları ve erleri olan bir millet için yâd elleri altında köle olmak mümkün değildir. (1925) **M. Kemal Atatürk**

Halide Edip Adıvar, Türk’ün Ateşle İmtihanı kitabında ondan ilginç bir nedenle söz eder. Bazı olaylar onu umutsuzluğa sevk edince Nazım Bey’in insanlık için taşıdığı düşünceleri hatırlayarak teselli olur ve yaşama azmi güçlenir.

Kurtuluş Savaşı’nda orduların, kolorduların hatta tümenlerin harekâtlarını anlatan kitaplar yazılmıştır. Nazım Bey ise bir kitabın konusu olan sayısı az komutanlarından. İhsan İdikut, 1952’de basılan İdeal Komutanlarımızdan 4. Fırka Kumandanı Miralay Şehit Nazım Bey adlı kitabında onu anlatmıştır. •

zekisarihanbd@gmail.com

Plevne'de Çerkezler

Rus-Osmanlı Harbi
(1877-1878)

Yazan: Prof Dr. Cengiz Kuday
Emekli Öğretim Üyesi

Plevne'de gönüllü Çerkez askeri birlikleri ve diğer Çerkez Adige komutanları Rus arşiv kaynaklarıyla desteklenen birçok araştırmada Doğu ve Batı Bulgaristan'da bulunan Çerkez asker sayısı 15 bin civarında olduğu Osman Paşa'nın Plevne savunmasında ordusundaki Çerkez süvarilerini Rusların Kazak süvarilerine karşı kullandığı anlatılır.

Harbin başında bu sayı tarihçi Şamir Hatko'nun 2007'deki 224

sayfalı kitabında Tuna Cephesi'nde Çerkezlerin sayısı 20 bin idi.

Türk halkının İstiklal Savaşı'nda

Kuvaye-i Seyyare'nin başarılarını ve istiklal mücadelesindeki rolünü Çerkez Ethem Olayı nedeniyle bu olaylara biraz farklı bakarlar.

Çerkezlerin Plevne müdafaasındaki rollerini çok kimse bilmez veya bilmek istemez.

Ailem bu bölgeden tekrar Türkiye'ye dönmeye zorlandıkları

***Çerkezlerin
Plevne
müdafaasındaki
rollerini çok
kimse bilmez
veya bilmek
istememez.***

olayları birinci ağızdan 110 yaşında 1981’de ölen nenemin annesinin ona anlattıklarından dinledim.

Zaman zaman halen yaşamakta ve aklı başında yaşamını 107 yaşında yalnız sürdüren annemin anlattıkları da kendi annesinin anlattıkları olayları nakletmek şeklinde olmuştur.

Çerkes ve Rus orduları çatışırken

93 Harbi’nde önemli bir unsur olan Çerkes süvarileri atlarını ve silahlarını kendileri tedarik edip büyük bir mali yükü askeri idarenin sırtından hafifletiyordu.

Ancak farklı olarak Çerkes süvarilerine Winehester tüfekler verilmişti. Bu düşman karşısında büyük bir fark yaratıyordu.

Yeterli ve etkili süvari kuvvetine sahip olmayan 93 Harbi’nde Osmanlı ordusunun neredeyse her hareketle sıkıntısını çektiği başlıca süvari birliklerinin azlığı idi.

Çerkes muhacir birliklerinin Osmanlı ordusunun hem sayı hem de

nitelik açısından bu sıkıntıyı azalttığı görülmüştür.

Başarılı Osmanlı müdafaasının karşısında tutunamayan dağınık şekilde geri çekilen Rus birliklerinin takip edilemeyişi bu süvari sayısının yeterli olmadığından idi.

Çerkez (Adige) Karzek Paşa’nın kumandası altında kurulan Çerkez

süvari kordusu Balkan Cephesi’nde kahramanca savaşarak Silişte ve Plevne önlerinde Rus Kosde birliklerinde direnmiş idi.

Rus genel kurmayından Albay V. Filipou; "Son savaştaki kötü yenilgimiz

Türk ordusundaki Çerkezlerin eşsiz süvariler olduklarını gösterdi." demek zorunda kalmıştı.

Çerkezler şöhret ve savaş meydanlarında ortaya koydukları üstün kahramanlıklarla ve herkesin hayranlık ve övgüsünü kazanmışken bu parlak savaş ve kahramanlıklarına ait ilişkin bir tarihlerinin olmayışı üzüntü vericidir.

Bu askerlere sahip bu ailemin içinde bulunduğu halk Osmanlı tarafından Batıların baskısı ile yeni yurtlarından koparılmış ve Anadolu’nun çeşitli yerlerine gönderilmişlerdir. •

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Düzenzedeler adlı kitabından)

Umudumuz Oğlumuz

Anadolu'dan Merzifon'u örnek seçtik, Merzifon Lisesi ile Merzifon Ticaret Lisesi öğrencileri arasından da bahçede karşılaştığımız öğrencilerden bir kaçını örnek seçtik ve...

Anadolu'nun küçük kentlerinde lise öğrencilerinin büyük bir bölümünün hangi koşullar altında öğrenim yaptıklarını yerinde görebilmek için, örnek seçtiğimiz bu kentte, örnek seçtiğimiz bu öğrencilerin evlerine gittik.

Hasan Önal da, Mustafa Pınaz da, Merzifon'a 50 km. uzaklıktaki Çampınar Köyü'ndendir. İkisi de şimdi burada, Merzifon Ticaret Li-

sesi'nin birinci sınıfında okuyorlar.

Köyde Hasan'ın babasının 30 dönüm, Mustafa'nın babasının ise 15 dönüm toprakları vardır. Fakat bu toprakların getirdiği gelir

geçimlerini karşılamadığından, ikisinin de babası, başka kişilerin topraklarında işçilik de yapmak zorundadırlar.

Hasan'ın ailesinin de, Mustafa'nın ailesinin de yıllık gelirleri "On bin lirayı bulabilmektedir."

Hasan ve Mustafa, Merzifon'da Harmanlar Mahallesi, Gazi Caddesinde bir evin odunluğunu kiralamışlar ve bu odunluğu kendilerine oda yapmışlar.

Şimdi ikisi de, odunluktan yapma

Hasan'ın ailesinin de, Mustafa'nın ailesinin de yıllık gelirleri "On bin lirayı bulabilmektedir."

bu odada yatıp kalkıyorlar, bu odada ısıyorlar, bu odada yemeklerini bu odada pişiriyorlar, bu odada yiyorlar ve derslerine bu odada çalışıyorlar.

“Çarşıdan çay, şeker, ekmek, soğan ve patates alırsınız. Bir de, boşaldığı zaman Ay gaz tüpümüzü değiştiririz. Köyden nohut, tarhana, bulgur, mercimek getirmiştik. Bunları pişiririz.”

Hasan da, Mustafa da, kimi gazetelerde ev hanımları için yayımlanan yemek tariflerini okuyarak öğrenmişler yemek pişirmeyi.

“Elimize bir gazete geçince, ilk olarak yemek tarifi köşesine bakarız. Bizdeki malzemeye yapılacak bir yemek tarifi varsa, hemen defterimize kopya ederiz. Çok zaman da, okulda bizim gibi okuyan öteki arkadaşlarla aramızda yemek tarifi değiş tokuşu yaparız.”

“Aylık masrafınız ne kadar oluyor?”

“Ellişerden yüz lira, kiraya gidiyor. Okul masrafıyla yemek masrafı da eklenince, toplam olarak ayda 500 lirayı buluyor adam başına masrafımız”

“Sen söyle, Hasan. Köyde kaç nüfustur aileniz?”

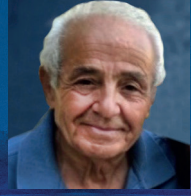
“Üç kardeşim var. Annem ve babamla şimdi beş nüfuslar, köyde.”

Hasan da, Mustafa da, ailelerinin yıllık gelirlerinin yarısı beş kişiye pay edilirken, öteki yarısını tek başlarına kendileri harcamaktadırlar ama...

Ailelerine yükledikleri bu ağır yükün karşılığında, böylesine öğrenim koşullarının yükü üstünde her ikisi de, ailelerinin tüm bireylerinin tek tek umudu olmaları yükünün de taşımağıdır. •

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden  z Isıtan  yk ler

Cemal Türkmen

Petekteki  n n 

Ill strasyon: Cemal Tahsin

Olay,
24 Eylül 1943
tarihinde
yaşanmıştır.

Baharın başlangıcıydı. Güney-
de insanlar çoktan soyunup
d k nmeye başlamışlardı. Doğuda
ise hafif yüksek tepelerde bile kar
tabakaları toprakla kucaklaşmasını
sürdürüyordu. Serindi ortalık. Ama
yine de insanları içeriye kapatacak
kadar değildi.

Halit Ağanoğlu bölüm şefleriyle
bir toplantı yapıyordu. Hepsinin ek-
siksiz katılımını gördükten sonra iri
gövdesine yakışır bir gürlükte, ama
sakin ve güven dolu sesiyle başladı
konuşmaya:

*“Arkadaşlar, aldığım havadise
göre Reiscumhurumuz önünü, günü*

belli olmayan bir tarihte okulumuzu ziyaret edecekmiş. Bana göre bu bir ziyaret değil, bir teftiş olacaktır. Sizden isteğim şudur ki..."

Ağanoğlu biraz duraksadı sözünün burasında. Şeflere baktı. Bölüm şefleri, onun kendilerinden olağan üstü önlemler alarak sıkı bir çalışma temposu içine girmelerini isteyeceğini düşündüler. Ama kısa bir süre sonra yanıldıklarını anladılar. Ağanoğlu: *"Sizden ricam şudur ki, her zaman yaptığınız işleri yapmaya devam ediniz. Teftiş geçireceğiz diye yapmaya alışık olmadığınız şeyleri yapmayınız. Sun' i ve gösterişe meyyal hareketlere yeltenmeyiniz. Biz burada bir ideal için çalışıyoruz. Kendimizi olduğumuz gibi göstermeliyiz.*

Halit Ağanoğlu

Olduğumuzdan farklı görünmeye çalışmak idealimize ters düşer. Demem şudur ki, mühimsemeliyiz bu teftişi, ama abartmamalıyız. Her zamanki gibi olmalıyız. Böylece hem kendimizi küçük düşürmeyiz hem de misafirlerimizi aldatmamış oluruz. Diyeceklerim bundan ibarettir ar-

kadaşlar. Haydi bakalım, kolay gelsin."

Bölüm şefleri, müdürlerinden aldıkları direktifle döndüler görev yerlerine. Yapılacak fazla bir şey yoktu. Her zamanki disiplinle sürdürülebillerdi çalışmalarını.

Enstitünün Tarım Şefi Zakir Güven de direktif alanlar arasındaydı. Müdüründen çok etkilenmişti. Kendine ne kadar güveniyordu

Ağanoğlu ve Cumhurbaşkanı bile olsa gözüne girmek için yağcılık yapmaya ne kadar da karşıydı. O da aynı şeyleri düşünüyordu. O da denetime özel davranışların karşısındaydı. Diğer yandan, ülkesini ve Cumhurbaşkanını çok seviyordu Zakir Güven. Bu sevgiyi göstermek için farklı bir şey yapmak istiyordu. Gençti, ülküleri vardı. Enstitünün mandıraları, tarlaları, bostanları, ekinleri, ağılları, ahırları, kümesleri ondan soruluyordu. Yetmiyormuş gibi 160 tane de arı

Tarımcı Zahir Güven arkadaşlarıyla okul bahçesinde (önde)

kovanı vardı sorumluluğunda. Arıcılık onun özel ilgi alanıydı. Zaten kendisinin çabalarıyla sahip olmuşlardı bu kadar kovanı. Hepsine zamanında yetiyor, arda zamanı bile kalıyordu. Hep daha fazla iş, hep daha fazla üretim için çalışıyordu beyni, yüreği. Ve o içindeki ülücü güç, tepiyordu durmadan “Sıradan olma!” diye.

Zakir Güven kafaya koymuştu, çok, ama çok farklı bir armağan sunacaktı Cumhurbaşkanına. “*Koskoca Cumhurbaşkanı geliyor, ona mutlaka bir şeyler hediye etmek gerekir. Herkes gibi halı kilim versek, çok sıradan olur. Bir teneke peynir sunsak, hora geçmez; ayıp olur. Çok farklı, şimdye kadar verilmemiş bir armağan sunmalıyız ona.*” diye düşünmüştü.

Gün boyu düşündükten sonra Millî Şef'e sunacağı armağana karar vermişti Ziraat Şefi. Özel bir petekte özel bir bal üretecekti. Düşündüğünü uygulamaya koyuldu hemen. Balmumu tenekesini çıkarıp koydu tezgâhın üzerine. Aldı eline bir miktar, evirdi çevirdi, sıktı, eğdi büktü, sonunda bir İnönü profili yapmayı başardı balmumundan. Profilin üzerini gazete kâğıdıyla kapatıp kovana yerleştirdi. Bekledi, arıların, profili balla doldurmasını. Çiçekten bal toplayan arılar, binlerce kez girip çıktılar kovana. Bir süre sonra açtı kovayı, baktı profile. Hoşnut kaldı gördüğünden. Arılar peteğin kapatılan kısmının dışında kalan

Cılavuz'un kovanları

bölümünü altın sarısı balla doldurmuşlardı. Çıkarıp peteği. Altın sarısı balın üzerini kapatıp, ortadaki profilin üzerini açtı. Peteği, bu kez, çam balı toplayan arıların kovanına yerleştirdi. Amacı, profil kısmının farklı renkte balla doldurulmasıydı. Amacına ulaştı Zakir Güven. Çam balı toplayan arılar, bir süre sonra profilin içini kehribar gibi parlayan koyu renk balla kapatmışlardı. Peteği çıkarıp baktığında yaptığı işle gurur duydu Cılavuz'un çalışkan ve yaratıcı Tarım Şefi. İki renkten oluşan seyri doyumsuz bir İnönü peteği üretmeyi başarmıştı. Peteği bir daha koymadı kovanın içine. Özel bir tahta kutu yapıp içine özenle yerleştirdi, uygun sıcaklıkta korudu İnönü peteğini.

İnönü ve beraberindeki ziyaretçi grubu, Ağustos'un sonlarına doğru

Cılavuz Köy Enstitüsü'nün Ruslardan kalma merkez binası

bir sabah erkenden geldiler Cılavuz'a. Kars Valisi, Doğu Vilayetleri Genel Müfettişi, pek çok yüksek rütbeli subay ve Mevhibe İnönü geziye katılanlar arasındaydı. İnönü'nün gezi heyetinde enstitülerin Ankara'daki ev sahibi Tonguç da vardı. Her zamanki alçak gönüllüğü ile pek ön plana çıkmıyor, İnönü çağırmadıkça yanına fazla sokulmüyordu. İnönü'nün çevresinde pervane olan yığınla bürokratin arasına karışmak istemiyordu. Geldiklerini haber vermediklerinden Ağanoğlu'nu masasının başında bulmadılar doğal olarak. O, çoktan atına binmiş, Enstitü arazisinde günlük denetimine çıkmıştı. Ardından bir başka atlı çıkarak buldurup getirttiler Ağanoğlu'nu.

Cumhurbaşkanı ve yanındaki kalabalık ziyaretçi grubu Enstitü'nün gezilecek, görülecek yerlerini dolaştılar bir süre. Cılavuz'a ayırdıkları sürenin sınırlılığı nedeniyle dersliklere girip çıkmadılar fazla.

Öğleye doğru, Telli Pınar'da suyun kıyısındaki ağaçların dibine oturmuşlar dinleniyorlardı. Enstitü'nün günlük çalışma akışı sürüyordu. Dersliklerde, işliklerde, tarım arazilerinde öğrenciler, öğretmenler günlük işlerinin başındaydılar.

Vakit öğleyi geçerken Telli Pınar'ın yanındaki ağaçların altına masalar taşınmış, üzerleri Enstitü üretimi yiyeceklerle donatılmıştı. İnönü, kendilerine hizmet etmekte olan kızların içinde özel birisini aradı gözleriyle. Gördü de. Bir önceki Cılavuz gezisindeki yaşadığı duygusal anları anımsadı birden. Mevhibe Hanım'a kaydı gözleri doğallıkla. Kızların bulunduğu bir sınıfa girdiğinde bir kız öğrenci söz istemiş, izni alınca da heyecandan titreyen sesiyle; *"Sayın Cumhurbaşkanım,"* demişti. *"Doğum yıldönümünüzü kutluyoruz. İnşallah daha nice uzun yıllar cumhurun başı olursunuz."*

Duydukları karşısında çok duygulanmıştı İnönü. Bir mahzunluk çökmüş üstüne, gözleri nemlenmişti. Doğum gününde Mevhibe'sinin yanında olamamıştı, ama enstitülü çocukları, doğum yıldönümlerini kutlamışlardı işte. Ne mutluydu ona. Yaverine dönmüş; *"Mevhibe Hanım'a bir tel çekin!"* demişti. *"Senin doğum yıldönümünde Erzurum'dan Sarıkamış'a ve Kars'a geldim. Benimkini de hududa yakın Cılavuz Köy Enstitüsü'nde geçirdim. Çocuklardan biri,*

arkadaşları adına benim günümü kutladı. Çok duygulandım, çok sevindim. Bu kadar çok sevdiğim ve çalıştığım enstitülerden birinde bayram yaptım. Her ikimizin gününü hatırladım.” diye yazdırmıştı telgraf metnini. İkisinin doğum günü de 24 Eylül’dü. Yeniden baktı Mevhibe Hanım’a sevgiyle, saygıyla...

İnönü, enstitü çalışmalarından, iheyetine gösterilen içten yakınlıktan, gençlerin oynadıkları halk oyunlarından çok hoşnut kalmıştı. Kısa ama özlü bir konuşmayla Müdür Ağanoğlu’nun şahsında tüm Enstitü çalışanlarına teşekkür edip ayrılma zamanının geldiğini sezdi. Ağanoğlu; “Efendim, gitmeden önce size bir hediye sunmak isteriz, kabul buyurursanız bizi ziyadesiyle sevindirirsiniz.”

“Buyrun efendim,” dedi. “Çam sakızı, çoban armağanı. Azımızı çok kabul edin.”

İnönü kutuyu açtığında, yüzünde, dışarıya az yansıttığı bir şaşkınlık ifadesi belirdi. Şaşkınlığı geçtikten sonra geniş geniş gülmüseddi.

“Müdür, bu ne güzel hediye böyle! Ben bu güzel eserin mimarını da tanımak isterim,” dedi.

Ağanoğlu sağına soluna bakındı, Zakir Güven’i göremedi. Arkasına dönünce kendini gizlemeye çalışan Ziraat Şefini fark etti.

“Zakir, gel hele öne!” diye seslendi.

Kalabalığın arkasında kalmış olan tarımcıya yol açıp İnönü’nün huzuruna çıkmasını sağladılar.

İnönü güleç bir yüzle ve karşısındakine değer verir bir ifadeyle:

“Seni tebrik ederim Zakir Bey, dedi. Şimdiye kadar pek çok yer gezdim, gördüm. Pek çok hediyeler aldım. Ama böylesine bir hediyeyi hiç almamışım. Söyle bakayım, nasıl hâletin bunu sen?”

Zakir saygılı ve utangaç bir tavırla başını öne eğmişti. Ne diyeceğini bilemedi. Ezildi büzüldü. Ama sonunda vahiy gelmiş gibi bir duyguya kapılarak aklına gelen yanıtı verdi. Saygıda kusur etmemek için, ama biraz da muzip bir tavırla başını kaldırmadan konuştu: “Paşam, doğrusunu isterseniz ben pek bir şey yapmadım. Geleceğiniz rivayet olunduğunda kovanlardaki arılarla bir toplantı yaptım. Onlara dedim ki, ‘Bakın İsmet Paşa’ muz geliyormuş, haberiniz olsun. Gelmişken eli boş gönderecek değiliz ya, siz düşünün artık bir şey.’ Onlar da dağın taşın, ağacın çiçeğiyle konuşup anlaşmışlar, el birliğiyle bunu yapmışlar. Bize de sadece sunmak düştü Paşam.” dedi.

İnönü’nün, Mevhibe Hanım’ın ve yanındaki beylerin, paşaların herkesin yüzünde bir gurur gülmüsemesi vardı ki görülmeye değer.

Zakir Güven ve Ağanoğlu sundukları armağanın hoşça gitmiş olmasından derin bir huzur ve mutluluk duydular. Konuklar ise sunulan armağanın ilginçliğinden, ikliminden ve sanat gücünden duydukları hoşnutlukla ayrıldılar enstitüden. •

(Firdevs Gümüšoğlu, Cılavuz Köy Enstitüsü, s. 227, 228, 255)

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Demagog (Fr.)

- a-Örtülü
- b-Üstlenim
- c-Laf cambazı
- d-Kurtarımcılık

2- Hat-Trick (İng.)

- a-Üçleme
- b-Hayali
- c-Gösteri
- d-Atıcı

3- İzolatör (Fr.)

- a-Geçgeç
- b-Eğilim
- c-Koruma
- d-Yalıtkan

4- Konsolide (Fr.)

- a-Pekiştirilmiş
- b-Hacim
- c-Kurmaca
- d-Kopuntu

5- Periyodik (Fr.)

- a-Aktarım
- b-Sürelî, dönemli
- c-Gösteri
- d-Dilim

6- Megapol (Fr.)

- a-Kuşak, Nesil
- b-Bezenti
- c-Büyükşehir
- d-Gizlemlî

7- Metodoloji (Fr.)

- a-Çıkartma
- b-Sergilik
- c-Uygunluk
- d-Yöntem bilimi

8- Baz (Fr.)

- a-Temel
- b-Dilim
- c-Bilgilendirme
- d-Bölüm

9- Çip (İng.)

- a-Döküm
- b-Yonga
- c-Hata
- d-Görüngü

10- Deflatör (Fr.)

- a-Aykırılık
- b-Para kısıtlayıcı
- c-Karıştırıcı
- d-Süzek

11- Ördövr (Fr.)

- a-Tatbilir
- b-Çevre bilimi
- c-Yemekaltı
- d-Elenmek

12- Pedal (Fr.)

- a-Ayaklık
- b-Askısız
- c-Yardımcılık
- d-Durdurucu

13- Spesifik (Fr.)

- a-Belirtke
- b-Havalandırma
- c-Tam bakım
- d-Özellikli

14- Tiraj (Fr.)

- a-Eşitlemek
- b-Baskı sayısı
- c-Dayatmak
- d-Bellenim

15- Valör (Fr.)

- a-Seslikçi
- b-Geçerlik
- c-Taşımacılık
- d-Yapı

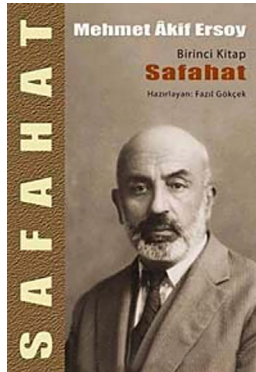
(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce

Yanırdar:
151.
sayfada

Asım'ın Nesli

Mehmet Akif Ersoy'un yedi ciltten oluşan Safahat adlı kitabını ilk elime aldığım da ilkokul birinci sınıfın sonlarıydı. Okuma yazma öğrenmeye büyük harflerle başlamış, küçük harflerle yazıp okumayı da yeni yeni sökmüştüm. Günlerden bir gün okumak

için evimizin kütüphanesinin raflarına göz gezdirirken siyah ciltli - kütüphanemizdeki bütün kitaplar gibi - yaşma göre oldukça kalın, üzerinde sarı yıldızlı büyük harflerle SAFAHAT yazan siyah ciltli kitabı, tümü büyük harflerle yazılmış sanarak çekip aldım. »

Yanıldığımı kitabı açıp küçük harflerle yazılmış olduğunu görünce anladım da becerebildiğim kadar okumaya giriştim. Kitabı açıp karıştırmaya başladığımda bu yaşım kadar hiç aklımdan çıkmayan “Küfe” adlı şiirine denk geldim. Kimi anlamını bilmediğim sözcüklere rağmen “Hasta” adlı şiirinden sonra da siyah çerçeve içine alınmış “Çanakkale Şehitlerine” adlı destansı şiirini okuduğumda anlamını bilmediğim onca sözcüğün anlamları değil de “Âsım’ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek: / İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek...” mısralarında adı geçen Asım’ın kim olduğunu merak etmiştim. Kuşkusuz evimizin bulunduğu sokağın iki kiracısından biri olan komşumuz, belediye zabıta amiri; şişman olduğu için koyu lacivert üniformasının beli göbeğinin altında duran pantolonu ile Asım amca değildi bu Asım.

Akşam eve geldiğinde babama sordum “Asım kim?” diye. “Hangi Asım?” deyince de Safahat’ı getirip gösterdim, “Bu,” diyerek. Babam, “Bu kitabı okumak senin için henüz erken,” deyip nedense tam olarak yanıtlamadı sorumu. Belki de yaşım küçük olduğu için anlayacağımı düşünüp öylece geçiştiriverdi. Babamın henüz erken demesine karşın Safahat’ı

Asım, Hz. Peygamber, Medine’ye göç ettikten sonra bekâr Müslümanları ve gençleri eğiten ve Mekke yakınlarında tuzağa düşürülen esir olmaksızın sonuna kadar çarpışmayı göze alarak şehit olan sahabelerden

Asım bin Sabit.

anlayabildiğim kadar okumaya devam ettim. Çanakkale Şehitleri” şiiri ile yine siyah çerçeve içine alınmış “İstiklal Marşı”ımızın tümünü baştan sona ezberlediğimde babam da anem de oldukça şaşırды.

O yıllar oldukça geride kaldıktan sonra öğrendim Mehmet Akif Ersoy’un sözünü ettiği neslini çiğnetmeyen ve çiğnetmeyecek Âsım’ın kim olduğunu...

Asım, Hz. Peygamber, Medine’ye göç ettikten sonra bekâr Müslümanları ve gençleri eğiten ve Mekke yakınlarında tuzağa düşürülen esir olmaksızın sonuna kadar çarpışmayı göze alarak şehit olan sahabelerden Asım bin Sabit. Mehmet Akif Ersoy, bu nedenle benzetmiş Çanakkale Şavaşı’nda Mustafa Kemal’in komutasında canları pahasına yedi düvelle karşı savaşmış geçit vermeyen 253 bin şehidimizi.

Mehmet Akif Ersoy:

“Âsım”ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek: / İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek...” derken de kindar ve dindar bir gençliği değil; idealindeki iman, irfan, fazilet ve bilgi ile donanmış; karakterli, ahlaklı, vatanına, milletine ve dinine sahip çıkan, dahası bunları yüceltmek için tüm imkanları seferber eden bir gençliği tanımlamış.

İman: İnanç... İrfan: Anlamak, bilmek, kültür... Fazilet: Ahlâkın övdüğü ve ahlaklı olmanın gerektirdiği doğruluk, yardımseverlik, yiğitlik, bilgelik, alçakgönüllülük, iyi yüreklilik, ölçülülük... Bilgi: İnsan aklının alabileceği gerçek, olgu ve ilkelere tümü... Karakter: Bireyin ya da topluluğun kendine özgü olan, onu başkalarından ayıran temel belirti, onun davranışlarını belirleyen, kişide hay olarak bilinen nitelik ve nitelikler... Ahlâk: İnsanın doğuştan sahip olduğu ya da sonradan kazandığı birtakım; iyi ve güzel olan tutum ve davranışların tümü... Vatan: Bir ulusun ba-

ğimsız ve egemen olarak üzerinde yaşadığı ülke... Millet: Ulus... Din: Tanrı düşüncesine dayalı inanç... demek!

Mehmet Akif Ersoy’u sadece

İstiklal Marşı’mızın ve Çanakkale Şehitleri şiiirlerinin yazarı olarak değil, Küfe, Hasta şiiirlerinin yanı sıra Seyfi Baba, Azimden Sonra-Tevekkül, Kocakarı ile Ömer gibi toplumcu şiiirleriyle de sevmiştim o yaşlarımda. İlkokul üçüncü sınıfta Rıza öğretmen o çok sevdiğim şair için, “Dinci, vatan haini, devrimlere karşı olduğu için Mısır’a kaçtı...”-deyince şaşır kaldım. Akşam eve geldiğinde de babama anlattım öğretmenimin dediklerini “gerçekten öyle mi?” diye sorarak.

Mehmet Akif Ersoy

İlkokul üçüncü sınıfta Rıza öğretmen o çok sevdiğim şair için, “Dinci, vatan haini, devrimlere karşı olduğu için Mısır’a kaçtı...” deyince şaşır kaldım.

Babam da şaşırılmıştı

ben doğmadan önce Maarif Müdürlüğü Baş Kâtibi olarak çalıştığı uzun yıllardan tanıdığı Rıza öğretmenin dediklerini duyduğunda. “Kimileri, Hilafetin kaldırılmasına, Şapka Devrimi’ne karşı olduğu için Mısır’a yerleştiğini söylese de vatan haini olduğunu kimse söyleyemez,” dedi. Meclisin ulusal marş için açtığı yarışmayı kazandığında, ordunun koyduğu o yıllarda oldukça değerli olan beş yüz liralık ödülü,

Fakir kadınlara ve çocuklarımıza iş öğreten “Darülmesai” adlı derneğe bağışladığında giyecek doğru dürüst bir paltosu olmadığını söyleyip yüreğine su serpti.

1920 yılında İstanbul'dan Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele'ye şair, gazeteci ve siyasetçi olarak katılan; 1920-1923 yılları arasında milletvekili olarak görev yapan; 1922 yılında sağlık gerekçesi ile milletvekilliğinden istifa edip kendisini Mısır'a davet eden Mısır Hıdivi Abbas Halim Paşa'nın daveti üzerine kış aylarını Mısır'da geçiren, Kahire'ye yerleştikten sonra Siroz hastalağına yakalanınca 1936 yılında İstanbul'a dönmüştü vatan-severliğine dil uzatılmış, islamiyetin özünü içselleştirmiş olan Mehmet Akif Ersoy.

Mehmet Akif hastanedeki tedavi günlerinde

Ortaokul yıllarımda da yasak olduğu için daktilo ile yazılarak çoğaltılmış olan "Hiroşimalı Kız"adlı şiirini gözlerim yaşararak okuduğumda duydum ilk kez Nazım Hikmet'in adını. Komünist ve vatan haini bir kaçak olduğu için

yasaklanmıştı şiirleri. 1960 yılında eserleri yayımlanmaya başlayınca öğrendim ne denli toplumcu bir şair, Kurtuluş Savaşı Destanı'nı okuyunca da gerçek bir vatansever olduğunu.

Türk dilinin iki büyük şairini sevdim ikisini de vatan haini diye yaftalamıştı kimileri...

Bu yıl gerçek anlamı ile

fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller yetiştiremediğimiz Cumhuriyetimizin 98. yılı. Atatürk'ün ölümünün 83. Yılı. 1923 yılından başlayarak sınıca, daha sonra da

alenen Mehmet Akif Ersoy'un Asım'ın nesli dediği gençlerimizi din, iman diyerek yozlaştırıp Ortaçağ karanlığına mahkûm etmek isteyenlerin, Atatürk'ü dinsizlikle suçlayanların, özgür düşüncenin önüne set çekenlerin, ulusumuzu kamplara bölüp insanlarımızı birbirine düşürenlerin bütün çabalarına rağmen fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür Atatürk gençliği saye-

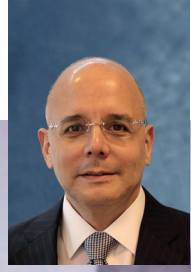
sinde varlığını koruyabildi bunca yıl Cumhuriyet. Onların sayesinde erişecek daha nice nice yıllara...

Nur içinde yat Atatürk! Selam olsun cumhuriyet aydınlarına! Yaşasın Cumhuriyet! •

tekinozertembd@gmail.com

“Cumhuriyet ahlâki fazilete dayanan bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir.”

Mustafa Kemal Atatürk

24 Kasım Öğretmenler Günü'nde Atatürk Genci Bir Öğretmen:

Cemile Aytay

Kalp cerrahı, babam Prof. Dr. Dr. Aydın Aytay, 1955'te uzun yıllar kalmak üzere Amerika'ya giderken yakınlarının bir şeyler karalamasını istediği anı defterine, babaannem Cemile Aytay aşığıdaki satırları yazmış:

“Oğluma,

Gönlümün ışığı, gözlerimin ferri ve bütün ömrümün temelini sen ve kardeşin olduğunu bilirsin. Büyük zekân ve yirmi dört senelik yaşayışın başımı göklere değdirecek

gururu bana vermiş bulunuyor.

Sana baktıkça yerine getiremediğimiz ne emeller için üzüldüğüm günleri hatırlıyorum! Demek onlar senin elinle çiçeklenmek için babanla, benim gönlümden senin taze varlığına sığınmışlar... Benim nadide fidanımın onlara er geç renk ve koku vereceğine bütün kalbimle inanıyorum. Hayatımızın muhasebesini sen bilirsin. Onda, bahtiyarız ki en güzel örnekler vardır. Yanlış bir hareketin, her şeyden ve herkesten

evvel bizleri bedbaht edeceğini de bilirsin. Sana şöyle ol, böyle ol diyemiyorum. Evimizin güzel havası benim bütün isteklerimi altın ışıklarla ruhuna, dimağına örmüş bulunuyor. Senden isteyeceğim büyük idealler, müstesna başarılarıdır.

Canım Oğlum,

Senden istediğim, herkese, en basite, en zavallıya kadar parçalanan bir kalp; en büyüğe, en kudretliye karşı, hakkı, adaleti savunacak cesaret ve bütün menfaatleri bu uğurda küçümseyecek bir ahlaklıdır.

Bir filozof “var olmak kendini dağıtmaktır” diyor. Her yerde, her keste ve her işte benim tek oğlum çoğalmış, büyümüş ve eserleriyle kâinatı doldurmuş olsun.

Bir başka filozof da saadeti “başkalarına verilen, başkalarından alınan” diye tarif eder. Sen daima başkalarını mesut ederek saadeti elde etmeye çalış.

Sana güveniyorum. İnanıyorum. Tanrı’ya yakarıyorum ki bu inancımı, bu güvenimi elimden almasın: Yoksa dayanıksız binalar gibi çöküşüm pek hazin ve feci olur.

Annen”

Tıp fakültesinin yeni bir mezunu olarak, kendi ayaklarının üzerinde yaşama atılırken babamdan istediklerini ve beklediklerini bu sözleriyle perçinlemiş, babaannem... Aradan onca yıl geçti. Babamın ve ailemizin yaşamında en fazla andığı cümle olarak onun bu öğüdü -bizden istedikleri- hep bizimle birlikte oldu. Bize devamlı yol gösterdi ve

umutlarımızın gerçekleşmesi için bizlere ışık tuttu.

Babaannemin, ailemizin tüm bireyleri üzerinde, çocukları olarak babam ve halamda, kız kardeşimde ve bende, eşlerimizde ve özellikle bizim çocuklarımızda ve onu tanıyan herkes üzerinde inanılmaz bir etkisi vardı.

Sesi asla sert ve yüksek çıkmayan, hiç azarlamayan, o yumuşacık insanın bu kadar büyük bir etki ve otorite sahibi olması, tümüyle bizler ve insanlar için gönlünün sevgiyle ve iyiliklerle dolu olmasından ileri gelmektedir.

*

15 Mayıs 1919 Cuma gününü Cumartesi’ye bağlayan gece yarısı, İzmir’in işgal edildiği sabah, Cemile Aytaç henüz on yaşındaydı. İşgal sabahının tüm acısını, aile bireyleriyle birlikte yaşadı. İşgal sabahını unutabilmek için olanca gücüyle kendisini derslerine veriyor, kütüphanedeki tüm dünya klasiklerini okuyor, Türkçeyi ifadede ve yazmada göstermekte olduğu olağanüstü başarı öğretmenlerinin dikkatini çekiyordu. Onlara göre Cemile, Türkçe öğretmeni olmak için yaratılmıştı.

Yaşamındaki en büyük isteği öğretmen olabilme idi. Cumhuriyetle birlikte İzmir Muallim Mektebi’nin çok zor sınavını kazandı.

Ailesini ikna etti ve idealindeki mesleğe ilk adımını atma olanağını buldu. Muallim mektebine Reşat Nuri’nin Çalığı romanı âdeti bir bomba gibi düşmüş, bambaşka bir

Cemil Aytaç

moral kaynağı olmuştu. Reşat Nuri, bu romanında yalnızca işgal altındaki topraklarımızı kurtarmakla kalmıyor, adeta Feride'yi, Anadolu'ya Atatürk devrimlerinin bir temsilcisi olarak yolluyordu ve muallim mektebi öğrencilerinin her birisi Çalıküşu'nun Feride'si olabilmek için can atmaya başlamışlardı.

Nitekim, mezuniyet günü gelip de sıra 44 Cemile'ye geldiğinde titreyen elleri ile kurasını çekti, küçük kâğıdı heyecanla açtı ve içinden İzmir çıktı. Olanca gücüyle zarfı torbaya "Anadolu'yu isterim" diyerek geri attı. Ancak yapılacak bir şey yoktu. Kurada İzmir çıkmıştı. İlk öğretmenliğe kendi okulu Misaki Milli'de beşinci sınıf öğretmeni olarak başladı.

1930 yılında, eğitim müdürü Şevket Süreyya Aytaç ile evlenmiş ve Anadolu yollarına birlikte

düşmüşlerdi. Orta eğitimde yıllar birbirini kovaladı. İstanbul'da olduğu yıllarda Taksim ve Fatih meydanlarında konuşmalar yaptı, her hafta İstanbul Radyosu'nda canlı yayın programlara katıldı. Tayin olduğu her vilayette, halkevlerinde konuşmalar yaptı.

Yaşamının, hiç kuşkusuz ki en unutulmaz anı, henüz yirmi sekiz yaşındayken Elazığ Halkevi'nde Mustafa Kemal Atatürk'ün karşısına çıkmasıydı. O günleri Cemile torunlarına, torun çocuklarına hep anlatmıştır:

"1937'de Atatürk'ün Elazığ'a geldiği gece, halkevinde verilen yemeğe eşim kültür müşaviri, ben de öğretmen olarak davetliydik. Atatürk o gece, Elazığ'ın adının değiştirilmesini, Elazığ olmasını istedi. Tarihi karardan sonra konuşmalar yapıldı. Fazıl Ahmet, İsmail Müştak şiirler okudular. Atatürk, Abdullah Alpdoğan Paşa'ya "hep benim misafirlerim okudular, ev sahiplerinden de bir şeyler bekliyoruz" deyince, Abdullah Paşa ayağa kalktı ve "Cemile Hanım" dedi. Çok şaşır-dım, çok heyecanlandım. Ellerim, ayaklarım titremeye başladı. Kalktım, Atatürk'ün huzuruna doğru yürümeye başladım. Bu yaşamımın en mutlu davetiydi. Aklıma hiçbir şey gelmiyor, işgal yılları bir film şeridi gibi gözlerimin önünden geçiyor, dünya âdeta ayaklarımın altından kayıyordu. Atatürk ilkelerini canla başla benimseyen bir öğretmen olarak, 1934 yılında Ankara Kız Lisesi'nde öğretmenken halkevinde

yaptığımız bir müsamerede okunmak üzere Atatürk için Yürüyoruz adlı bir parça yazmışım. Ezberimde olduğu için, etrafımdakileri görmeden, bütün gücümlle Yürüyoruz'u okudum. Bitirdiğim zaman, Şükri Kaya Bey, beni Atatürk'ün yanına götürdü. Atatürk bana, Cemile Hanım, en büyük gururum sizlersiniz, böyle kadınları olan bir millet ebediyen yaşayacaktır, vatan sizlere emanettir, dedi. Gözyaşlarıyla mukabele ettiğimi hatırlıyorum.”

(Cemile Ayaç'ın bu yazısını, aşağıda bulacaksınız.)

Cemile Ayaç, bundan sonra kırk iki yıl aralıksız edebiyat öğretmenliği yaptı. 1931'de Aydın adında bir erkek, 1932'de Bilge adında bir kız çocuğu sahibi oldu. Çocuklarıyla birlikte Konya, Denizli, Elazığ, Adana, Edirne, Kastamonu, İstan-

Cemile Ayaç Reşat Nuri Güntekin'in eşi Hediye Güntekin ile

bul, Ankara olmak üzere Anadolu'yu adım adım dolaştı. Artık, tüm acılar geride kalmış, o cumhuriyet döneminin bir Feride'si olmayı tam anlamıyla başarmıştı.

Ve bir başka unutamayacağı anısı da çok etkisinde kaldığı Reşat Nuri'nin, 1936 yılında İstanbul Reşat Lisesi'nde kendi sınıfına müfettiş olarak girmesiydi. O günü şöyle anlatmaktadır:

“Reşat Nuri'yi görmek beni çok heyecanlandırdı. Bir süre derse başlayamadım. Bunu hemen anladı. O kendisini adeta talebelerin arkasına sakladı. Ben konuları anlattıkça, güzel fikirleri heyecanımla paylaştıkça, kendisini ortaya çıkarıyor, gülen gözleri ve eşsiz ifadesiyle beni onayladığını, memnuniyetini belli ediyordu. Zil çalınca beni tebrik etti. Türkçeyi bu kadar güzel kullanan öğretmenlerimiz, biz yazarların işini daha da güçleştirmektedir, diyerek iltifatta bulundu. Bir dersinize daha girmek isterim, dedi. 9-A sınıfına birlikte girdik. Bu sınıfa daha önce

Acımak romanını okumuştum. Sınıf defterinde görmüş, ders bitince bu romanını neden seçtiğimi sordu. Tercih nedenlerim, karakterlerle ilgili görüşlerim onu çok duygulandırdı. ‘Cemile Hanım, bende eserlerim arasında

özel bir yeri olan bu roman, uzak bir akrabamın gerçek hayatıdır; ilk defa size söylüyorum,’ dedi.”

Zaman içinde, öğrencilerinden subay olan ve “hocam, bir gün

başınız darda kalırsa, mutlaka beni hatırlayın” iltifatına karşı yıllar sonra bir generale mektup yazarak, bu sözünü anımsattı ve ondan şu istekte bulundu:

“Sevgili Oğlum, Değerli Paşam,

Bugün çok dardayım, özür dileyerek sana başvuruyorum! Son sınıfımda zeki, fakat pek fakir bir öğrencim var. Delalet edip onun bir orta mektepte okumasını temin edebilersen, beni bahtiyar edersin.”

O, kendisine verilen avansı ancak ve ancak bir öğrencisi için kullanabildi.

Ankara Atatürk Lisesi’nde, sınıfta ders anlatırken arka sıralara fazla yürümediğini, o ilerledikçe talebelerinin siyah önlüklerinin altındaki yamalar görünmesin diye gizlenmeye çalıştıklarını anlatışı hala hepimizin kulaklarındadır.

Kırk iki yıllık öğretmenlik yaşamında, bir gün bile öğrencisinin önüne sivil ve renkli kıyafetlerle çıkmamıştır. Sene başında kendisine iki adet lacivert önlük diktirir ve eğitim yılı boyunca okula öyle giderdi.

Cemile Aytaç, Atatürk’ün kurmuş olduğu cumhuriyetin tüm coşkusunu yaşadı. Cumhuriyetin güzelliği, ona başarılı evlatlar yetiştirme olanağı verdi. Çocuklarının, daha iyi eğitim almaları için yurtdışına gitmeleri, çekilen özlem her şeye değdi. Aile geleneği hiç

bozulmadı. Çocukları, torunları ve torun çocukları birçok olanak ve cazibe varken, hiçbiri yurtdışında kalmadı. Cemile’nin aşlamış olduğu vatan sevgisi, cumhuriyetin değerleri, iyi kalpli ve başkaları için çalışıyor olma fikirleri, kendisi tarafından aile bireylerine sarsılmaz ve köklü bir biçimde yerleştirdiği için, zamanı gelince tümünün ülkelerine dönmelerini sağladı.

Cemile Aytaç, yaşlı nedeniyle emekli olduktan sonra, köşesine çekilmedi. Başbakanlıkta, danışman olarak uzun yıllar Atatürk dönemi yöneticilerinin birbirlerine yazdıkları eski Türkçe yazı ve telgrafları yeni Türkçeye çevirdi.

Cemile Aytaç, yaşlı nedeniyle emekli olduktan sonra, köşesine çekilmedi. Başbakanlıkta, danışman olarak uzun yıllar Atatürk dönemi yöneticilerinin birbirlerine yazdıkları eski Türkçe yazı ve telgrafları yeni Türkçeye çevirdi.

Yurdun dört bir yanında, en yüksek mevkilere yükselmiş öğrencilerinin her zaman kendisini aramaları, tüm karşılaşmalarda ısrarla şiiir okutmaları, yıllar sonra bile, dünyanın neresinde olursa

Cemile Aytac Mete Akyol ile

olsun, öğrencilerinin kendisini hep, “Cemile Aytac, hepimizin başına tac” sözleriyle karşılamarı ve ailesinin büyük sevgisi ona öyle büyük bir yaşam gücü verdi ki... Doksan dokuz yaşına kadar gelmesinin ana nedeni, belki de o güçlü sevgidir.

Ve inanır mısınız ki 44 Cemile için, hiçbir bayram ya da herhangi bir mutlu gün, onun yaşamındaki 9 Eylül’ün yerini alamamıştır. Her 9 Eylül sabahı, çok erken saatlerde, okul arkadaşları onu aramakta ve “Cemile, ordular İzmir’e yaklaştı, birkaç saat sonra kurtuluyoruz” diye müjde vererek onun coşkusunu paylaşırlar. Tüm akrabaları, çocukları, torunları, torun çocukları ister yurtiçinde olsunlar ister yurtdışında

olsunlar, 9 Eylül sabahı onu aramakta ve onun 9 Eylül’ünü kutlamaktadırlar. 9 Eylül günü Cemile’nin telefonu hiç susmaz. O, ne mi yapar? Saati saatine Mustafa Kemal Atatürk’ün İzmir’e girişini yaşar, şiirlerini okur, kimi zaman coşar, kendini tutamaz, coşkusunu zeybeğe döker ve çok güzel oynadığı zeybeği, bir kez daha oynar.

Cesur, modern, laik ve Atatürk ilkelerinin yorulmaz savunucusu olarak babaannem genç cumhuriyet kadının en mükemmel ve en mütevazı bir örneğidir.

Benim için yerini soracak olursanız Cemile Aytac’ın babaannem olması hayattaki en büyük şansımıdır.

Bunun bana verdiği mutluluk ve gururu bütün yaşamım boyunca duyumsadım.

Öğretmenlerimizden yaşamını yitirenleri 24 Kasım Öğretmenler Günü nedeniyle bir kez daha minnet, şükran ve saygıyla anar, cumhuriyetin sürekliliğini sağlama görevini sürdürmekte olan tüm öğretmenlerimizi ise bu mutlu günlerinde, Cemile Aytac’ın kişiliğinde, aynı duygularla kutlar, tümünün ellerinden öperim.

YÜRÜYÜRÜZ

Karşımızda varılacak bir amaç var.

Gönüllerimiz onun ateşiyle tutuşmuş,

Durup dinlenmeden, oturup
eğlenmeden,

Ona doğru yürüyoruz.

En eski Türk tarihi bir hızdı, bir
engin ışıktı.

Bir taşkın kudretti ve bir yüce
hayattı.

Bu ışık, bu kudret, bu hayat

Şimdi başka dünyaların malıdır.

Karanlıklar içerisinde meşalesini
bizden yakanlar

Şimdi birer güneş oldular.

Fakat henüz ana ışık

sönmemiştir, yeniden doğuyor.

Yakın bir ufkun ötesinde

Büyük ve muhteşem Türk

dünyası var.

Hazırlığımızı yaptık, yola çıktık.

Ona doğru güçle, inançla,

sevinçle yürüyoruz.

Artık, taassup ayaklarımızın

altında bir çöküntüdür.

Hıyanet bir mağluptur.

Cehaletin kara sahası,

Her gün biraz daha küçülüyor.

Cumhuriyetin güzel aydınlığı
Her gün biraz daha genişliyor.

Karşı durmalar, tereddütler,

şüpheler, imansızlıklar

Hepsi birer birer döküldüler.

Hepsinin ortasında şahlanan
inkılâp,

Ayaklanan bir hakikat gibi

yürüyor.

Hep ondayız, hep onda topladık.

Ona zarar verebilecek en küçük

şeyi gözetleyerek;

Coşkuyla, ilk günkü heyecanla

yürüyoruz.

Bir tek davamız var;

Nabızımızda vuran o,

Gözlerimizde yanan o.

Ufuklara bakarak ona ülkü diyoruz.

Gönlümüze bakarak ona Atatürk
diyoruz.

Hep o sese, onun aydınlığına

yürüyoruz...

Cemile Ayaç

demiraytacbd@gmail.com

Atatürk'ün Öğretmenler Hakkındaki Sözleri

Arkadaşlar! Yeni Türkiye'nin birkaç yıla sığdırdığı askeri, siyasi, idari inkılâplar sizin, sayın öğretmenler, sizin sosyal ve fikri inkılâptaki başarılarınızla pekiştirilecektir. Hiçbir zaman hatırlarınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden “fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür “nesiller ister.

(1924, Ankara) (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi, C. II, s. 178 -179)

Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmenden, eğitici-
ciden yoksun bir millet henüz millet adını almak kabiliyetini kazanmamıştır.
Ona basit bir kitle denir, millet denemez. Bir kitle millet olabilmek için
mutlaka eğitimcilere, öğretmenlere muhtaçtır.

(1925, İzmir) (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi, C. II, Ankara, 1997, s. 243)

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

Siyasal Görünümleri

Barbaros Eneç

Siyasal Beka

Demokrasi Dışı Yönetenlerin El Kitabı

Son iki yazımızda, siyaseti, seçmen teorisi yaklaşımından özetledik. Aynı yaklaşım ile yönetenlerin iktidarda nasıl kaldıklarını açıklamaya devam edeceğiz.

Yaşamda olduğu gibi, siyasette de önümüze engeller çıkar. Yönetenlerin bir avantajları vardır,

kuralları kendi istedikleri doğrultuda değiştirebilirler ve yaptıkları yanlarına kâr kalır. Bu avantaj, iktidar sahiplerinin neden yanlış şeyler yaptıklarını açıklar.

Siyasetin temel kuralları vardır. İlki, iktidarı ele geçirmek ve olabildiğince elde tutmaktır. »

İkincisi, siyasi beka, mümkün olduğunca az sayıda kişi sayesinde gerçekleşir.

Üçüncüsü, bu az sayıda kişi, dışarıda yerlerini alabilecek çok sayıda adayın olduğunu bilirse, yönetenler kaynakların dağıtımında daha fazla söz sahibi olurlar.

Dördüncüsü olarak az sayıda kişiye bağımlı olmak yönetenlere daha yüksek oranda vergilendirme ve kaynak aktarma olanağı sağlar.

gelen kişi, en tepedeki yöneticidir. Yönetenlerin gerçekleştirdiği fiiller ve gerçekleştirme şekli nasıl bir yönetim altında yaşandığını gösterir. Şunu da gözden kaçırmamız gerekir, mutlak monarşi dahil hiç bir yönetim tek kişinin güdümünde değildir.

Para tüm kötülüklerin anası olarak görülür. Ama siyasette, yönetenlerin yarattıkları para ile neler

yaptıkları önemlidir.

Bu kaynakla iyi işlerde yapılır, seçmen de satın alınır. Demokratik rejimlerde, kazanan koalisyonlar çok geniştir. Dolayısı ile sadakat satın almak yüksek maliyetlidir.

Bunun neticesinde, kişi ya da grupları ödüllendirmektense, kamuya hizmet daha akılcıdır. Diğer cephe-

de, demokrat olmayan yönetenler, küçük ölçekli bir gruba dayanır. Dolayısı ile, dar kazanan koalisyonlar, görece daha istikrarlı, yolsuzluğa bulaşmış,

şahsi çıkar güdümlü

rejimler yaratır.

Destekleyicilerini memnun etmek için, yönetenlerin paraya ihtiyacı vardır. Bunun kaynağını da genel bir isimlendirmeyle, vergilendirme sağlar. Geniş kazanan koalisyonlara dayanan rejimler, bu

Günümüzde çıkardığımız en önemli ders, iş siyasete gelince, ideoloji, milliyet ve kültürün çok da fazla önem arz etmediğidir. Devletlerin çıkarları yoktur, bireylerin çıkarları vardır.

Günümüzde çıkardığımız en önemli ders, iş siyasete gelince, ideoloji, milliyet ve kültürün çok da fazla önem arz etmediğidir. Devletlerin çıkarları yoktur, bireylerin çıkarları vardır.

Bir devlette çıkarları en önde

oranı düşük tutmak zorundadırlar. Dar koalisyonlarda ise yönetenler ağır vergiler ile yoksul ve iktidara erişimi az olanların üstüne yüklenip, destekçileri lehine gelir dağılımını gerçekleştirirler.

Demokrasi dışı rejimleri yönetenlerin siyasi ömürleri, demokrat yönetenlere göre daha uzun olur. Ama yönetimlerinin ilk dönemleri, çiraklık dönemi, oldukça zor geçer. Bu dönemi atlattırlarsa, siyasi ömürleri uzun olur. Bu dönem zorlayıcıdır, çünkü, iktidarı alınca, kaynakların neler olduğunu ve nerede olduğunu henüz bilmiyorlardır.

Ayrıca kimin gerçek destekçi, kimin fırsatçı olduğunu da öğrenmemişlerdir. Geçiş sürecinde koalisyonla kimleri almaları ya da kimleri çıkarmaları gerektiğini bilmiyorlardır. Eski düzenin direnme gücünü de doğru tahmin etmeleri gerekir. Farklı rejimlerde dış baskıyı da -Avrupa Birliği normları gibi- göz önünde bulundurmaları gerekir.

Destekçi satın almak için kaynak akışını kontrol etmek önemlidir. Ancak hazineyi boşaltırken, geri doldurmak zorunluluğunu da akıldan çıkarmamak gerek. Eğer yeni bir kaynak bulunmazsa, yerine yeni bir yönetenin geçmesi an

meselesidir. Borçlanma yönetenler için harika bir şeydir. Destekçilerini bugün memnun etmek için harcamak yapmak zorundadırlar. Bugün alınan borç, ileride başka bir yönetenin sorunu olacaktır. Bu yüzden demokratik olmayan yönetenler düşünmeden borçlanırlar. Bu borçlanmanın sefası destekçilere, cefası ise yoksul ve çalışan halka düşer.

Iktidarda kalmak isteyenlerin para kullanma sanatında ustalaşması gerekir. Bu sanat için halk aşırı vergilendirmeli, baskı altında tutulmalıdır. (Demokrasi dışı rejimlerin

baskı unsuru çok yazılmıştır ve genelde aleni ve gözlemlenen bu yüzüne odaklanıldığı için altında yatan daha temel sorun göz ardı edilmiştir). Destekçilerine yakışıklı ödülleri sunmalıdır. Bu sayede piyasa ekonomisinden rant ekonomisine geçerek, dokunulmazlıkları olan neofeodal bir düzen kurabilirler. Ve en

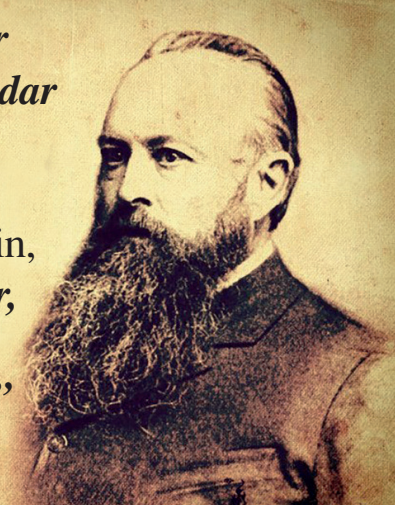
İktidarda kalmak isteyenin para kullanma sanatında ustalaşması gerekir. Bu sanat için halk aşırı vergilendirmeli, baskı altında tutulmalıdır.

önemlisi kötü günler için para saklamalıdır. Bu kötü gün beka için seçim satın almak olabileceği gibi, iktidardan düştükten sonra dokunulmadan yaşayabilmek de olabilir. Demokrat olmayan yönetenler, halka temel eğitim ve sağlık hizmeti sunarlar. Böylece üretimi devam

ettirip, yönetenleri daha da varlıklı hale getirirler. Çalışanların ürettikleri piyasalara ulaşmalıdırlar. Bunun için de alt yapı ve ulaşım için yolları ihtiyaç duyulur. Yol yapımı mallara ihtiyacı duyulur. Yol yapımı yollara ihtiyacı duyulur. Yol yapımı mallara ihtiyacı duyulur. Yol yapımı mallara ihtiyacı duyulur. Yol yapımı mallara ihtiyacı duyulur.

güçlendirir, mutlak yolsuzluk kesinlikle güçlendirir” diye uyarlayabiliriz. Yozlaşmış siyasetçiler, gönüllü destekçi olmaya teşnedirler. Yönetenlerin, kazanan koalisyonu hiçbir zaman garanti olarak görmemeleri gerekir. Başarılı yöneten, destekçilerinin çıkarlarını halkın çıkarlarının önüne koymak zorundadır. Ve koalisyonun vazgeçilmez olmadığını

Lord Acton’ın “*iktidar yozlaştırır, mutlak iktidar kesinlikle yozlaştırır*” deyişini, demokrat olmayan yönetenler için, “*yolsuzluk güçlendirir, mutlak yolsuzluk kesinlikle güçlendirir*” diye uyarlayabiliriz.

alt yapı alanı değildir. Elektrik ve enerji üretim ve dağıtımı da hayati önemdedir. Bütün yönetenler, vergi toplayabilmek için kamusal hizmetler vermek zorundadırlar. Ama, alt yapı projelerinde siyaset, iktisadın önüne geçer. Hitler’den günümüze, demokrasi dışı rejimlerin en sevdiği söylemdir mega projeler.

hissettirmelidir.

Demokrasi dışı rejim yönetenleri siyasal bekaları için kazanan koalisyonlarını mümkün olduğunca küçük tutar. Seçmen sayısını mümkün olduğunca genişletir. Kaynak aktarımını kontrol eder. Temel destekçilerin sadakatini satın alır. Destekleyicilerinden halka hizmet için para almaz.

Demokrasiye geçiş için ne yapılmalı? Seçmen tabanı ve kazanan koalisyonları geniş tutmak gereklidir. •

barbarosenebd@gmail.com

Lord Acton’ın “*iktidar yozlaştırır, mutlak iktidar kesinlikle yozlaştırır*” deyişini, demokrat olmayan yönetenler için, “*yolsuzluk*

Sıtma ile Savaş Beka Meselesiydi

Yazan: VAHAP CANDAN

Savaş yeni sona ermiş. Kaynaklar çok yetersiz. Alt yapı yok denecek kadar az. Ulaşım çok sıkıntılı, Osmanlı döneminden miras kalan yollar, bakımsızlık nedeniyle kullanılamaz durumda. Anadolu'da ulaşım, hala kağnı arabaları ve de-

*...Her taraf
derin bir yokluk;
maddî, manevî bir
perişanlık
içinde...*

velerle sağlanıyor. 1924 yılında lastik tekerlekli sivil araç sayısı, traktör ve motosiklet hariç 400 civarında.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bayındırlık, alt yapı ve sanayi alanlarında yapılması gereken çok iş vardı. Düşmanla savaş bitmişti. »

Asıl savaş Cumhuriyetin ilanından sonra başlayacaktı.

Bayındırlık anlamında yol yapım programları sanayi programlarıyla birlikte düşünülmüştü. Öncelik demiryoluydu. İsmet İnönü'nün ifadesiyle "bir karış daha fazla demiryolu" ydu. 1. Dünya ve İstiklal Savaşı yıllarında demiryolu yetersizliği ve demiryolu işletme yetersizliği nedeniyle büyük sıkıntılar yaşanmıştı. Ancak yine de devlet bütçesinden en büyük pay savunmaya ayrılıyordu. Bayındırlık giderleri 2. sırada; bayındırlık giderleri içindeyse demiryolu inşaat giderleri ilk sıradaydı. Tarımı geliştirme esaslı su projeleriye karayolları yapımından daha öncelikliydi.

1925 yılında başlayan su çalışmalarına "Büyük Su Projesi" adı verildi. 1926-1928 yılları arasında Anadolu'da yaşanan kuraklık sadece kullanım değil, tarımsal amaçlı su yapılarının bir an önce inşa edilmesinin gerektiğini de teyit ediyordu. Proje, sulama dışında çok büyük bir anlam daha taşıyordu: Bataklıkların kurutulması ve ülkenin başındaki büyük bir belaya; sıtmaya

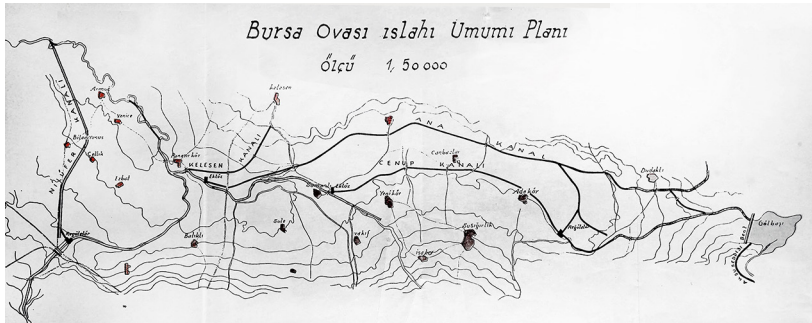
karşı yapılacak mücadelenin de başlatılması. Cumhuriyet ilan edildiğinde nüfusun %50'si sıtmalıydı.

Sıtma yatağı olarak bilinen bataklık alanların iyileştirilmesi ancak 1929 Nafia Programı'ndan sonraki çalışmalarla hızlanabilecekti.

İşte bu hedefler doğrultusunda ve 1929 Nafia Programı çerçevesinde, DSİ'nin temelini oluşturan "Sular Umum Müdürlüğü" kuruldu.

29 Mayıs 1929'da kabul edilen kanunla on iki yıl içinde su işlerine sarf edilmek üzere 100 milyon liralık bir ödenek ayrıldı. Bu kaynağı kullanacak olan Sular Umum Müdürlüğü'nün görevleri arasında büyük bataklıkların kurutulması önemli bir yer tutuyordu.

Ancak Anadolu'nun yüzyıllardır süregelen devasa sorunları vardı. "Altyapı, ulaştırma ve sanayileşme çabaları ön plandaydı" olarak bilinir ancak salgın hastalıklarla mücadelede de en az demiryolları kadar önem veriyordu Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk. Zaman zaman karamsarlığa kapıldığını da anlıyoruz kaynaklardan. 1929

Anadolu'nun yüzyıllardır süregelen devasa sorunları vardı. "Altyapı, ulaştırma ve sanayileşme çabaları ön plandaydı" olarak bilinir ancak salgın hastalıklarla mücadeleye de en az demiryolları kadar önem veriyordu Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk.

Dünya Ekonomik bunalımının tüm dünya ile birlikte Türkiye'yi de etkisi altına aldığı dönemde yurt gezisindeyken Sekreteri Hasan Rıza Soyak'la Antalya'da bir evde dinlenirken, çaresizlik ve ıstırap içerisinde olduğunu söylüyordu:

"...Bunaliyorum çocuk, büyük bir ıstırap içinde bunaliyorum. Görüyorsun ya, gittiğimiz her yerde mütemadiyen dert, şikayet dinliyoruz... Her taraf derin bir yokluk; maddî, manevî bir perişanlık içinde ... Bu arada beni en çok üzen şey nedir bilir misin? Halkımızın zihninde kökleştirilmiş olan, her şeyi

başta bulunanlardan beklemek itiyadı ... işte bu zihniyetle; herkes büyük tevekkül ve rehavet içinde, bütün iyilikleri bir şahıstan; yani şimdi benden istiyor; benden bekliyor..."

Aslında salgın hastalıklarla ve halk sağlığıyla programlı ve ciddi bir şekilde mücadele etme kararı TBMM'nin çıkardığı 1921 Anayasası'nın 11. Maddesinde yer almıştı.

"...Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açıldığı 1920'li yıllarda Anadolu'da üç milyon trahom;

nüfusun yarısı da sıtmalı idi. (...) Bulaşıcı hastalıklarla ilgili olarak, verem dispanserleri açma, trahom, sıtma, frengi ve kuduz hastalıklarıyla mücadele etme, Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Hıfzıssıhha Okulu açılması, millî tıp kongreleri düzenleme maddeleri konmuştu. Nitekim 17 Mayıs 1928'de Umumi Hıfzıssıhha Kurumu kurulmasına dair kanun çıkarılmış ve bu kanun ölçeğinde Sivas ve Ankara'daki kimyahaneler birleştirilerek Hıfzıssıhha Kurumu oluşturulmuştur. 24.04.1930 tarihinde kabul edilen ve halen yürürlükte bulunan 1593

sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ise, halk sağlığını korumaya yönelik kapsamlı ilk kanundur. Refik Saydam, 1937 yılına kadar bakanlık yaptığı dönemde bulaşıcı hastalıklardan korunma ve halk sağlığı çalışmalarında öncülük yapmış, döneminde en çok mücadele edilen bulaşıcı hastalıklar; sıtma, verem ve trahom olmuştur...”⁽¹⁾

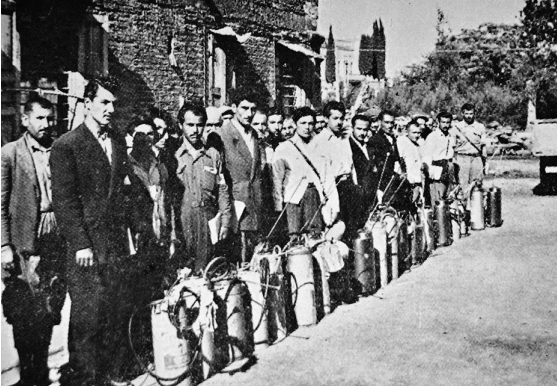
Dönemin kaynaklarına bakınca, salgın hastalıklarla; özellikle sıtma ile savaş için sivil bir ordu kuruldu-

ğunu anlıyoruz.

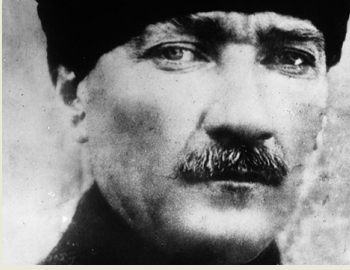
“...Türkiye gibi halkının büyük çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu ve en büyük zenginlik kaynağının tarımsal faaliyetlerin olduğu dikkate alındığında, kırsal kesimde çalışan vatandaşları bulaşıcı hastalıklardan korumanın sadece bir sağlık sorunu olmadığı aynı zamanda iktisadi bir problem olduğu anlaşıldı...”⁽²⁾

Zaten genç nüfusun çoğu aşağı yukarı 15 yıl devam eden savaşlar-

da kaybedilmiş, tarımsal üretimde işgücü yetersizliğine bağlı olarak büyük üretim kaybı meydana gelmişti. Özellikle tarım toplumu olan genç Cumhuriyette tarım yapılamaz, hayvan beslenemez durumdaydı. Sıtma başta olmak üzere, salgın hastalıklarla mücadele, “beka meselesi” olarak görülüyordu cumhuriyetimizi kuran kahramanlarca. Onuncu Yıl Marşı'ndan rahatsız olanlar “On yılda 15 milyon genç yarattık her yaştan” dizesine bir de bu açıdan bak-salar. Halk sağlığını korumak ve nüfusu artırmak Atatürk ve arkadaşlarınınca kararlaştırılmış stratejik bir tutumdur.

Dere, su birikintisi veya bataklık ilaçlamaya hazırlanmış bir “sıtma savaşı” ekibi (üstte) Gezici bir sağlık ekibi /doktor muayene esnasında ve bekleyen köylüler: (altta)

“O”nun ömrü savaşmakla geçti. Sadece cephelerde düşmanla savaşmadı. Yurtta; cehaletle, ataletle,

gafletle, ihanetle, yoksullukla, geri kalmışlıkla, gericilikle ve salgın hastalıklarla da savaştı!

Sıtmanın yoğun olduğu bölgelerde; sıtmalı hastayı sağlam insandan ayırarak, ücretsiz ilaç temini ile tedavi etmek ve sıtmaya neden olan sivrisinek yataklarını kurutmak amacıyla durgun su ve kirliliği birikintili yataklarını ıslah çalışmaları yapıldı. Her mücadele merkezi kendi bölgesinin genişlik ya da nüfusuna göre 5 ile 10 şube kurarak, organize oldular ve sıtmayla savaştılar. Ve halka dağıtılan ilaçlar dahil; tüm

masraflar hazinenin kısıtlı imkanlarından karşılandı. Hatta bu nedenle bazı demiryolu hatlarının yapım süreleri çok fazla uzamıştı.

Evet; Ulu Önder Atatürk, Ali Rıza Soyak’a bunaldığını itiraf etmişti. Çünkü yapılacak o kadar çok iş vardı ki...

“O”nun ömrü savaşmakla geçti. Sadece cephelerde düşmanla savaşmadı. Yurtta; cehaletle, ataletle, gafletle, ihanetle, yoksullukla, geri

kalmışlıkla, gericilikle ve salgın hastalıklarla da savaştı!

Bir ferdi olmaktan gurur duyduğu milleti için... •

Sıtmayla savaşta teşvik ve eğitim amaçlı kullanılan bir broşür.

1) ÖZKAYA, Hilal; Türk Aile Hek Derg 2016; 20 (2): 77-84

2) TUĞLUOĞLU, Fatih; Türkiye’de Sıtma Mücadelesi (1924-1950), Türkiye Parazitoloji Dergisi, 32(4), 351-359, 2008

Organik
Düşünceler
Necef Uğurlu

Ne Tuhaf Şey Şu İnsan

Bir zamanlar hastanelerin sadece yoksullara hizmet veren yerler olduğunu öğrendiğimde çok şaşırdım.

Viktorya dönemi zenginleri evlerinde kendi odaları, yataklarında aile doktorları tarafından tedavi edilirmiş.

Yoksulların hastanelere kabulüne doktorlar değil karar vermiş. Kabul işlemleri ise haftada bir gün yapılır deliler ve tedavi edilemez hastalıklar kategorilerinde aynı hastalıktan birden fazla müracaat kabul edilmezmiş. Ameliyathaneler güneş ışığından yararlanmak için hastanelerin üst katlarında pencere odalar tercih edilirmiş.

Hastaların tedavileri için ödeyecek paraları yoksa

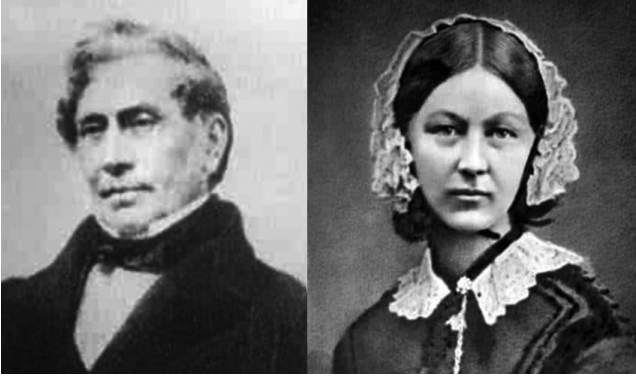

ameliyatlarının izlenmesine izin verilmiş! Hastaneler şifadan ziyade ölüm evleri olarak görülürmüş.

Sağlık sektörünün şimdi geldiği nokta insanlığın gurur dolu altın çağı; eskiye özlem duyanları anlamak mümkün değil. Viktorya dönemi tuhaf-

lıklarından başladık devam edelim:

1865 de zamanın ünlü doktoru **James Barry**'nin büyük

Dr. James Barry (*Margaret Ann Bulkley*)

sırırı öldükten sonra ortaya çıkmış, mezar taşında “Dr. James Barry Hastaneler Genel Müfettişi” yazmakla beraber gerçek, kendisinin aslında kadın olduğu ve asıl adının **Margaret Ann Bulkley** olduğu!

Kadınlar tıp eğitimi alamadığından o da erkek numarasıyla 1826’da orduya yazılıyor; 7 yıl Cape Town’da sezaryen ameliyatları yaptıktan sonra İngiltere’ye dönüyor.

Çok öfkeli, sinirli bir kişilik yapısı var. Öyle ki, birlikte çalıştığı Florence Nightengale ölümünden sonra kendisi için “Hayatımda

rastladığım en sert tabiatlı insandı” diyor.

Kadın olduğu ölümünden sonra defin hazırlıklarında keşfediliyor.

Viktorya

Devri tuhaf-

lıkları arasında bilim adına yapılanların bazıları ise şimdikilerle pek benzerlik taşıyor. Köpeklerle alfabe öğretmekten tutun da, genitallerine elektrot bağlayanlara, uçmaya kalcan bilim adamlarına kadar uzanan tuhaf tuhaf işler...

James Glaisher adlı bilim adamı Gagarin’den önce gökleri delmeye kararlı, balonuyla uçmayı deniyor. Tam 21 defa neredeyse atmosfer dışına çıkıyor, kazalar geçiriyor ama denemekten bıkmıyor, korkmuyor.

Telepati yoluyla politikacılarla

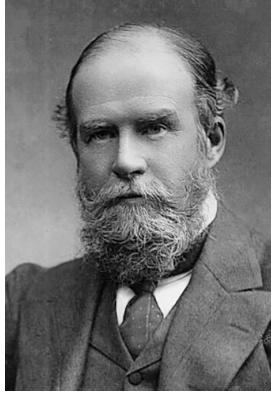
James Glaisher ve balonu

röportaj yapma iddiasında olan gazete köşe yazarı **W. T. Stead** Titanik faciası sırasında gemide ve daha sonra bir meslektaşı gazeteci, kendisiyle telepati yoluyla iletişim kurduğunu iddia edip olanları aktarıyor.

Sir John

Lubbock Viktorya dönemi önemli bilim adamlarından, “Neolitik”, “Paleolitik” kelimeleri onun icadı, Edison’un sokak lambalarını İngiltere’ye takdim eden adam. Akli başında gibi lakin bir yandan da köpeklere okuma öğretme sevdasında ve bayağı iddialı!

1888’de **Giovanni Schiaparelli** Mars ile irtibata geçtiği idiasında.

Sir John Lubbock

Kendisine inananlar arasında zengin bir hanım büyük aynalar yaptırap Mars’la aynalar yoluyla mesajlaşmayı öneriyor!

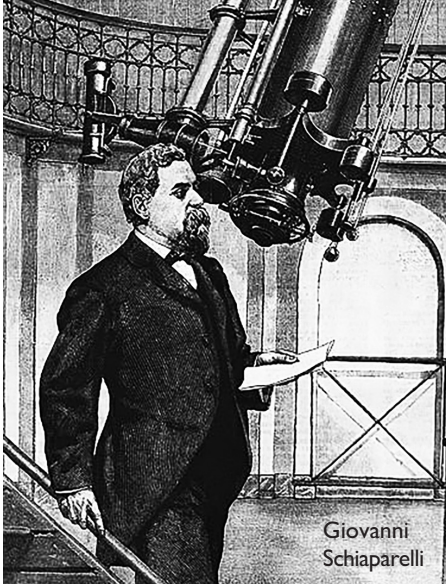
Atının uzağı göremediğini fark eden hara sahibi ise Dolland adlı gözlükçüye atı için gözlük yaptırtıyor.

Genitallere elektrik vererek iktidarsızlığa çare aranması doğal

olarak parlak fakir olarak görülmüyor, çoğunluk asla rağbet etmiyor.

Köpeğine okuma öğretmeye kalan bilim adamının yaban arılarını evcilleştirme çabaları da başarılı olmuyor ama deniyor!

Bilim adamlarını bizzat kendi veya meslektaşları üzerlerinde yaptığı deneyler korkunç olabiliyor. Bu konuyu kapatalım sınırimiz bozulmasın; başka bir alanda tuhaflıklara bakalım.

Giovanni Schiaparelli

Evlilik... Evet bazı ünlü evlilikler yuva kurup mutlu mesut yaşama sınırını hayli zorlamış evlilikleri esnasında tek eşlilik anlaşılan pek hoşlarına gitmemiş ki sosyal tabu, sırlarla dolu evlilik hayatları öldükten sonra etrafa saçılmış.

William Moulton Marston yalan makinesini bulan psikolog eşi ve sevgilisi ile hep birlikte bir hayat sürmüşler. Dahası dört çocuktan ikisi Elizabeth’den ikisi Olive’dan,

William Moulton Marston yalan makinesi ile

William öldükten sonra da iki kadın ömürlerinin sonuna kadar birlikte yaşamışlar.

Kadın erotik yazarlardan **Anais Nin** ise yapıtlarında Katolik bir aileden geldiğini küçük yaşlarda babasının tacizine uğradığını ve ilişkilerini yazmaktan çekinmemiş. İki adamla aynı anda evli olmak gibi bir rekoru da var. Sonunda adamları tanıştırıyor bile!

Beauvo-ir ve Sartre çiftinde ise kadın feminist, adam politik aktivist, oyun

yazarı. Resmi evlilik yok ama beraberliklerinde başkalarıyla ilişkileri serbest bırakmışlar birbirlerine. Aralarındaki tek kural yalan söylemenin yasak olması. Beauvo-ir'in biseksüel olması ortak sevgililere imkân tanıyor, ancak öğrencilerinin şikayeti üzerine öğretmenlikten men ediliyor.

Beyaz Saray'ın en tuhaf evliliklerinden biri ise efsane first lady **Eleanor** ve

eşi **Başkan Franklin Delano Roosevelt**'in 40 yıl süren aldatmalarla dolu evlilikleri. Aslında aldatma demek doğru değil. Taraflar birbirlerinin ilişkileri biliyorlar ve hoş görüyorlar. Bu durumun çocukları üzerindeki etkisi pek parlak değil elbette.

Popüler kültürün bilhassa

Simone de Beauvoir ve Jean Paul Sartre

sosyal medya, internet bağlamında teşhirciliğin şahikalara çıktığı bir dönemindeyiz. Bu yazıyı yazarken modern zaman aşk ilişkileri ve ihanetlerinin sadece bu yüzyılın icadı olmadığını anlatmak istedim. Orijinal bir durum değil; tarihte bol bol var!

Osmanlı sarayı çok eşliliği derken Batı'nın Doğu'ya benzemeyen başka formlarda kadın erkek eşitliğinden anladığı, kabul ettiği bir düzende çok eşlilik cereyan etmiş.

Benim güzel Cumhuriyetimde aşk; aşkın olmazsa olmazı şiir, müzik vardır kadın erkek eşitliğinin kutsallığı edep ve özgürlükte birbirine paralel koşan...

Cumhuriyetin Şair Başbakanı Bülent Ecevit'in eşi Raşan Hanım'a yazmış olduğu bu şiirle

ikisini de rahmetle anarken, Cumhuriyet aşkı içimizde sönmesin temennimiz... •

necefugurlu@gmail.com

*ne ben sorayım seni
ne sen beni sor
soyunmuş seslerimiz tenden
boşlukta bir aşk örüyör*

*ses olmuş duygular
yaklaşır dalga dalga zamansız
kavuşsa da seslerimiz birbirine
biz kavuşamayız*

*ne kollarımız var saracak
ne öpecek dudaklar
ne görülecek yüzümüz var
ne görecek göz*

*bir aşk örüyoruz boşlukta
çizgiden soyut
zerreden öz*

Bülent Ecevit

GORİL KOKO İLE ROBIN WILLIAMS

Herkesin sevgilisi Goril Koko' ya işaret dili öğretildi ve 1000'den fazla işaretten oluşan kelime dağarcığı ile insanlarla iletişim kurabildi.

Goril Koko ile Robin Williams arasında da müthiş bir arkadaşlık vardı. 2014 yılında hayatını kaybeden Robin Williams, bir belgesel çekimi için 2001 yılında, goril Koko ile bir araya gelmişti. Williams, daha

sonra yaptığı roportajda Koko ile geçirdiği zamanın unutulmaz olduğunu belirtmişti. Williams'ın ölüm haberini alan Koko'nun, o sıralar sessizleştiği ve içine kapandığı belirtilmiş, vakfin çalışanları da Koko'nun ağladığına şahit olduklarını bildirmişti. Koko, bitmek üzere olan Paris İklim Zirvesi'ne bir mesaj da kendisi gönderdi. Koko'nun mesajı ise şöyle: "Ben Koko. Ben çiçeğim, ben doğayım. İnsanları seviyorum, dünyayı seviyorum, ancak insanlar aptal, aptal!.. Çok üzülüyorum, ağlıyorum... Zaman azalıyor, dünyayı düzeltmeliyiz, ona yardım etmeliyiz. Çok çabuk olmalıyız, doğa sizi görüyor. Teşekkürler."

Bilginizi Denetleyin

1-Müzik

enstürmanları yapımı ve onarımı ile uğraşan kişiye ne ad verilir?

- a-Lütiye
- b-Mahyacı
- c-Nihani
- d-Mühimsaz

2-Hangisi Serüven, Macera anlamına gelir?

- a-Angajman
- b-Avantür
- c-Avare
- d-Aranjman

3-“Zahter” nedir?

- a-Bir motor parçası
- b-Bir hayvan türü
- c-Bir bitki türü
- d-Bir elektrik aksamı

4-Aşağıdakilerden hangisi “tembellik” anlamına gelir?

- a-Atalet b-Bozuk
- c-Adalet d-Büryan

5-“Gilaboru” nedir?

- a-Bir meyve adı
- b-Bir hastalık türü
- c-Bir boru çeşidi
- d-Bir maden cevheri

6-Kuzey yarım kürede en kısa gündüz ne zamandır?

- a-21 Şubat
- b-21 Haziran
- c-21 Mart
- d-21 Aralık

7-Araba vapurunun diğer adı nedir?

- a-Konteynır
- b-Şilep
- c-Feribot
- d-Ro-ro

8-Erkek ördeğe ne ad verilir?

- a-Tuna
- b-Suna
- c-Fuka
- d-Sukka

9-“Çuvallamak” deyimini ne anlama gelir?

- a-Başarısızlık
- b-Düşüncesizlik
- c-Korkmak
- d-Hayal kırıklığı

10-Aşağıdakilerden hangisinde hücresel yapı yoktur?

- a-Elma b-Tuz
- c-Domates d-Salatalık

11-Deriyi işlemeye ne ad verilir?

- a-Bıçaklama
- b-Ciltleme
- c-Doğaçlama
- d-Tabaklama

12-Stoismik kelimesi ne anlama gelir?

- a-Bir mineral cinsi
- b-Psikolojik bir rahatsızlık
- c-Acılardan mutluluk çıkarmak
- d-Sosyal gelişim

Afganistan

2

Önce Cemal Paşa bir Türk alayıyla Afganistan'a giderek Afgan askerlerini eğitmeye başladı. Bunu takiben Zeki Velidi Togan Afganistan'a giderek incelemelerde bulundu ve eğitim planlanması için görüş ve tavsiyelerini bildirdi. Amanullah devrimlere hız verdi. Öncelikle Afganların başına bağladığı beş metrelik şalı ülke

ekonomisine zarar verdiği gerekçesiyle yasakladı, ülkede erkeklerin şapka takmasını ve devlet dairelerine takım elbiseyle girmesini zorunlu kıldı. Oysa fakir Afgan halkı için takım elbise bulmak neredeyse imkânsızdı. Hindistan'dan büyük paralar ile getirilse de herkes bu kıyafeti satın alıp giyemiyordu.

Amanullah'ın bir diğer kararı ise

Mustafa Kemal Atatürk Afganistan Kralı Amanullah Han ve eşi Kraliçe Süreyya ile birlikte. (23.05.1928)

kadınlara yönelik olacaktı. Daha önce evlilik yaşını kızlarda 18 yaptığı yasa dahi reddedilen Amanullah, bir anda peçe, burka ve başörtüsüne savaşa açtı. Şapkanın aksine bunu kanunla yapmak yerine gönüllülük esasıyla halka kabul ettirmeye karar verdi. Peçe ve burkaya karşı başlatılan savaşı bizzat karısı Süreyya üstlendi. Süreyya, Avrupa ve Türkiye gezisinde bunun ilk adımını atmıştı. Döndüğünde de kapanmayarak

“Avrupalı” görünümde yaşamaya devam etti.

Amanullah ise konuyla ilgili şu ifadeleri kullanacaktı;

“Neyse ki, birkaç İslam ülkesine ve Avrupa’ya gittim ve şu sonuca vardım: Bu ülkelerin hiçbirinde Türkiye’de ya da İran’da kadınlar kısıtlanmış değiller. Başörtüsü ilerlemenizi engelliyor; sizi bilimin nimetlerinden mahrum ediyor ve Batılı kız kardeşlerinizin aksine işsiz kalmanızı sağlıyor. Aslında, bu durum sizi kocalarınıza muhtaç olmaya zorlar. Umarım bir gün sizin bu durumdan serbest olduğunuzu görürüm...”

Amanullah, Kraliçe Süreyya ile reformları yalnızca bununla da sınırlı tutmadı. Kadının toplumsal hayata karışması ve erkeklerle eşit haklara sahip olması için de harekete geçti. Kadınların dernek kurması, iş hayatına katılması hatta siyaset yapması isteğini şu sözlerle anlatacaktı;

“Şahsen, Avrupa’da kadınların erkeklerle yan yana çalıştıklarını ve yaşamın her saatinde ve her konuda

Amanullah: “Şahsen, Avrupa’da kadınların erkeklerle yan yana çalıştıklarını ve yaşamın her saatinde ve her konuda politik, sosyal ve ticari konularda aktif rol aldıklarını gördüm.”

politik, sosyal ve ticari konularda aktif rol aldıklarını gördüm. Kısacası, nereye giderseniz gidin, kadınlar veya erkekler birlikte çalışıyorlar, ancak Afgan kadınları sadece evde oturup yemek yapıyorlar, çocuğa bakıyorlar.”

Evet, Amanullah Atatürk Türkiye’sini örnek alıyordu ancak mucize gibi bir zafer sonrası istese padişahlığını bile ilan edebilecek güce sahip Mustafa Kemal halkıyla bütünleşmiş, tam bir hesap adamıydı.

Orduyu kurmadan önce 1920’de Meclis’i kurmuştu. Halktan tamamen kopmuş olan saltanatı önce halka anlattı. Sevr’i imzalamış, ülkeyi satmış, düşmanla işbirliği yapmış saltanat yerine artık kararları zafer kazanmış halkın vermesi gereğini söyleyip Meclis’de oylamaya sundu.

1 Kasım 1922’te TBMM’de yaptığı konuşmada akla aykırı olduğunu belirterek saltanatın kaldırılmasını istedi. Milletvekillerinin ateşli konuşmalarla Atatürk’ü desteklemelerinden sonra, saltanatın İstanbul’un işgal tarihinden (16 Mart 1920) başlayarak kalkmış olduğu oybirliğiyle kabul edildi. Saltanatın kaldırılmasıyla padişahlık sıfatı kalkan Mehmet VI. Vahdettin de, 17 Kasım günü İngiliz

Komutanlığına başvurarak, bir İngiliz zırhlısıyla kaçtı.

Cumhuriyet ise bir yıl sonra 1923’te ilan edildi. İlk Anayasa’da devletin dini İslam yazıyordu. 9 Nisan 1928’de TBMM’ye sunulan kanun teklifi ile Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan “Türkiye Devleti’nin dini İslam’dır” ifadesi sonradan kaldırıldı. Karar, 10 Nisan 1928 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Tarikatların Kaldırılması, Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması 1925, Medeni Kanun’un kabulü ise 1926. Saltanatın kaldırılması, Hilafetin kaldırılması, Şeriye ve Evkaf Ve-

Sultan Vahdettin Malta’ya ayak basıyor kaleti’nin kaldırılarak yalnızca din işleriyle uğraşacak Diyanet İşleri Başkanlığı’nın kurulması, tarikat ve zaviyelerin kapatılması aşamalarından geçen laikliğin tam anlamıyla yasal tabana oturtulması için, 1924 Anayasası’nda yeralan Türkiye devletinin dini İslam’dır deyimini tartışmaya koyulan TBMM, 10 Nisan 1928’de Anayasa’nın ikinci maddesini değiştirip, 16. ve 38.

Türk kadını o yıllarda Avrupa devletlerinin çoğundaki kadınlardan daha ileri haklar elde etti ve çok geçmeden toplumda erkeklerin çalıştığı her alanda yerini aldı.

maddeler gereğince milletvekilleri ile Cumhurbaşkanı'nın ant içerken söylemek zorunda oldukları "valla-hi" sözcüğünü maddelerden çıkardı. Ayrıca, 26. maddedeki ahkâmı şeriyenin tenfizi (şeriat hükümlerinin yürütülmesi) sözcükleri de Anayasa'dan çıkarıldı. İnananların ibadetlerini kendi dilleriyle yapmalarını doğal bir hak olarak gören Mustafa Kemal'in, aydın din adamlarıyla yaptığı görüşmelerden sonra, 3 Şubat 1928'de hutbelerin Türkçe okunmasının kabul edilmesini, dualar ve ezanın Türkçeye çevrilmesi çalışmaları izledi. 5 Şubat 1937'de Anayasa'nın ikinci maddesinde laiklik ilkesine yer verilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin laik bir devlet olduğunun yazılmasıyla, laiklik devrimi tamamlanmış oldu.

Bu arada "kadın hakları"nın tanınması 1930, 1933 ve 1934 yıllarında gerçekleşti.

Atatürk'ün girişimiyle kadınların iktisadi ve siyasal yaşama katılmaları yönünde bir dizi değişiklik yapılarak,

1930'da belediye seçimlerinde seçme, 1933'te çıkarılan Köy Kanunu'yla muhtar seçme ve köy heyetine seçilme, 5 Aralık 1934'te Anayasa'da yapılan bir değişiklik de milletvekili seçme ve seçilme haklarının tanınmasıyla, Türk kadını o yıllarda Avrupa devletlerinin çoğundaki kadınlardan daha ileri haklar elde etti ve çok geçmeden toplumda erkeklerin çalıştığı her alanda yerini aldı.

Atatürk bütün bunlarla beraber takvim, saat ve ölçülerde değişikliklerden soyadı kanununa, eğitimden harf devrimine, dil kurumundan tarih kurumuna kadar hayal bile edilemeyecek devrimlerin yapılmasını bir anda yapmasını bilmez miydi?

Neden adım adım, neden sırayla yaptı?

Atatürk'ün uyarılarına kulak asmayan Kral, kısa sürede isyan ateşinin tutuşmasına sebep oldu. Kabileler ve mollalar, "dinsiz kral" dedikleri Amanullah'a karşı büyük bir isyan başlattılar. Özellikle sınır bölgelerindeki kabileler isyana ilk katılanlar oldu.

Atatürk isyan haberini alır almaz hükümet kurmalarını Çankaya'da topladı. Afgan ordusunu modernize etmek üzere bölgede bulunan Türk askerine Kral'a yardım telgrafi gönderilecekti ancak Kral Amanullah çoktan tahtını bırakıp kaçmıştı. Babasının akıbetini yaşamaktan korkan devrik kral, Türk askeri canını tehlikeye atarak isyanı bastırmaya gelmesine rağmen yerinde beklemeye dahi cesaret edemeyecekti. Afgan halkına büyük bir sevgi duyan Mustafa Kemal, Kral'ı uyarılmışsa da Amanullah'ın sonunu değiştirememişti.

Bildiğiniz gibi Amerikan

yardımla örgütlenen, milyarlık silahlar, teçhizat ve mühimmat sahibi olan Afgan hükümeti, bölgeden Amerikan askerlerinin ayrılmasıyla beraber bağımsızlık mücadelesine girmek yerine, tek bir kurşun bile sıkmadan her şeyi Taliban'a bırakarak kaçtılar.

Tarih tekerrürlerden ibarettir. Ders almasını bilmezsek.

"Hükümetini ayakta tutmak için dini kullanmaya gerek duyanlar zayıf yöneticilerdir. Âdetâ halkı bir kapana kısıtılırlar. Benim hal-kım demokrasi ilkelerini, gerçeğin emirlerini ve bilimin öğretilerini öğrenecektir. Batıl inançlardan vazgeçilmelidir. İsteyen istediği gibi ibadet edebilir. Herkes kendi vicdanının sesini dinler. Ama bu davranış ne sağduyulu mantıkla çelişmeli ne de başkalarının özgürlüğüne karşı çıkmasına yol açmalıdır."

Mustafa Kemal Atatürk

kayaboztepebd@gmail.com

ATATÜRK'ÜN MİLLETE GÜVENİ

"(...)Bütün gelişmelerin anası özgürlüktür." diyen Atatürk, sahip olduğu özgürlük duygusunu ulusundan almıştır: (...) Aşağıdaki anekdot Atatürk'ün Türk ulusundaki özgürlük tutkusuna olan güvenini yansıtmaya açısından güzel bir örnektir. Mısır'da bağımsızlık davası için çalışan liderlerden biri, Mustafa Kemal'i görmeye gelmişti. Kendisine: "Bizim hareketin de başına geçmek istemez misiniz?" diye sordu. Olabilecek bir şey değildi, ama, insan yoklamalarını pek seven Mustafa Kemal:

"Yarım milyonunuz bu uğurda ölür mü?" diye sordu.

Adamcağız yüzüne baka kaldı: "Fakat Paşa Hazretleri yarım milyonun ölmesine ne lüzum var? Başımızda siz olacaksınız ya..." dedi.

"Benimle olmaz, beyefendi hazretleri yalnız benimle olmaz. Ne zaman halkınızın yarım milyonu ölmeye karar verirse o vakit gelip beni ararsınız."

Falih Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, 1969, s. 318.

ABD,20 yıllık Afganistan işgalini Neden Bitirdi?

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

ABD'nin, Afganistan'dan çekilmeye karar verdiği iki önemli dönüm noktası vardır. Bunlardan ilki Trump'ın başkanlığı döneminde Çin ile başlayan ticaret savaşlarıdır.

Çin'in önlenemez yükselişi ve dünyanın bir numaralı ekonomik gücüne dönüşmesi karşısında sürekli ek gümrük vergileri getiren ABD yönetimi, alınan tüm tedbirlerin işe yaramadığını gördü.

İşte tam da bu dönemde, 25 Ağustos 1918 tarihli Amerikan istihbarat raporunda şu cümle çok önemliydi: **“Çin'in gücünü kıracak ülke içindeki ve çevresindeki sorunlar canlı tutulmalıdır.”**

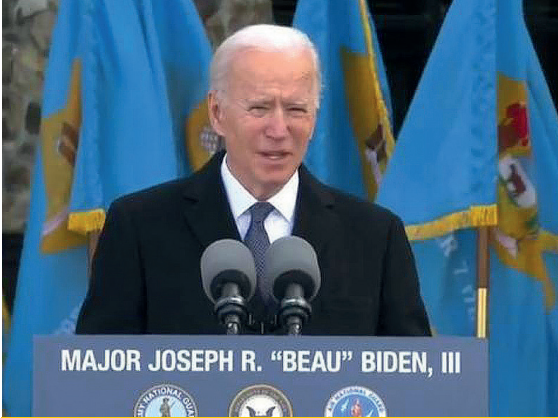
Söz konusu rapor, CIA ve Ulusal Güvenlik Ajansı NSA tarafından ortaklaşa hazırlanmış, Başkan Trump'a sunulmuştu.

Washington Post gazetesi ve Le Monde gazetesi »

ABD'nin, Afganistan'dan çekilmeye karar vermesinin en önemli nedenlerinden biri Trump'ın başkanlığı döneminde Çin ile başlayan ticaret savaşlarıdır.

muhabirleri, Beyaz Saray'daki bir basın toplantısında, raporu gündeme getirerek, "Doğu Türkistan'a ABD yönetiminin ani ve büyük ilgisinin nedeninin Çin'i zayıflatmak olup olmadığını soruyordu.

Joe Biden, seçim kampanyası sırasında gazetecilerle yaptığı sohbette Afganistan konusunda ilginç ipuçları veriyordu.

Raporda ayrıca Afganistan'ın yeniden Taliban'ın eline bırakılmasının da komşu ülke Çin'de sıkıntılara yol açacağını altının çizildiği hatırlatıldı.

Bu rapora tekrar döneceğiz, ama bir de işin Rusya tarafına bakalım.

Joe Biden, seçim kampanyası sırasında 21 Ağustos 2020 tarihinde, Delaware'deki konuşması öncesi gazetecilerle yaptığı sohbette Afganistan konusunda ilginç ipuçları veriyordu.

Taliban ile Katar'da yürütülen görüşmeleri hatırlatan Biden, Başkan seçildiği takdirde Afganistan'dan hemen çekilmek için

düğmeye basacağını söylüyordu.

Biden, Afganistan'da tam olarak kontrolün sağlanamayacağını anlaşıldığını, NATO ve ABD'nin bu yükü daha fazla taşımak istemediğini savunarak, ABD'nin Taliban'dan

çok daha önemli rakipleri bulunduğu dikkati çekti.

Gazetecilerin, Çin ve Rusya'ya mı işaret ediyorsunuz? Sorusunu yanıtsız bırakan Biden, "Kontrol edilebilir Taliban'ı ABD'ye sorun olmaktan çıkarıp başkalarının başına sarabilme seçeneği kullanmak da elimizi rakiplerimiz karşısında rahatlatıcaktır" değerlendirmesini yaptı.

Simdi tekrar Trump dönemine dönecek olursak, Başkan'ın Afganistan'dan 7 bin asker çekme kararını açıkladığı 18 Aralık 2018 tarihinden hemen sonra yayımlanan bazı stratejik analiz yazılarında unutulmuş bir kavram yeniden gündeme getiriliyordu.

USA Today, Washington Post, Time, Newsweek gibi gazete ve dergilerdeki ortak görüş, ABD'nin birkaç yıl içinde Afganistan'dan tamamen çekilme planını devreye soktuğu yönündeydi.

Yorumların ilginç yanı ise Sovyetler Birliği döneminde Soğuk

Savaş kapsamında ABD'nin başlattığı 'Yeşil Kuşak' stratejisinin günümüz şartlarına uyarlanarak yeniden uygulamaya konulmasından bahsedilmeydi.

O dönemde, Sovyetler Birliği'nin Müslüman nüfus barındıran cumhuriyetleri Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Gürcistan'a komşu ülkeler Türkiye, İran, Afganistan'da oluşturulacak İslamcı örgütlerle etki altına alınarak Moskova'nın zayıflatılması düşünülüyordu.

Bu politikanın devamında İran, Afganistan, Pakistan ve Türkiye'de İslami akımlar güçlendirilmiş, harekete geçirilmişti.

İşte bu 'Yeşil Kuşak' stratejisini hatırlatan Amerikan uzmanlar, Afganistan ile komşu eski Sovyet Cumhuriyetleri Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Kırgızistan'ın Taliban rejiminden etkilenmesinin kaçınılmaz olduğu sonucuna varıyordu.

Aslında söz konusu ülkelerdeki İslami akımların Taliban'dan etkilenerek güçlenmesi, bölgeyi arka bahçesi olarak gören ve buralarda büyük nüfuzu bulunan Rusya'yı rahatsız edecek gelişmelere yol açabilecek riskler de içermektedir.

Aynı sorun Afganistan ile sınır komşusu olan Çin için de geçerlidir. Pekin, Doğu Türkistan'daki İslami grupların Taliban ile etkileşim içine girmesi ihtimaline karşı hazırlıklarını yapma öngörüsünde bulunmuştu.

Şimdi baştaki rapora dönersek, "Çin ve bu ülkeyle birçok konuda birlikte hareket eden Rusya'nın, Taliban'ın eline bırakılmış Afganistan'dan olumsuz yönde etkilenmesi kaçınılmazdır" ifadeleri bize önemli mesajlar vermektedir.

Burada da işaret edilenin Afganistan'a komşu eski Sovyet Cumhuriyetleri ve Çin'in Doğu Türkistan bölgesi olduğunu anlamak için alim olmaya gerek yok.

'Yeşil Kuşak' stratejisini hatırlatan Amerikan uzmanlar, Afganistan ile komşu eski Sovyet Cumhuriyetleri Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Kırgızistan'ın Taliban rejiminden etkilenmesinin kaçınılmaz olduğu sonucuna varıyordu.

Aynı şekilde Rusya ve Çin'in, ABD'nin bu hesaplarından habersiz olmadığını ve önlemlerini çoktan aldıklarını söylemeye de gerek yok.

Sadece Çin Dışişleri yetkililerinin Taliban ile resmen görüşmesi ve Rusya ile Çin'in Kabil'deki büyükelçiliklerini açık tutmaya devam edeceklerini duyurmaları,

her iki ülkenin de kendi stratejilerini uygulamaya başladıklarını göstermektedir.

Özellikle Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın, Taliban'ın ülkenin kontrolünü ele almasını ardından yaptığı, "Afganistan'a şimdiki istikrar geldi" açıklaması da Rusların da oyunu kendi kurallarına göre oynayacağı'nın kanıtıdır.

Gina Haspel

Gina Haspel: “ABD, çıkarlarını garantiye almadan ve ülkenin 20 yıl öncesine dönmeyeceğinin garantisini almadan Afganistan’dan çekilmez”

ABD'nin Taliban ile gizli bir anlaşma yaptığı, 15 Haziran 2021'deki NATO Zirvesi'nden yaşanan gelişmelerden anlaşılıyordu. Söz konusu anlaşmanın en önemli yanı ise Taliban'ın kendisine bırakılacak

Afganistan'da daha ılımlı bir yönetim göstermeyi kabul etmesiydi.

NATO Zirvesi'nden 8 ay önce, dönemin CIA Başkanı Gina Haspel, Katar'da, Taliban'ın kurucu liderlerinden Abdul Gani Baradar ve Molla Ömer'in oğlu Molla Muhammed ile yaptığı baş başa görüşmenin ardından kısa bir açıklamada bulunmuştu.

“ABD, çıkarlarını garantiye almadan ve ülkenin 20 yıl öncesine dönmeyeceğinin garantisini almadan Afganistan'dan çekilmez” diyen Haspel'in bu sözleri CIA bağlantılı sitelerden 15 Temmuz'da kaldırıldı. Bu açıklama, İsrail ordusunun ve istihbaratının sitesi Debka'dan ise 30 Temmuz'da kaldırıldı.

Haspel'in bu açıklamasını sildirenin ise CIA'nın yeni başkanı ve Biden'in 'en güvenilir adamım' dediği William Burns olduğunu Washington Post, Le Monde gazeteleri ve CNN International internet sitesi yazdı.

Eski CIA Başkanı Haspel'in görüştüğü Taliban liderlerinden Abdul Gani Baradar hakkında kısa bir bilgi vermekte yarar var. Baradar, Taliban örgütünü kurmadan önce Pakistan'daki Amerikan Büyükelçiliği yetkilileri tarafından ABD'nin Pensilvanya ve Nebraska eyaletlerine götürülen 8 kişilik Afgan grubun içindeydi. Baradar yaklaşık 4 ay kaldığı ABD'den Afganistan'ın Kandahar kentine yine Pakistan

üzerinden dönmüştü.

El Kaide, Taliban, IŞİD vb. örgütleri kuran ABD'nin Taliban planını okumak çok da zor değil. Suriye'de ve Irak'ta, uluslararası alanda sempati kazandırmak istedikleri terör örgütü PKK'yı IŞİD'e karşı savaştırdılar. Sonra da yenilmiş gösterdikleri IŞİD mensubu teröristleri Afganistan'a taşıyıp Taliban'a yaklaştırdılar. Şimdi ise kos-koca bir ülke bıraktıkları Taliban'ı, Libya, Yemen, Somali başta olmak üzere uluslararası birçok aktörün bulunduğu bölgelerde kullanmayı planlıyorlar.

Afganistan'daki değişimi daha çok konuşup yazacağız. İlgili tarafların anlaşma iddialarını, gizli ilişkileri, yapılan hesapları taşlar yerine

oturuncaya kadar inkâr edecekleri bir süreci yaşayacağız.

Afganistan, bundan böyle ABD, NATO, AB, Rusya, Çin ve hatta İran'ın şimdiye dek görülmemiş yöntemlerin kullanıldığı yeni çatışma alanı olacaktır.

Sadece 10 günde koca Afganistan'ı ele geçirmesine izin verilen ve ipleri Amerika Birleşik Devletleri ile ortaklarının elinde olan Taliban'ın işi ise bu kez çok daha çok zor.

Son olarak ABD'nin, Taliban üzerinden Türkiye ve İran'a yönelik de hesaplar yaptığını vurgulamak gerekiyor. Bu konu ise ayrı bir yazı konusudur. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

Afganistan ile ilgili ilginç bilgiler:

- Afganistan dünyanın 41. büyük ülkesidir. Petrol, lityum, kömür ve doğal gaz gibi dünyanın en büyük maden yataklarından bazılarına ev sahipliği yapmaktadır. Ülke aynı zamanda büyük ölçüde dağlıktır.
- Afganistan kilitli bir ülkedir
- En eski çiftçilerden bazıların, şu anda ülkenin işgal ettiği toprakları işgal ettiğine inanılmaktadır.
- Ülkenin sakinlerinin çoğu, ülkeye İslam'ın tanıtılmasından önce Budistler veya Zerdüşterdi.
- İlköğretim 1923 yılında ülkede anayasal olarak zorunlu hale geldi.
- Badakhshan Eyaleti, her yıl depremler tarafından vurulma olasılığı olan jeolojik olarak aktif olarak sınıflandırılmaktadır.
- Ülkeyi vuran en büyük deprem 1998 yılında gerçekleşti ve 6 bin kişinin ölümüne yol açtı.
- Afganistan ve ABD'deki Teksas eyaleti aynı büyüklüktedir.
- 2004'te, ülkenin en yozlaşmış ülkeler arasındaki sıralaması 4'tü.
- Ülkenin birçok bölgesi milislerden dolayı güvensiz olarak kabul edilir.
- Afganistan, dünyanın en üstün nar, kavun, kayısı ve zümlerinden bazılarını üretmektedir.
- Ülkede kullanılan otobüsler öncelikle Mercedes-Benz eski modellerdir.
- Afganlar, şereflerine kişisel saygı duymaları, aşiretlerine sadık olmaları ve güç kullanarak anlaşmazlıkları çözmeye istekleri ile tanınırlar.

Promete
Necdet Pamir

Afganistan:

Doğal Kaynaklar ve Enerji Durumu ⁽²⁾

2010 yılı Pentagon raporunda, rezerv ya da kaynak tahmini yerine “1 trilyon dolar değerinde keşfedilmemiş lityum” varlığından söz edilmektedir. Bu varsayımlar, Ghazni bölgesinde yapılan sınırlı çalışmalara dayandırılmaktadır ve

96

ülkenin lityum kaynakları için, “en az Bolivya lityum kaynakları kadar” diye de yorum eklenmektedir.¹⁰

Lityum arz güvenliği, son yıllarda, ABD ve Asya piyasalarında giderek öncelikli konu haline geldi. Batarya ve elektrikli araç

Afganistan'daki lityum potansiyeli, büyük devletlerin iştahını kabartan ve uğruna savaşabilecekleri çok önemli bir alanı ifade etmektedir.

üreticilerinin lityum gereksinimlerini, güvenilir ve çeşitlendirilmiş kaynaklardan sağlayabilmek için, teknoloji ve arama şirketleri stratejik ortaklıklar kurmayı sürdürüyorlar. Bataryalar ve elektrikli araç sektörlerinin yanı sıra, sıralanan birçok sektör için stratejik değeri olan lityumun Afganistan'daki potansiyeli, büyük devletlerin iştahını kabartan ve rakiplerinin eline geçmemesi için savaşım verecekleri çok önemli bir alanı ifade etmektedir.

Nadir Toprak Elementleri (NTE):

“Nadir toprak elementleri,

periyodik tabloda on yedi adet kimyasal element olarak yer almaktadır. On beş tanesi lantanit grubu ve ek olarak skandiyum ve itriyumdur. Skandiyum ve itriyum, aynı cevherleşme içerisinde, aynı kimyasal özelliğe sahip lantanitler içerisinde türemiş, yer kabuğunda bulunabilen nadir olmayan element olmasına rağmen, daha sonra NTE olarak kabul edilmiştir.”¹¹ Bu alıntının yapıldığı MTA raporunda, Japonların NTE için “teknolojinin tohumu”, Amerikalıların ise “teknolojik metal” tanımlarını kullandıkları belirtilmektedir.

Günümüz dünyasının ve geleceğin en stratejik sayılabilecek sektörlerinde, NTE yaygın olarak kullanılmaktadır. Metalurji sektöründe; çelik alaşımı ve demir dışı alaşımlar, bu alanların önde gelenleridir. Seramik sektöründeki kullanım alanları; sır, kapasitör, pigment, refrakter, kaplama, oksijen algılayıcı olarak sıralanmaktadır.¹² Cam sanayisindeki kullanım alanları; optik cam, X-Ray camları, pigment, parlatma, sır kaplama, Infra-Red Absorbe, güneş gözlüğü, kamera lensi, olarak verilmektedir. Petrokimya sektöründe; petrol arıtma, Kıraking Katalizör, Polimerizasyon Katalizörü, Oksitleyici katalizör,

X-Işını Kaynağı gibi kullanım alanları yer almaktadır. Nükleer Sanayisinde; Radyasyon Kalkanı, Reaktör Kontrolü, Katot Işını Tüpü, Kalıcı Miknatıs, vb. sıralanmaktadır. Elektronik Sektöründe; Pil, lamba, renkli TV Tüpü, Bilgisayar Çipleri ve Hard disk, Süper İletken, Mikrodalga Kristalleri, Medikal Lazer, Floresan, Diş porseleni, vb. öne çıkan kullanma alanlarıdır. Bunların yanı sıra tekstil, güneş enerjisi, Kriyojenik Soğutma ve mücevher sektörleri gibi kullanma alanları vardır.

Afganistan'ın, henüz yeterince değerlendirilememiş çok zengin NTE kaynaklarına sahip olduğu düşünüldüğünden dolayı; başta ABD, Çin ve Rusya gibi aktörlerin yoğun ilgisini çekmekte ve rekabet alanı oluşturmaktadır.

Afyon ticareti

Gerek lityum ve gerekse diğer doğal kaynaklara (nadir elementler dahil) dair verileri ve gelişmeleri değerlendiren deneyimli akademisyen ve yazar Michel Chossudovsky, şu genel yorumu yapmaktadır: “ABD'nin hem jeopolitik hem de ekonomik gündemi (çıkarları) açısından, yeni Taliban hükümeti üzerinde etkin kontrol sağlama gereksinimi vardır. Zengin mineral ve doğal gaz rezervlerine sahip olmasının yanı sıra Afganistan, dünya afyon arzının %80'inden fazlasını

karşulamaktadır. ABD Afganistan'dan resmen çekildiğini açıklasa da birçok ilacın üretiminin yanı sıra, eroin üretiminde de kullanılan milyarlarca dolar değerindeki afyon ticaretinin kontrolünü bırakmaya niyetli görünmemektedir.” Ancak ABD, Taliban hükümetiyle “Taliban İslami Emirliği”ne geçiş sürecini

ABD Afganistan'dan resmen çekildiğini açıklasa da milyarlarca dolar değerindeki afyon ticaretinin kontrolünü bırakmaya niyetli görünmemektedir.”

yönetmeye çalışırken, Çin de boş durmamaktadır. Çin “Kuşak Yol Projesi” çerçevesinde, dünyanın birçok ülkesinde başarı ile yürüttüğü “bütünleşme” (entegrasyon) stratejisini, Afganistan ile de (Afganistan madenlerinin geliştirilmesi ile ulaştırma altyapısı projelerinin finansmanı ve yüklenme) oldukça başarılı biçimde yürütmekteydi. Benzer çıkarlar nedeniyle Çin de Taliban hükümetini tanıma konusunda pek tereddüt göstermedi. Tüm bu gelişmeler, bir kez daha “Paranın

dini imanı yoktur” özdeyişini haklı çıkarmaktadır.

Petrol ve Doğal Gaz

Afganistan’da petrol ve doğal gaz varlığı uzun yıllardır bilinmekle birlikte, bugüne kadar bu kaynaklar da yeterince devreye alınamamıştır. Hidrokarbon kaynaklarının, ağırlıklı olarak ülkenin kuzeyinde, Amu Derya ve Afgan-Tacik basenlerinde yer aldığı belirlenmiştir. Petrol ve doğal gaz içeren bu sahaların, Orta Asya’nın zengin hidrokarbon kaynaklarının olduğu Türkmenistan, İran ve Özbekistan rezervlerinin uzanımındaki jeolojik oluşumlarda yer aldığı değerlendirilmektedir.¹³ Dönemin Afgan hükümeti ile SSCB arasında imzalanan hükümetler arası anlaşma kapsamında, 1958’in 2. yarısından itibaren, ülkenin kuzeyinde, petrol ve gaz arama çalışmaları yapılmıştır. Bunun sonucunda, 1960-1983 arasında; Şibirgan, Sar-i-Pol ve Faryab bölgelerinde hidrokarbon keşifleri gerçekleşmiştir. Sovyet birlikleri, 1989’da Afganistan’dan çekilene kadar, Şibirgan bölgesinde üretilen doğal gazın %80’i SSCB’ye ihraç ediliyordu. Geri kalan doğal gaz, Kuzey gübre fabrikasında, 36,000 KW kapasiteli termik santralda ve Mezar-ı Şerif’teki tekstil fabrikasında kullanılıyordu.¹⁴

2005 yılında USGS (ABD Jeolojik Araştırma Kurumu), eldeki verileri ve eski Sovyet çizimlerini kullanarak, özellikle Amu Derya ile Afgan-Tacik basenlerinin, tahminen 1,6 milyar varil petrol ve 440 milyar

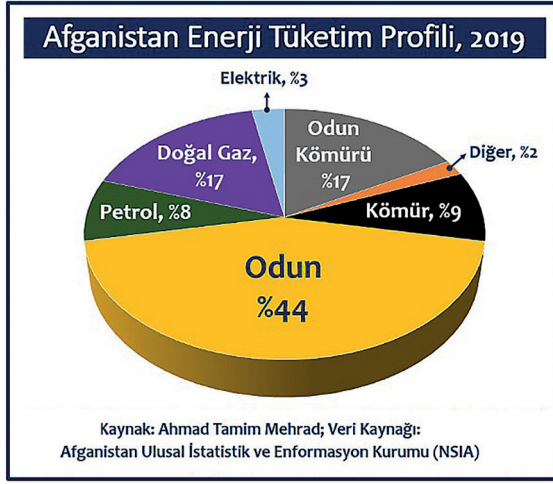
metreküp gaz kaynağına sahip olabileceği değerlendirilmiştir. 2011’de ise Afgan Maden ve Petrol Bakanlığı, kuzey Afganistan’da 1,95 milyar varil keşfedilmemiş teknik olarak üretilebilir petrol kaynağı ve keşfedilmiş 46 milyar metreküp doğal gaz rezervi olduğunu açıkladı.

Afganistan Enerji Profili

2019 yılı verilerine göre; ülkenin enerji tüketiminin %44’ü odun, %17’si odun kömürü ile karşılandı. Petrol %8, doğal gaz %17’lik paya sahipti.

Petrol, daha çok ulaştırma ve elektrik üretimi amaçlı kullanılırken, gaz daha çok ısınma ve pişirme amacıyla kullanılmaktadır. Hızla artan nüfus ve değişen yaşam kalıplarına paralel olarak, enerji talebi de hızla artmaktadır. Ülkedeki istikrarsızlık ve çatışmalar nedeniyle hızla düşen petrol üretimi, tüketimin sadece %5’ini karşılayabilmektedir. Yıllık petrol talebi 4,5 milyon ton, doğal gaz talebi ise 656 bin ton petrol eşdeğeridir. İthalat, büyük oranda Rusya, İran ve Orta Asya ülkelerinden yapılmaktadır. Petrol, gaz ve elektrik ithalatına yılda 2,5 milyar dolara varan fatura ödenirken bu miktar, toplam ithalat faturasının yaklaşık %20 ile 25’i arasındadır.

Kuzey’deki sahaların (istikrar sağlanabilirse) tam olarak geliştirilmesi gerçekleştirilebilirse, ülkenin petrol ve doğal gazda kendine yeterli bir konuma gelebileceği değerlendirilmektedir. Genelde, emperyalist devletler tarafından işgal edilen,

vekalet savaşlarıyla tahrip edilen ya da darbelerle yönetimleri kontrol edilen ülkeler analiz edilirken öne sürülen senaryolar, ağırlıklı olarak petrol ve doğal gaz kaynakları üzerinden (onların ele geçirilmesi) yapılan senaryolar olmaktadır. Bu yaklaşım çoğu zaman zaman doğru olsa da görüldüğü gibi Afganistan, petrol ya da doğal gaz rezervleri açısından çok zengin bir ülke değildir. Gene de dışa bağımlılığını ortadan kaldıracabilecek potansiyel hidrokarbon kaynakları olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, eğer salt petrol ve doğal gaza dayalı bir jeopolitik analiz yapılacaksa; bu daha çok, hidrokarbon kaynakları bakımından zengin olan İran ve Türkmenistan, ya da Rusya ve Katar gibi ülkelerden, bu kaynakları büyük tüketim coğrafyalarına (Çin, Hindistan ve diğer Asya ülkeleri) Afganistan üzerinden geçerek taşıyacak boru hatları projelerinin rekabetine

dayalı bir değerlendirme olmalıdır.

Daha sağlıklı bir analiz yapılması gerekirse Afganistan; lityum, nadir elementler ve bahsi geçen çeşitli değerli madenler barındıran bir ülke olmasının yanı sıra; petrol ve doğal gaz kaynakları için çok önemli bir geçiş coğrafyası olarak değerlendirilmelidir. Örneğin, uzun yıllar “bir ileri

bir geri” diye tanımlanacak bir serüven yaşayan Türkmenistan - Afganistan - Pakistan - Hindistan Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TAPI), Taliban’ın ülke yönetimine hâkim olmasının sonra yeniden önem kazanmış görünmektedir. Ancak yer kısıtlarımıza uyarak; Afganistan coğrafyasından geçmesi planlanan boru hatlarına yönelik zorlu mücadeleleri ve konunun enerji jeopolitiğini, izninizle bir başka yazımızda ele alalım. •

necdetpamirbd@gmail.com

Kaynakça:

- 10- “The War is Worth Waging”: Afghanistan’s Vast Reserves of Minerals and Natural Gas”, Prof. Michel Chossudovsky, Global Research, August 19, 2021 (GR 16 June 2010: İlk yayın) 11- MTA Genel Müdürlüğü’nün “Dünyada ve Türkiye’de Nadir Toprak Elementleri-2017 başlıklı raporundan 12- “Dünyada ve Türkiye’de Nadir Toprak Elementleri-2017, MTA Genel Müdürlüğü-2017 13- “Assessment of oil and gas resources of northern Afghanistan and their impact on energy security in the country”, Ahmad Tamim Mehrad et al 2020 IOP Conf. Ser.: Mater. Sci. Eng. 976 012038 14- Mineral resources in Afghanistan 1992. Nathan Berger Afghanistan studies project 12-3; Aktaran: A. T. Mehrad

Tarihten Sayfalar

Erhan Kanyılmaz

Berlin Duvarı

Kısaca Doğu Almanya olarak da bilinen Demokratik Almanya Cumhuriyeti (GDR)'nin komünist hükûmeti, 13 Ağustos 1961 tarihinde üzerinde dikenli teller olan beton bir duvarın yapımına başladı. GDR tarafından “Antifaşist Siper” olarak adlandırılan bu duvar, Doğu Berlin ile Batı Berlin arasına inşa ediliyordu. »

Berlin Duvarı'ndan bir görünüm

Yapılan resmi açıklamalara göre duvarın amacı “faşist” Batılıların Doğu Almanya'ya girerek sosyalist devletin altını oymalarını önlemek olsa da tam tersi bir durum yaşandı ve duvar, Doğu Berlin'den Batı Berlin'e kaçmak isteyen kişileri durdurmayı amaçlayan bir engel vazifesi gördü.

9 Kasım 1989'da Doğu Almanya Komünist Partisi bir açıklama yaparak, GDR vatandaşlarının arzu ettikleri herhangi bir zamanda duvarı geçebileceklerini duyurdu. Bunun üzerine o gece coşkulu kalabalıklar duvara akın etti. Kimi elini kolunu sallayarak Batı Berlin'e geçerken, kimisi yanlarında getirdikleri çekiç ve kazmalarla duvarı parçalamaya başladı. Bahse konu tarihe kadar kullanımda kalan Berlin Duvarı, Soğuk Savaş'ın en

önemli ve en güçlü simgelerinden biri olarak akıllarda yer etti.

Şehrin Bölünmesi

II. Dünya Savaşı 1945 yılında sona ermek üzereyken, Müttefik Devletler Yalta ve Postdam'da gerçekleştirdikleri barış konferanslarında Almanya topraklarının geleceğinin

Bölünmüş Berlin haritası

nasıl olacağını kararlaştırdılar. Savaşta yenilen Almanya dört "Müttefik İşgal Bölgesi" şeklinde bölünecekti. Buna göre ülkenin doğu bölümü Sovyetler Birliği'ne verilecek, batısı ise ABD, İngiltere ve Fransa arasında paylaşılacaktı.

Berlin, Doğu-Batı işgal sınırınının 100 km doğusunda bulunması nedeniyle tamamen Almanya'nın Sovyetlere bırakılan kısmında yer almasına rağmen, Yalta ve Postdam Konferansları esnasında alınan kararlarla bu şehir de Müttefikler arasında sektörler şeklinde bölüşüme tabi tutuldu. Sovyetler şehrin doğuda kalan yarısını alırken, diğer Müttefikler şehrin batı tarafını kendi aralarında bölüştüler. Bu işgaller, Haziran 1945'de başladı.

Abluka ve Kriz

Komünist Doğu Almanya'nın derinliklerinde bariz bir şekilde kapitalist bir şehir olan Batı Berlin, Sovyet lideri Nikita Kruşçev'in ifadesiyle Sovyetlerin boğazına bir kemik gibi sıkışmıştı.

Nikita Kruşçev

Bu düşünceler içindeki Ruslar, ABD, İngiltere ve Fransa'yı şehirden sonsuza kadar uzaklaştırmak için çeşitli manevralar yapmaya başladılar. Bu kapsamda 1948 senesinde Batı Berlin'e yönelik olarak gerçekleştirilen Sovyet ablukası, Batı Berlin'deki Müttefiklere açık çektirip bunların şehri terk etmelerini amaçlıyordu. Ancak, ABD, İngiltere ve Fransa geri çekilmek yerine Berlin'e bir hava köprüsü kurarak buradaki sektörlerine havadan ikmal maddeleri ulaştırdılar. Yaklaşık bir yıldan fazla devam eden

bu operasyon esnasında 2.3 milyon tondan fazla yiyecek, yakıt ve gerekli diğer malzemeler Batı Berlin'e havadan ulaştırıldı. Bunun üzerine Sovyetler

Berlin Hava Köprüsü esnasında ikmal maddeleri getiren bir uçak

12 Mayıs 1949'da ablukayı sonlandırmak zorunda kaldılar.

Bu olayın ardından göreceli olarak sakin sayılabilecek yaklaşık on yıllık bir zaman geçti lakin 1958'de tansiyon yeniden yükseldi. 1958'i takip eden üç yıl boyunca önemli gelişmeler yaşandı. Öncelikle Sovyetler Sputnik adlı uyduyu bir yıl önce başarılı biçimde uzaya göndermelerinin ardından uzay yarışında öne geçtiklerine inanarak bölünlemeye başladılar. Ancak ablukanın kaldırılmasından sonra geçen zamanda aralarında doktor, öğretmen ve mühendis gibi kalifiye gençlerin de bulunduğu yaklaşık üç milyon yetişmiş insan akın akın Doğu Berlin'den Batı Berlin'e geçmiş ve bu gelişmeler Sovyetleri rahatsız etmişti. Bu geçişler kendiliğinden durmayacak gibi görünüyordu. Geçişleri durdurmak için Sovyetler önce bağırıp çağırarak göz dağı verme, ardından da tehdit etme yoluna gitti.

Batılı Müttefikler bütün bu olup bitenler karşısında duruşlarını

değiştirmediler. Tansiyonu düşürmek için birtakım zirveler, konferanslar ve görüşmeler yapılsa da bunların hiçbiri başarılı olamadı. Bu sırada toplu olarak doğudan batıya yapılan geçişler hız kesmeden devam etti.

1961 yılının Haziran ayında yaklaşık 19 bin kişi Berlin üzerinden GDR'yi terk etti. Ertesi ay bu sayı 30 bin oldu. Aynı yılın Ağustos ayının ilk 11 gününde GDR'den bu şekilde ayrılarak Batı Berlin'e gelen Doğu Alman sayısı 16 bini ve 12 Ağustos günü yaklaşık 2.400 kişi daha bu kervana katıldı. Bu, bir günde Doğu Almanya'yı terk eden en yüksek insan sayısıydı.

Duvarın İnşası

12 Ağustos gecesi Kruşçev, Doğu Alman hükümetine sınırını kapatarak göçmen akışını tamamen durdurma izni verdi. Sadece iki hafta sonra Doğu Almanya Ordusu, Polis Teşkilatı ve gönüllü işçilerden oluşan bir inşaat ekibi, şehrin

bir tarafını diğerinden ayıran bir dikenli tel ve beton blok duvarı, yani Berlin Duvarı'nı tamamladı.

Duvar inşa edilmeden önce

Berlin Duvarı inşa edilirken

şehrin iki tarafında oturan insanlar serbestçe şehirde istedikleri yerlere gidebiliyorlardı. Bu gidiş-gelişler çalışma, alışveriş ve sanatsal faaliyetler gibi çeşitli amaçlarla gerçekleştiriliyordu. Trenler ve metrolar şehrin doğusu ile batısı arasında insanları getirip götürüyordu.

Duvar yapıldıktan sonra ise Doğu Berlin'den Batı Berlin'e geçişler imkansız hale geldi. Bu iş istisnai olarak sadece üç kontrol noktası kullanılarak yapılabiliyordu. Bunlar Amerikan askeri terminolojisine uygun olarak adlandırılan Helmstedt'deki Alfa Kontrol Noktası, Dreilinden'deki Bravo Kontrol Noktası ve Friedrichstrasse'deki Çarli Kontrol Noktasıydı. GDR daha sonra Berlin Duvarı boyunca 12 tane daha kontrol noktası kurdu. Her kontrol noktasında Doğu Alman askerleri diplomat ve diğer resmi görevlileri aramaya tabi tuttular. Bunun ardından uygun görülenlerin ülkeye girmesine ya da ülkeyi terk etmesine izin verildi. Özel durumlar hariç olmak üzere, insanların Doğu Berlin'den Batı Berlin'e yolculuk etmek için sınırı geçmelerine nadiren izin verildi.

Çarli Kontrol Noktası

Berlin Duvarı'nın Ömrü

(1961-1989)

Berlin Duvarı doğudan batıya yaşanan insan akımını durdurdu ve Berlin Krizi'ni yatıştırdı. Yaşanan gelişmelerden pek hoşnut olmasa da ABD Başkanı John F. Kennedy "Duvar savaştan daha iyidir." demek suretiyle durumu kabullendi.

Kennedy, kendi başkanlığı süresindeki en ünlü konuşmalarından birini duvar inşa edildikten yaklaşık iki yıl sonra 120 binden fazla insanın

John F. Kennedy
"Ben bir Berlinliyim"
dediği konuşmasını
yaparken

Berlin Duvarı yıkılırken

toplandığı, Brandenburg Kapısı'na çok yakın bir yerde bulunan Batı Berlin Belediye Binası'nın önünde yaptı. Bu konuşma, Kennedy'nin kullandığı "Ben bir Berlinliyim" ifadesiyle özellikle geniş kitlelerin hafızasına kazandı.

Berlin Duvarı'nı geçmeye çalışırken en az 171 kişi öldürüldü. Ancak Doğu Almanya'dan kaçmak imkânsız değildi. Nitekim 1961'den 1989'a kadar geçen 28 yıllık sürede aralarında 600 kadar sınır muhafızının da bulunduğu 5.000'den fazla Doğu Alman, duvara yakın evlerin pencerelerinden atlamak, üzerinde dikenli teller bulunan duvara tırmanmak, sıcak hava balonu kullanmak, kanalizasyon borularında sürünmek, duvarın fazla tahkim edilmemiş yerlerinden süratle arabayla geçmek gibi yöntemler yoluyla kendini Batı Berlin'e atmayı başardı.

Soğuk Savaş'ın Doğu Avrupa'da etkisini kaybetmeye başladığı bir dönemde 9 Kasım 1989'da, Doğu Berlin Komünist Partisi sözcüsü, şehrin doğusunun Batı ile ilişkilerinde bir

değişiklik olacağını duyurdu. Sözcü "Bu gece yarısından itibaren GDR vatandaşları serbestçe ülke sınırlarını geçebileceklerdir." şeklinde bir açıklama yaptı. Bunun üzerine Doğu ve Batı Berlin'den binlerce insan duvarın etrafına akın ederek ellerinde bira ve şampanya şişeleriyle hep beraber "Kapıyı aç!" diye bağırma-ya başladı. Binlerce insan kontrol noktalarına aktı. O hafta sonu Doğu Berlin'den iki milyondan fazla insan Batı Berlin'i ziyaret ederek bir gazetecinin yazdığına göre "dünya tarihinin en büyük sokak partisi" olan bir kutlamaya katıldı. Vinçler ve dozerler duvarı bölümler halinde yıkarken "duvar ağaçkakanları" olarak adlandırılan bazı insanlar ellerindeki çekiç ve kazmalarla duvarı parçalamaya koyuldular. Kısa süre sonra duvar tamamen ortadan kalktı ve Berlin 1945'ten sonra ilk defa bir bütün haline geldi. Berlin'de yaşayan bir kişi, sprey boya kullanarak duvara şu çok doğru ifadeyi yazmıştı: "Bugün savaş gerçekten bitti." •

erhankanyilmazbd@gmail.com

Anka
Berk Yüksel

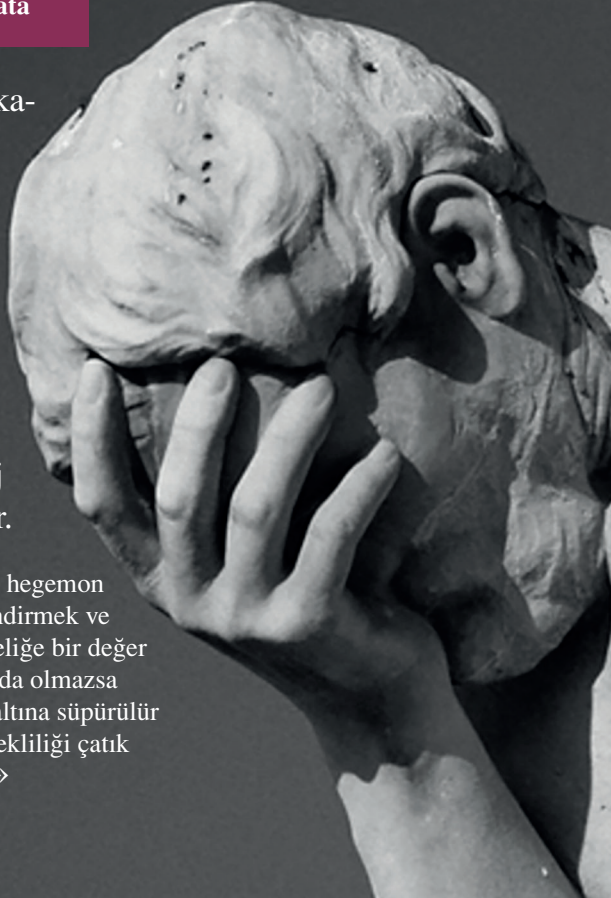

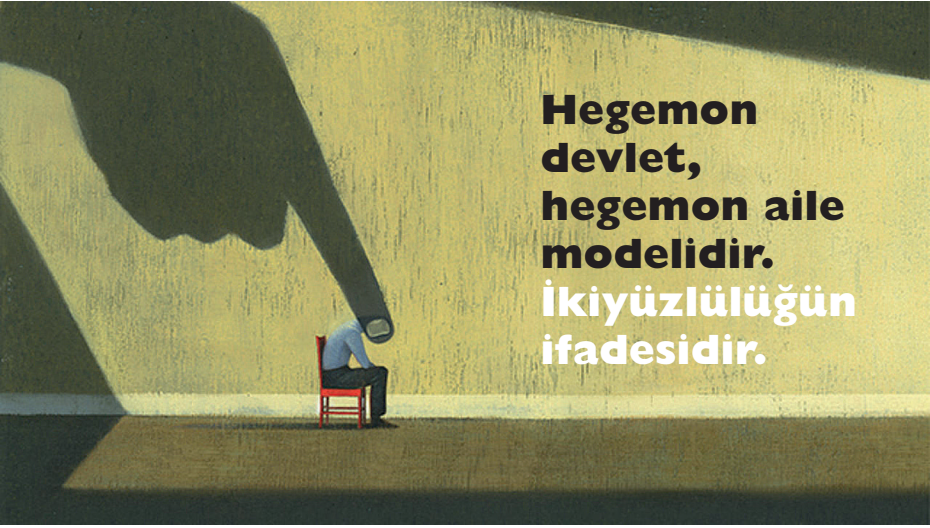
Kol kırılır yen içinde kalır!

*"Sürüyle ilişkini kestiğin an,
aydınlanma da başlar." - Zata*

"Kol kırılır, yen içinde kalır" ... Bu topraklardaki en veciz saçmalamalardan dır. Giderek cılkı çıkarılan bir cümle haline gelmiş ve toplumun her türlü ayıbı saklamak, susmak, kendi iç bünyesinde halletmek için kamuflaj cümlesi haline gelmiştir.

Rezellikleri normal bulmak, hegemon bir irade ile susmayı özendirmek ve bir de üstüne üstlük bu kepezeliğe bir değer atfedilerek yüceltmek bu yapıda olmazsa olmazdır. Her türlü ayıp halı altına süpürülür ve bunun böyle yapılması gerekliliği çatık kaşlar ile çevreye buyurur. »

Hegemon devlet, hegemon aile modelidir. İkiyüzlülüğün ifadesidir.

D illere destan bir sosyal yapıdır bu... Değersizliklere değer atfeder; çamurdan gelip çamura özlem duyan insan olamamış insan... O, "ben yapmadım, o yaptı" der zor da kalırsa; kalmazsa ezber söylem başlar ister aile içinde, ister toplum içinde:

"Kol kırılır yen içinde kalır."

Aile, toplum, cemiyet hayatı bu geri kalmışlığın, kabile hayatının yükü olan kültürlüğü, bu ezber söylemi direktir bireye. İnsan gibi insanın buruşturup çöpe atacağı bu sus payı, antipatik bir nasihatten başka bir şey değildir artık. Neyi muhafaza ettiğini bilmeyen sözde "muhafazakâr" zihniyetin mottosudur. Meşrulaştırılan ise zorbalıktır. Hegemon

devlet, hegemon aile modelidir. İkiyüzlülüğün ifadesidir.

Yüzyüze mertçe düello etmenin değil pusu kurmanın egemen olduğu kültürlerde alınca kazıyıp sabah akşam etrafa pazarladığı bir dipsiz çukurdur. "Yassah Hemşerim!" ile

akrabalık bağı vardır. Kırılıp kırılıp yen içinde kala kala bir psikolog muayenesine acil ihtiyaç duyar bu yapı. Hasıraltı etmenin janjanlı bir kâğıtla paketlenip "erdem" diye püskürtülmesidir.

En zararlı sözlerden birisidir. Gizli saklı her türlü kötülüğe, yanlış a yol veren zihinsel bozukluktur. Kültürün uygarlık

nehrine akamadığı sığ, oligarşik yapılarda sosyolojik bir gerçektir. O kadar büyük rezillikler için kullanılır ki mide bulandırır. "Yalan, yanlış

"Kol kırılır yen içinde kalır" sözü en zararlı sözlerden birisidir. Gizli saklı her türlü kötülüğe, yanlış a yol veren zihinsel bozukluktur.

her türlü pisliği sineye çek, gizle, sakla, bunu yapanın da yanına kar kalsın” diye verilen utanılacak bir nasihattir.

Sui misal işte böyle emsal olur. Yani kötü örnek işte böyle örnek oluşturur. Kangren olmadan tedavi ettirmek gerekir bu laçka olmuş kolu. Ayrıca bu devirde artık kolu, eli, bacağı kırıp içerde saklamanın imkânı da kalmamıştır. Pisliğin kokusu bir şekilde duyulur olmuştur. Değer olmayan yaşam biçimlerine, değer biçmek ve değerleri değersizleştirmek medenileşememiş sirayetçi yapının temel güdüsüdür. Hangi yapıda kol kırılıp yen içinde kalıyorsa

gerçek insana düşen bunları o yenden çıkarmak ve her türlü şüpheden arındırmaktır.

"Küçük şeylerden keyif alabilmek...

Lüks şeyler yerine zarafet aramak...

Saygı istemek yerine değerli olmak...

Zengin olmak yerine muhtaç olmamak...

Sıkı çalışmak, sessizce düşünmek ve dürüst konuşmak...

Yıldızları, kuşları, kelebekleri ve bilgeleri, açık kalple dinlemek...

İşte benim senfonim..." William Ellery

berkyukselbd@gmail.com

Irak Çöllerinde Keşfedilen 4.000 Yıllık Yerleşim Yeri

Irak'ın güneyindeki bir çölde Babil öncesi döneme kadar dayandığı düşünülen antik bir kentsel yerleşim alanı ortaya çıkarıldı.

Yapılan yeni keşif, ziggurat tapınaklarına, antik mezarlara ve İbrahim'in Evi adı verilen yapı da dahil olmak üzere birçok arkeolojik alana ev sahipliği yapan Irak'ın güneyindeki Dhi Qar'da bulundu.

İlk tahminlere göre, şehir, antik Babil döneminin sonunda (MÖ 2000 yılının ortalarında) siyasi çöküşün ardından kurulan ve Sümer uygarlığının kentsel yaşamının sistematik yıkımına neden olan bir devletin başkenti olabilir. Alanda bulunan eserler arasında oksitlenmiş bir ok ucu, fın izleri ve Erken Demir Çağı'na kadar uzanan kilden yapılmış deve heykelleri bulundu.

Ormanlarımızda
Korkulu
On Dört Günün
Öncesiyle Sonrası

*“İlk defadır ki
çok iyi bildiğimi sandığım
memleketimde
şaşkına döndüm.”*
-Yaşar Kemal

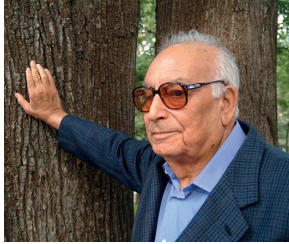
Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

■ 2021'in 28 Temmuz'dan 12 Ağustos'a uzanan "korkulu on dört günü" boyunca Türkiye'nin Ege ve Akdeniz kıyılarında ürküten orman yangınları yaşandı. Bu sürede 299 yangın saptandığı açıklandı. Bir milyar 780 milyon metrekare orman küle döndü.

Yangınlar bambaşka nedenlerle uzak ve yakın dönemlerde ormanlarımıza zarar vermemiş değildi. Yangına duyarlı bölgelerde Temmuz-Ağustos ayları boyunca günde ortalama 20-30

Yaşar Kemal, 70 yıl Önceki orman yangınlarına "Yanan Ormanlarda Elli Gün" Adlı röportajıyla tanıklık etmiştir.

yangın görülmesi olağan sayılıyordu. Son yıllarda hep teröristlerin işi diye nitelenegelen yangınlar bu kez Avustralya'dan İspanya'ya, Rusya'dan ABD'ye birbirinden alabildiğine uzak bölgelerde aynı günlerde kendini göstermişti. Nedeniyse küresel ısınma ve iklim değişikliğiydi.

Mevsim normallerinin üstündeki yüksek sıcaklık, düşük nem, şiddetli rüzgâr yangınların büyüme ve ilerleme hızını yükseltmişti.

Anadolu orman örtüsünü yiyip bitiren yangınlara günümüz-

den neredeyse 70 yıl önce Yaşar Kemal, "Yanan Ormanlarda Elli Gün" adıyla yayımladığı uzun röportaj dizisiyle tanıklık etmiştir. Büyük romancının yazdıklarını İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, Ormanlık Politikası ve Yönetimi Anabilim

Dalı'nda öğretim üyesi Doç. Dr. Cihan Erdönmez, "Yanan Ormanlarda 50 Gün: Yaşar Kemal'in Gözleminde Ormancılık Dersleri" başlıklı incelemesinde değerlendirmiştir.

Romancının kendisi de Cumhuriyet gazetesinde yayımlandıktan sonra Türkiye Ormancılar Cemiyeti tarafından kitap haline getirilen bu yapıtı için şunları söyleyecekti:

"En iyi röportajım, 'Yanan Ormanlarda Elli Gün'dür. O röportajı yapmak için İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'ne gittim. O fakültede 5-6 ay kadar çalıştım; okumalar yaptım. Orman için ne diyorlar, diye araştırdım. Ne kadar yazı varsa, kitap varsa okudum. Hatta Almanya'dan büyük bir ormancı gelmişti, dil bilmediğim halde, dil bilen bir arkadaşşıma konuşmayı tercüme ettirdim. Şu an hâlâ müthiş bir orman kültürüm var. Röportaj için yaptım bunları ben..."

Yaşar Kemal'in 1950'lerde orman sorunlarını konu edinen yazılarının özverili kahramanları, doğa koşullarının yanı sıra orman toprağına el koymaya çalışanlara, çıkarıcı

1950'lerin insanları orman toprağına tarla açmak için ağaç kıyımına girişmektedir. 70 yıl sonra büyük sermaye, yangın sonrası ortaya çıkacak inşaat alanına gözünü dikecektir!

siyaset adamlarına, bürokrasiye karşı da savaşım veren ormancılarıdır. Onların göreve koşmak için 24 saat gözleri ufukta, kulakları telefonda beklediklerini görürüz:

"Gün battı. Karanlık kavuştu. Derken bir telefon, bir telefon daha.

'İki yerden bastılar ateşi ama bekleyelim. Çok uzaklarda. Az sonra birkaç yerden gene ateşe verirler,' dedi demedi, alt sağımızda uzanan yassı dağın yamaçlarından beşer onar kilometre aralıklarla ateşler parladı.

Müdür: 'Gördünüz ya işte, önceki yangın burayı söndürmeyelim diyedir, yürüyün söndürmeye.'

Ben: ‘Peki, öteki yangınlar ne olacak?’

Müdür: Onları da Allah’a hava-
le ettik. Onu da o söndürsün.’

Sesinde bir ölüm kederi vardı.
Bu seste binlerce ağıdı bir arada
duydum.”

1 950’lerin insanları orman top-
rağına tarla açmak için ağaç
kıyımına girişmektedir. 70 yıl sonra
büyük sermaye, yangın sonrası or-
taya çıkacak inşaat alanına gözünü
dikecektir!

Ormanın düşmanlarından biri-
nin, keçi besleyen topluluklar oldu-
ğunu öğreniriz:

“Kışın toprağı kar örter. Ortada
hayvanların, keçilerin yiyeceğı bir
damla ot kalmaz... Keçi
sahipleri de ağacı yı-
karlar. Keçiler çamların
kabuklarını soyarlar.
Her keçi günde dört beş
ağaç kabuğıyla ancak
doyar.”

Dağ köylerinde ge-
çinmek için keçiye bel
bağlayanlar, ormanın
kanına girmekten başka
olanakları bulunmadığını
anlatmaktadır:

“Ya ben aç kalaca-
ğım, ya orman gidecek.
Bunun ikisinin ortası
yok. Bu dağlarda keçi-
den başka hayvan iyi
yetişmez. Bu dağların
hayvanı keçidir. Ya keçi
besleyeceğim, ya aç-
lıktan öleceğim. Keçi de

ormanını yiyecek devletin. Çare yok.
Başka çare yok.”

Yangınla keçinin yanı sıra bir
düşmanı daha vardır ormanın. Ağacı
yok etmeye girişenler, çamın “ya-
labuk” denilen hoş kokulu, tatlı iç
kabuğına da gözünü dikmiştir:

“Aldı mı baltayı eline, kabuğı
fırdolayı keser. Dört parmak. Bir
daire gibi kabuğı çıkarır. İçinin
kabuğunu güzelce yer. Sonra efen-
dim öteki ağaca geçer. Onu da öyle
yapar. Böylece ağaç boğulmuş olur.
Boğulan ağaç kurumaya mahkûm-
dur. Ağacı boğduğundan dolayı
adamı yakalasan bile, mahkemeye
versen bile ceza görmez. Ağacı
boğmak, tahribat sayılmaz. İşte böy-
lece ağaç boğulduktan sonra adam

birakır orayı, bir yıl,
iki yıl uğramaz oraya...
İki yıl sonra ağaçlar
çürür. Çürümeyenleri
adam kökler, odun yapar.
Sonra orayı tarla yapar.
Şu gördüğün tarlaların
hepsi boğulmuş ağaç
tarlasıdır. Şu gördüğün
kıraç, sel yeniğı or-
manlardan çıkarılmış
eski tarlalarıdır. Onlar
artık işe yaramaz. İki yıl
sonra bu tarlalar da işe
yaramayacaktır.”

“Ya ben aç
kalacağım, ya orman
gidecek. Bunun
ikisinin ortası yok.
Bu dağlarda keçiden
başka hayvan iyi
yetişmez...”

Röportaj yazarı,
orman köylerini dolaş-
tıkça köylülerin yaşam
koşullarını, ormanın
yaşamlarındaki yerini
öğrenmeye çalışır. Gö-
rüşlüklerinden birinin

ormandan açma biraz tarlası, birkaç hayvanı, altı çocuğu vardır. Köy dışında piriç, pamuk işine de gider. Yine de borçtan kurtulamaz, iki yakası bir araya gelmez. Ormandan alanına tarla açmayı kafasına koymuştur:

“Çocuklar bir büyüsün, işe elleri yetecek kadar olsunlar hele. Ben mahpusa girince aç kalmayacak hale gelsinler... Birçok tarla açacağım, birçok tarla açacağım ki ormandan... Paydos fıkralığına gayrik... Atarlar hapse. Yatar çıkar, gene açarım... Gene açarım... Hele bir büyüsün çocuklar...”

İçinde kıvrandıkları cehennem yaşamından kurtulmanın başka önlemlerini gösterenler yok değildir. Ancak seslerini kimseye duyuramamışlardır:

“Hükümet keçiyi ve ekini yasak etsin. Bize de tezgâh ve iplik göndersin. İyi bez dokumasını öğretecek ustalar göndersin. Köylüye belletsinler. Bir de yol yaptırın. Bezleri satarız. Bizi bol bol geçindirir her yılki dokuduğumuz bez.”

Yüzyıllar boyunca bölge bölge orman varlığını yitiren Anadolu toprağı, ancak Cumhuriyet döneminde yasaların denetimine alınabilmiştir:

“1937’den, yani Devlet Orman İşletmesi kurulmadan önce müteahhitler ormanları insaf etmeden tıraş etmişler. Yangınlardan önce güney ormanlarını müteahhitler bitirmişler. Ve Suriye’ye satmışlar. Mısır’a satmışlar. Bütün Araplar yıllarca güney ormanlarını haraç

mezat kullanmışlar. Bir rivayete göre Süveyş Kanalı’nın kereste ihtiyacı ormanlarımızdan temin edilmiş. Ve efendim bu sebepten güneyde orman kalmamış. El elde, baş başta.

Devlet İşletmeleri 1945 yılında teşkilatını tamamlamış... O zamana kadar da türlü dalavereler dönmüş ve ormanlarımız su gibi Suriye’ye akmış. 1945’ten sonradır ki doğru dürüst, ilmi şekilde bir kesim yapılmaya başlanmış.”

Yine de orman tüccarları ortadan silinememiştir. Yeni dönemde yeni koşullara ayak uydurmakta gecikilmemiştir. Eski tapuları düzmece bilirkişi raporlarıyla sözde düzelterek ormanları yağma etmişlerdir:

“Büyük, zengin orman müteahhitleri vardı. 1937’den önce ormanları dikili olarak devletten alırlar; işler satarlardı. Güneyde bu büyük işti. Çok para getiriyordu. Ağacın metreküpbünü inanılmayacak kadar ucuza alıyor, otuz kırk misli pahalıya satıyorlardı.

(...) 1950’de 5653 sayılı kanunun yanlış anlaşılmasından dolayı müteahhitler tekrar sahneye çıktılar. Fırsat bu fırsattır diye başladılar işe.

Müteahhitler köylülerden tapu, tapularının içindeki ağaçları satın almaya başladılar.

(...) Bu müteahhitlerin en zenginlerinden biri, on yedi dönümlük bir tapu almış. Eski tapularda dönüm nazara alınmaz, tapu hudutları nazarı itibara alınır. Mesela tapuda on beş dönüm yazılı olan bir tarlanın hudutları içine on bin dönüm, hatta

yüz bin dönüm de girebilir.”

Orman sorunuyla yakından ilgili bir avukatın uyarıları dikkat çekicidir:

“Tekmil davalar bir tarafa, orman davası bir tarafa. Ormancılığın ihmal edilmesi, ormanın yok olması, vatan topraklarının sabun gibi elimizden kayması demektir. (...) Biz orman davasını parti menfaatleri, politik menfaatler, şahsi menfaatlere alet ediyoruz. (...) Orman gidince toprak da gidiyor. Yurdun iklimi bereketi gidiyor. Toprak gidiyor, kayalar kalıyor.”

Yaşar Kemal ve “Bu Diyar Başından Başa” adlı eseri

Ormanların tükenmesi ağacın yok olmasıyla birlikte toprağın da akıp gitmesine yol açmıştır:

“Son yıllarda sel baskmaları git-tikçe afet halini alıyor. Bu, ormanların bitmesindedir. Dağlardaki bir iki ağaç da biterse, ki çok az zaman kalmıştır, sellerin önünü ne barajla, ne de başka suni tedbirlerle alamayacağız. Tekrar orman yapmak zorunda kalacağız. Toprağı taşınmış dağlarda da orman yetişmez...”

Korkunç bir şey bu...”

Toprağın romancısı Yaşar Kemal, Anadolu’yu adım adım gezerek kaleme aldığı röportajlarını, “Bu Diyar Başından Başa” adını verdiği üç ciltlik yapıtında bir araya getirmişti. “Yanan Ormanlarda Elli Gün” röportajı bu toplu yayının içindedir. Oradaki gözlemlerde 1950’lerin orman sorununa yönelik birçok çağrı buluruz:

“Orta Anadolu’nun o Allah’ın belası tabiatında insan yaşayabiliyorsa, o kurağa, kızgın sığağa benzeyen boscıra yılda hiç olmazsa bir kere olsun yağmur düşüyorsa

o da kıyılardaki orman şeritlerinin yüzü suyu hürmetinedir. Eğer Kızılırmak, Yeşilirmak, yüzlerce, binlerce cılız çay akmakta devam ediyorsa, o kıyılardaki bir tutam kalmış ormanlığın yüzü suyu hürmetinedir.”

1950’lerin orman yangınlarıyla ilgili sorunları ortadan kalkmış

değildir. 2021’in “korkulu on dört gün”ü bunlara başta çevre ve iklim sorunlarıyla, yangın söndürme uygulamalarıyla, ormanları yeniden kazanma yöntemleriyle ilgili yeni sorunlar eklemiştir. Günümüzde ise Yaşar Kemal’in yapıtına temel oluşturan duyarlılığa, gözlemciliğe, birikime, bunlardan beslenen bilimin verilerine siyasal yönetimin katkıları beklenmelidir. •

konurertopbd@gmail.com

Vedat Nedim Tör

1897 yılında İstanbul'da doğan Vedat Nedim Tör, 1916 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun oldu. Yüksek öğrenimini Berlin Üniversitesi'nde tamamladı. İktisat alanında doktora yaptı. 1933 yılında Türkiye'ye döndükten sonra Matbuat Umum Müdürlüğü, Turizm Müdürlüğü, Ankara Radyosu Müdürlüğü, Ankara Elektrik Şirketi gibi çeşitli kurumlarda yönetici olarak çalıştı. Cumhuriyet ve Vatan gazetelerinde yazılar yazdı.

1920 yılında Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası Genel Sekreteri Şefik Hüsnü Değmer'in yurt dışına kaçmasından sonra bu partinin genel başkanlığını üstlendi. 1927 yılında partiden ayrıldı ve partinin bütün gizli dokümanlarını polise teslim etti. 1927'de Şevket Süreyya, İsmail Hüsrev, Burhan Asaf ile birlikte kendisi de yargılandı. Bu

davadan beraat ettikten sonra Şefik Hüsnü Bey tarafından dönek ilan edildi. Aynı yıl Komünizmden döndüklerini ilan eden Şevket Süreyya Aydemir ve diğer Kadro yazarları arasında yer alarak 1932 yılından itibaren Kadro dergisinde yazmaya başladı. Derginin kapanmasından sonra 1938 yılına kadar bazı devlet kurumlarında çalıştı. 1933'te Fransızca, Almanca ve İngilizce olarak yayımladığı La Turquie Kémaliste dergisi Türkiye'nin dünyaya tanıtımında önemli rol üstlendi. Haziran 1943'te onun yönetiminde deneme yayınına başlayan İstanbul Radyosu, Batı Müziği ve Ankara Radyosu'ndan telefon aracılığıyla iletilen ajans haberlerini yayımladı. Yapı Kredi Bankası ve Akbank için kültür ve sanat işleri danışmanı olarak çalıştı. Tiyatro oyunları yazan ve bazı çocuk dergileri çıkartan Vedat Nedim Tör 1985 yılında İstanbul'da vefat etti. •

Kültür Dünyası
Yaşar Öztürk

Baudelaire 200 Yaşında

■ **“Bilim ve felsefeyle el ele yürümeyi reddeden her edebiyat, cinayete ve intihara eğilimli edebiyattır”** diyen “Modernitenin havarisi”, Romantizm ile Modernizm arasındaki köprü Baudelaire yapıtlarıyla, yaşamıyla modern sanatçının, dünya şiirinin kutup yıldızıydı. »

Türk şirini de derinden etkileyen Charles Baudelaire 200 yıl önce 1821’de Paris’te doğdu. Babasını 6 yaşında yitirince, acılarının nedenini sorgulamaya başlayan Baudelaire, annesine çok bağlandı. “*Sende yaşıyordum. Yalnız benimdin. En çok sevilen varlık, hem de arkadaşın benim için*” dediği annesi 20 aylık dulluktan sonra yaşına denk yakı-şıklı tabur komutanı subay Aupick’le ikinci evliliğini yaptı. “*Benim gibi oğlu olan bir anne evlenmez*” diyen Baudelaire bu evlilikten ve yaşamı boyunca kendisini annesinin koynundan, gönlünden kopardığı için üvey babasından nefret etti.

Babasının tam tersiydi üvey babası. Soğuk, sert, anlayışsız, düşüncesiz, emir komuta zincirine bağlı bir askerdi. Başka bir kente atandığında Baudelaire ikinci kırılmayı yaşadı: “Terk edilmiş, atılmıştı.”

■ Yapayalnızdı: Babasının tam tersiydi üvey babası. Soğuk, sert, anlayışsız, düşüncesiz, emir komuta zincirine bağlı bir askerdi.

Başka bir kente atandığında Baudelaire ikinci kırılmayı yaşadı: “Terk edilmiş, atılmıştı.” Burada Krallık Koleji’ne yatılı öğrenci olarak verilen 12 yaşındaki Baudelaire annesinden de büsbütün koptu.

Arkadaşının verdiği kâğıdı öğretmeninden saklayan Baudelaire, disiplin kurallarına uymadığı gerekçesiyle okuldan atıldı.

Baudelaire, 18 yaşında liseyi bitirdiğinde yeni bir yıkıma daha uğradı. Özlediği evine değil pansiyona yerleştirildi. Orada şairlerle tanışan Baudelaire gönlünü kendisine güzel şiirler yazdırtan Louchette takma adlı bir kadına kaptırdı. Yakalandığı frenginin yol açtığı bedeninden ruhuna yansıyan göçük, içindeki dinmeyen tedirginliği ve yalnızlığı artırdı. Annesiyle arasındaki uçurumu mektuplarla aşmak istedi:

“Yalnızım, dostlarım yok, met-resim yok, köpeksiz ve kedisiz kaldım. Derdimi kime açayım? Yalnız babamın resmi var, o da her zaman sessiz.”

Yalnızlığına eklenen ise arkadaşının “*giysisinin tek bir kıvrımı yoktur ki, düşünülmüş olmasın*” diye tanımladığı titizlikti.

Şiire yönelmesinden, gönlünü istenilmeyen bir kadına kaptırmasından, başına buyruk yaşamından endişe duyan ailesi onu bu hayattan koparmak için yanlarına alıp kucaklayacağına Hindistan yolculuğuna gönderdi. Kara derili bir kadına tutkuyla bağlanan Baudelaire, çıkarıldığı yolculuktan vazgeçip, yanına “imgeler, egzotizm duygusu, uzak iklimlerin kokusu, rengi ve ışığı” alıp geri döndü. Bu kez de adıyla özdeşleşen “Kötülük Çiçekleri”nin esin kaynağı, tiyatro oyuncusu, kara derili,

kara saçlı, uzun boylu, doymak bilmez melez kadına, “Kara Venüs” Jeanna Duval’e tutuldu.

Annesi “başiboş yaşadığı ve babasından kalan mirasın yarısını iki yılda har vurup harman savurduğu” gerekçesi ile kısıtlama davası açtı. Mahkeme ailesini haklı buldu ve mirasın yönetimini bir notere verdi.

■ Kendisine kısıtlama getiren notere mirasını bir arkadaşına, yazdıklarını bir dostuna bıraktığını ve intihar edeceğini yazdı. “*Kendimi öldürüyorum, çünkü başkaları için yararsız, kendim için de tehlikeliyim*” diye düşünen Baudelaire’i annesi bir süre yanına aldı. Geçinemediler. “*Kocanın istediği gibi bir kişi olmam olana*

naksız; sonuçta, onun evinde daha uzun süre kalmak da parasını çalmak olur. Ayrıca bana karşı istediği gibi davranması da sanırım pek yakışık almıyor” diyerek, şiir sağanağı altındaki yalnızlığa döndü. Baudelaire, artık parasızlık, borç batağı içindeki hayat oyununda başı dönmüş bir kumarbazdı.

Babası gibi resim ve felsefeye düşkün Baudelaire’in ilk yayımladığı yapıt şiirleri değil, resim üstüne

...üvey babası Aupick İstanbul’a elçi olarak atandı. Üvey babası bıkmadan usanmadan İstanbul’dan Baudelaire’i dize getirmeye uğraşıyordu. Bir de Babialı’yi. Bu da Baudelaire’deki derin nefreti kabartıyordu.

Charles Baudelaire

yazdığı eleştirilerin bir araya getirildiği kitaptı. Paris’te devrim rüzgârı estiğinde “*Aşırı bir saçmalık sonucu çekiciydi yalnızca*” dediği 1848’de biraz hareketlendi ama devrime içten bir ilgi göstermedi.

Cumhuriyetçi gazete kadrosuna ve başkaldırıların arasına katıldığında üvey babası Aupick İstanbul’a elçi olarak atandı. Üvey babası bıkmadan usanmadan İstanbul’dan Baudelaire’i dize getirmeye uğraşıyordu. Bir de Babialı’yi. Bu

da Baudelaire'deki derin nefreti kabartıyordu.

Üvey babası Aupick öldüğünde 36 yaşındaydı ve dostluğunu yaşam boyu sürdürdüğü yayıncı Malassis ile tanıştı. "Kötülük Çiçekleri" basıldı. Basında çıkan yazı üzerine satılan ve satışta olan kitaplara el konuldu.

Annesine "General Aupick'in cenaze törenine gittiğinde nasıl ortada bırakıldığını" yazdı. Baudelaire'in adı, ne gazetelere verilen listede, ne de üvey babası General Aupick'in vasiyetnamesinde yoktu. Aupick ölmüş ama sertliği, ezici yargıçlık ruhu, huyu annesine geçmişti.

"Yazınsal bir utanmazlık" diye yasaklama kararını veren yargıçlara ulaşım kitabının aklanması için yardım istedi.

Basında destek yazıları da çıktı.

Karşılarında aynı yıl Madame Bovary kitabı için Flaubert'e kamu davası açan savcı vardı. "Dine hakaret, kamu ahlâkını bozmak" suçundan yargılanan Baudelaire'in mahkemesi 20 Ağustos 1857'de bir gün sürdü. Savunmayı Fransa'nın en iyi avukatı yapmasına karşın yazar ve yayıncı para cezasına çarptırıldı. Ahlâka aykırı 6 şiirin kitaptan çıkarılmasına karar verildi. Bu altı şiiri Fransa dışındaki ülkelerde yayımlatabilen Baudelaire'in yaşağı 1949

yılına kadar ülkesinde sürdü. Ders kitaplarında ona yer verilmese de, bağınazların "Ahlaksız, müstehcen, hasta bir düşüncenin ürünü, lanetlenmiş muhalif ve pornografik şair" damgası vurdukları an "Baudelaire efsanesi" doğdu.

Madam Bovary kitabı için Flaubert'e sahip çıkan imparatoriçeden de yardım istedi. Baudelaire'e destek sürgündeki, Madam Bovary kitabına da sahip çıkan Victor Hugo'dan geldi. Baudelaire'in şiiri için "Yeni bir ürperiş", "Kötülük Çiçekleri' niz yıldızlar gibi parlayıp ışık ve kıvılcımlar saçıyor." dedi.

"Balzac'ın ne cesareti ne de dehası var bende; ama başımda, onu umutsuz kılan bütün musibetler de eksik değil..."

Alacaklılardan, para isteyenlerden, anlayışsızlıklardan bıkan, basında "Paris Sıkıntısı" yapıtı yayımlanan Baudelaire yerleşmek için Brüksel'e gitti. Ressam Delaeroix, şair ve romancı Gautier'i anlattığı beş konferans verdi. Katılım ve ilgi çok azdı. Umduğu ile bulduğu farklı olunca Belçika'yı yeren yazılar kaleme aldı. Verlaine kendisini övünce telaşlandı: "Bu gençler köpekçe bir korku salıyorlar yüreğime. Gölge

etmesinler başka ihsan istemem!”

Bütün ömrü annesinden para dilenmekle geçti Baudelaire’in. Dostlarına, annesine yazdığı mektuplarda gün geçtikçe artan, ne yapması gerektiğini sorduğu ağırlar bir kiliseyi gezerken inmeye yol açtı:

“Balzac’ın ne cesareti ne de dehası var bende; ama başımda, onu umutsuz kılan bütün musibetler de eksik değil...”

Tedaviye alınan Baudelaire’in aklı başındaydı ama konuşamıyordu.

Yardıma koşan annesi onu Paris’e getirdi. Görmeye gelenler çoktu. Ona moral vermek için sevdiği Wagner’dan parçalar çalındı. Şiirlerinin son bölümü yayımlandığı gün ona can veren annesinin kollarında 31 Ağustos 1867’de öldü.

Hiçbir resmi görevlinin katıldığı toprağa verilisine gelen şairler ne kadar büyük bir şairin aralarından ayrıldığını biliyorlardı. Yaşamı boyunca nefret ettiği üvey babasının General Aupick’in yanına gömüldü. Mezarda annesine kavuştu ancak General Aupick, dul karısı Madam Aupick ve oğlu şair Baudelaire, Paris’te birlikte aynı kabirde yatıyorlar.

Kendisinden sakınılan değeri Paris’in en değersiz insanına verdi Baudelaire:

“İşte başkentte günün çöpünü toplaması gereken adam. Büyük kentin savurup attığı, kaybettiği, ayaklar altına aldığı, kırıp döktüğü

her şeyi o toparlıyor, ayıklıyor, sınıflandırıyor. İfratın ve israfın kaydını tutuyor. Dikkatli dikkatli seçiyor, ayırıyor; endüstri tanrısının dişleri arasında yeniden şekle girecek olanları biriktiriyor(...) Bütün günlerini başıboş dolaşmak ve uyak aramakla geçiren genç şairler gibi, başını sallaya sallaya, kaldırım taşlarına toslaya toslaya geliyor.”

“Modern, uygar bir insanla, bir vahşiyi veya uygar denilen bir milletle, barbar denilen bir milleti kıyasladığımızda... Kim bütün itibarı vahşinin hak ettiğini görmezden gelebilir? O doğası bakımından ansiklopediktir, oysa uygar insan zamanlığının dar sınırlarına hapsolmüştür. Uygar insan ilerleme felsefesini, iktidarsızlaşmasını ve çöküşünü teselli etmeye icat eder(...) Ama bir vahşi? O cesur olmak zorundaki bir savaşı, melan-kolik anların şairidir. Günbatımıyla içlenince yitik zamanlar ve ataları üzerine terennüme koyulur. İşte o zaman artık idealin sınırlarındadır. Onun ne eksiği olabilir ki? O bir rahip, hekim ve büyücüdür. Daha da ötesinde bir dandy’dir. Güzellik fikrine hayat veren form ve edep erbabı.”

“Çoğunluksınız, sayıca ve zekâca. Demek ki siz güçsünüz, güç de adalettir. Bazılarınız bilgin, bazılarınız mülk sahibi. Bilginlerin mülk sahibi, mülk sahiplerinin de bilgin olacağı pırl pırl bir gün de gelecek.”

Nice yıllara Baudelaire... •

yasarozturkdbd@gmail.com

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

Beş kasabayı birleştiren göl:

Simssee

A lmanya'nın Bavyera eyaletindeki beş kasaba, Simssee tatil bölgesini oluşturmak için bir araya gelmiş. Gölün tam kıyısında olmasa da etrafındaki alanda yer alan Bad Endorf, Riedering, Prutting, Stephankirchen ve Söchtenau kasabalarını ve gölü tanıtmak üzere www.simssee.org adlı bir internet sitesi hazırlanmış. Burada belirtildiğine göre, büyük ölçüde dokunulmamış sazlık ve kıyı alanları olan Simssee'nin pek bilinmemesi, onun bozulmamasını sağlamış ve bu bölge çevresindeki

turistik göllere göre daha sakin kalmış. Bu nedenle burası Rosenheim kentinin 7 kilometre doğusunda ve önemli günübirlik gezi noktalarına 70 kilometrelik bir yarıçap içindeki konumu ile hem huzurlu bir tatil tercih eden, hem de günübirlik gezi yapmak isteyenlere hitap ediyor.

Ben de günübirlik gittiğim göl ve çevresiyle ilgili pek çok bilgiyi internet sitesinden ediniyorum. Yüzeyi 6,5 kilometrekare olan gölün etrafında, Baierbach, Krottenmühl, Pietzing ve Ecking'de halka açık, dört ücretsiz plaj bulunuyor. »

En derin yeri 22 metre olduğu için suyun sıcaklığı yaz aylarında 20 derecenin üzerindeki sıcaklıklara ulaşabiliyor. Yüzmeye ek olarak yelken, bisiklet, yürüyüş gibi aktiviteler yapılabilir. Inn Nehri ile Chiemsee Gölü arasında yer alan bölgedeki kasabalar, çiftlik evleri, bakımlı özel tesisler ve köy evleri gibi değişik konaklama seçenekleri sunuyor.

Göl çevresindeki restoranlarda yemek yiyerek, Schlossberg ve Baierbach'da haftada bir kurulan pazarlardan yerel ürünler satın alabiliyor, 70 kilometre uzaklıktaki Münih ve Salzburg gibi turistik

kentlere gidebiliyor, yakındaki Chiemgau dağlarında yürüyüş ve tırmanma yapabiliyorsunuz. Yakındaki Chiemsee Gölü'nde tekne gezisi yaparak oradaki adaları gezmek, Wendelsteinbahn ve Hochriesbahn teleferikleri ile dağlara çıkmak, Freizeitpark Ruhpolding, Kletterwald Prien, Bikepark Samerberg, Wildpark Oberreith gibi parklara gitmek, Rosenheim kentini gezmek de seçenekleriniz arasında yer alıyor.

Simssee kıyısındaki kamp alanında kampçılık da yapılıyor. Ayrıca birçok bisikletçi İsviçre'deki Maloja Geçidi'nden Passau'ya kadar devam eden Inn Bisiklet

Yolu'nu kullanıyor ve bu yolculukta Chiemsee'ye giderken Simssee'den de geçiyor. Kaplıca sevinler Bad Endorf'taki Chiemgau Thermen tesisinde 34

derece sıcaklığındaki suya girerek, panorama saunanın dev camının ardındaki güzel manzaranın tadını çıkarıyorlar. Ben de önce Krottenmühl'de Simssee'nin kıyısındaki restoranın terasından gölün ve arkasındaki Chiemgau dağlarının manzarasını seyrediyorum. Çocuklar neşeye kıyıda ki ahşap iskeleden gölün serin sularına atlayıp çıkıyorlar. Daha sonra Baierbach'daki plaja gidiyorum. Ağaçların gölgesinde kitap okuyanlar, gölde yüzenler ve kano yapanların arasında ördekler dolaşiyor. Buradan gölün güney yakasındaki ormana, "Südufer des Simssees" adlı Doğa Koruma

Alanı'na giriyorum. Plajın hemen yanından başlayan ve bana sanki bir anda tropik bir ormana girmişim gibi hissettiren yürüyüş parkuru, göle özgü bitki ve hayvan türlerini tanımama olanak sağlıyor.

Patikanın girişindeki panoda gölde yaşayan yaklaşık yirmi farklı ördek türünün resimleri yer alıyor. Yüzücü ve dalıcı ördekler olarak ikiye ayrılmış türlerin resimlerinin yanına onlarla ilgili bilgiler de eklenmiş. Patika göle paralel olarak devam etse de yolun kenarındaki bitki ve ağaçlar çoğunlukla gölü görmemi engelliyor. Yürüdükçe

etrafımdaki bitkiler ve gördüğüm manzaralar değişiyor. Ağaçlar, sazlıklar, çalılar, çiçekler, böğürtlenler ve ahududular arasından geçiyorum. Zaman zaman çayırların arasına çıkıp, gölün ardındaki tepeleri, tepelerdeki köyleri ve onların arkasındaki dağları görüyorum. Pembe, mor, sarı ve beyaz renkli, çeşitli çiçekler yeşil otların arasında adeta parıldıyor.

Dev ağaçların arasına yerleştirilmiş, minik evler şeklindeki tahta panoların, üzerinde bir kuş resmi ile soru işaretinin olduğu kapaklarını

açıyorum. Her bir panonun içinden burada yaşayan bir kuş türü ile ilgili “Ne yer, nasıl yaşar, yumurtaları nasıldır?” gibi kısa bilgiler çıkıyor. Kıyıdaki sazlıklara bakan bir bankta dinlenip, ördek, kurbağa ve kuşların seslerini dinliyorum. Göle akan küçük bir derenin üzerine yapılmış Luisenbrücke adlı tahta köprüünün üzerinden geçerken çevredeki

bitki ve ağaçların sudaki yansımalarına bakıyorum. Gerçek dal ve yapraklarla, deredeki yansımaları birbirine karışıyor. Suyu oldukça durgun olan dere, iki yanında sazlıklar olan dar bir geçitten sakince göle akıyor. Patikadan plaja doğru geri dönerken bir ağacın üzerine asılmış tahta panodaki şu yazıyı okuyorum: “*Su toprağın kanı, orman da kalbidir.*” Bu sözün ne kadar doğru ve göl etrafında onu kirleten hiçbir yapının olmamasının ne kadar iyi olduğunu düşünüyorum. •

izlensentokerbd@gmail.com

Evren zalimliğini güçle besliyor...

Gelecek... İnsanlığın Dünya'yı terk ettiği bir gelecek. Tufan başladığında insanlara çok benzer fiziksel özellikler taşıyan Atherionlar tarafından kurtarılan Dünya Halkları, onlar aracılığıyla Zebous Galaktik Birliğine kabul edilir ve koloniler hâlinde pek çok gezegene yayılır. Nihayet huzuru bulduğunu sanan insanlık, daha kaotik bir düzene düştüğünü öğrendiğinde olacaklardan kaçınmak için çok geç kalmıştır. Zamanın Gözü asırlar sonra tekrar hayat bulmuştur ve onun yaşaması için tek bir şart koşulmuştur: Atherionların kutsal tapınağına tutsak bir hayat. Geleceği ve geçmişi gören gözlerin sahibi genç bir kız, Arialleena Darvethi. Emellerine ulaşmak için Zamanın Gözü'ne ihtiyacı olan kötücül varlıkların peşine düşmesiyle Arialleena için mahkûm olduğu hayat biter ve bilinmezliklerle dolu bir kaçış başlar. Galaksinin kaderi genç kızın narin omuzlarına yüklenmişken kendi canavarlarıyla yüzleşen soğukkanlı, esrarengiz bir adamın yardım eline sıkı sıkıya tutunur. Uzayın sonsuzluğunda oradan oraya sürüklenen Aria ile Kean güç ve iktidar hırslarının dinmediği Galaktik Halkların arasında ihanet ve tuzaklarla yüzleşirken kendi yollarını çizebilecekler midir? Bilinmezlik merak doğurur... Merak ise bilinmezliğe muhtaçtır.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Müttefik güçlerin Hitler'in Kartal Yuvası'nı ele geçirme yarışı ve **Turnuva Teorisi**

Turnuva Teorisi, son derece riskli durumlarda insanların nasıl davrandıklarını ve nasıl motive olduklarını açıklamayı amaçlar.

Ayrıca kişilerin böylesi durumlarda birbirlerini sabote edebileceklerini öngörür. Buna örnek gösterilebilecek bir durum, İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşandı. Müttefik Amerikan ve Fransız birlikleri geçici bir prestiji ele

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

geçirmeyi, Almanya'yı yenmekten daha önemliymiş gibi gördüler.

Bazı durumlarda kazanmak tek yoldur. Birinci olan büyük bir ödül alır ve ondan sonra gelenler hiçbir şey elde edemez. Böylesi durumlar konusunda ekonomistler, insanların

nasıl davrandıklarını, nasıl motive olduklarını ve kazanmak için herkesten daha iyisini yapmaları gerektiğini anladıklarında ne olduğunu açıklamak için Turnuva Teorisi'ne başvururlar.

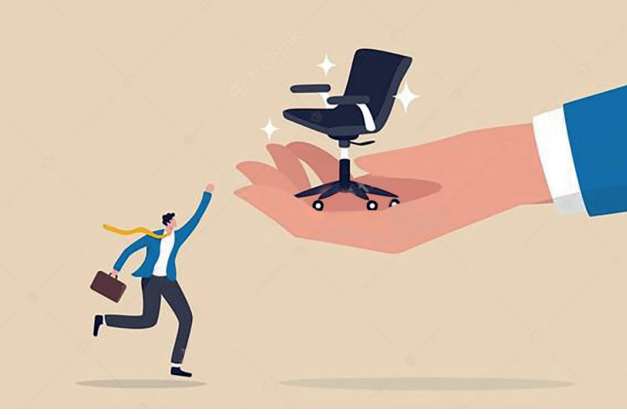
American Business Review'de yayımlanan yeni bir makalede iki yazar, turnuvaların sosyal dinamiklerini açıklamaya ve konuyla ilgili literatürü çok ilginç bir tarihsel örnekle incelemeye çalışıyorlar. Bu örnek, müttefik güçlerin Hitler'in Kartal Yuvası'nı ele geçirmesi.

Turnuva Teorisi ilk olarak, şirketlerde terfi alanlarla almayanlar arasındaki ücret farklarının neden çok büyük olabileceğini açıklamak üzere ortaya

atıldı. İnsanlara tam olarak yaptıkları işin karşılığını ödemektense, onlara terfi ile büyük bir ücret artışı sözü verilerek çok daha fazla çalışmaya motive edilebilirlerdi. Bu

Terfiyle birlikte büyük bir zam vaadi, çalışanı bulduğu pozisyonda daha çok çalışmaya motive etmenin mükemmel bir yoludur.

aynı zamanda ölçülmesi çok zor olan çıktı değerlerinin belirlenmesi sorununu da çözmektedir. Terfiyle birlikte büyük bir zam vaadi, çalışanın bulunduğu pozisyonda daha çok çalışmaya motive etmenin mükemmel bir yoludur.

Bu model ayrıca insanların spor, akademi ve yazarlık gibi diğer turnuva ortamlarında nasıl davranacaklarını açıklamak için de kullanılabilir. Böylesi ortamların herhangi birinde (oyunu kazanmak, akademi de kadro almak ya da en çok satanlar listesine girmek gibi) herkesten daha iyisini yapan, ikincilik için sunulan teselliden çok daha büyük bir ödülü elde eder.

Elbette bu sistemler, ekiplerin birlikte çalışması için pek teşvik edici değildir. Kazanmanın tek yolu diğerlerinden daha iyisini yapmak olduğu için, iş birliği yapma motivasyonu ortadan kalkar ve aksine kişiler bazı durumlarda başkalarını sabote etme eğilimi gösterebilirler. Sonuç olarak turnuva modeli, sporda

hile ve akademide intihal olasılığını artırabilir.

Makalenin yazarları, Turnuva Teorisi'nin böylesi durumlardaki insan davranışlarını nasıl tanımlayabileceğine dair harika bir örnek sunuyorlar. Bu örnek, o ana dek

İkinci Dünya Savaşı'nın tamamında birlikte çalışan ikisi Amerikan ve biri Fransız olmak üzere üç askeri birliğin, iş birliğine nasıl son verdiklerinin, Hitler'in dağ evini ele geçirme yarışında nasıl rekabet ettiklerinin ve hatta birbirlerini engellemeye çalıştıklarının öyküsüdür.

Nazi Partisi'nin zirvesindeki Adolf Hitler, Bavyera Alpleri'nde vakit

geçirmekten büyük keyif alıyordu. 1933'te küçük bir maden kasabası olan Berchtesgaden, Nazi Partisi'nin önde gelen birçok üyesinin evleri ve SS kışlaları ile Führer Bölgesi olarak bilinen bölgenin merkezi haline gelmişti. Hitler'in on yıl boyunca kullandığı dinlenme evi Berghof ve dağ evi Kehlsteinhaus (Kartal Yuvası) da buradaydı.

Bu yerlerin ele geçirilmesi, müttefikler için bazı stratejik faydalar sağlayabilirdi. Çünkü kasaba ve yakındaki evler, üst düzey Naziler tarafından Bavyera'nın savunması için üs olarak kullanılabilirdi. Fakat birincil fayda, onları ele geçirecek birim olmanın sağlayacağı prestijdi. 1945 yılında kasabanın çevresinde bulunan üç birlik; Fransızların 2.

Zırlı Tümeni, ABD'nin 101. Hava İndirme Tümeni ve yine ABD'nin 3. Piyade Tümeni'nin 7. Piyade Alayı bu prestijin farkındaydı ve üçü de bunu elde etmek istiyordu.

Avusturya Salzburg'un kansız bir biçimde ele geçirilmesini henüz sağlamış olan 3. Piyade Tümeni, Berchtesgaden'e yaklaşmayı sağlayan son iki köprüyü de almıştı. Komutanları kasabayı ele geçirmek için müttefik komutan Dwight Eisenhower'dan izin istedi ancak bölge zaten 2. ve 101. tümenler için belirlenmiş olduğundan reddedildi.

iki günlük bir bekleyişin ardından 3. Piyade Tümeni'nin komutanları, kendilerine verilen emirleri yok saymaya karar verdiler. 2. ve 101. müttefik tümenlerin ele geçirdikleri köprülere erişimlerini engelleyen 3. Piyade Tümeni, Almanya'ya bir kuvvet gönderdi. Bir SS birimiyle gerçekleşen kısa bir çatışma sonrasında 3. Piyade Tümeni'nden iki tabur kasabayı ele geçirdi. Ancak bu gerçekleşikten sonra 2. ve 101. müttefik tümenlerin Alman topraklarına geçmesine izin verildi. 3. Piyade Tümeni'nden taburlar daha sonra hızla Berghof'u ele geçirmek için harekete geçti.

Ardından kasaba Fransız ve Amerikan işgal bölgelerine bölündü. Fransızların bölgesi, pek çok üst düzey Nazi yetkilinin evlerini de kapsıyordu. 3. Piyade Tümeni'nin liderleri, Fransızlara bu ödülümsü bölgeyi verme konusunda fikirlerini değiştirdiler ve Berghof'a Amerikan

bayrağı dikmek için askerlerini bu bölgeye gönderdiler. Muhtemelen köprülerdeki barikatları anımsayan Fransızlar bölgeye ulaşımı engellediler. Ancak daha sonra ortaklaşa bir bayrak çekme törenini kabul ettiler.

Kartal Yuvası'nı ilk ele geçiren tümen, bunu kendilerinin yaptığına dair bir kanıtı güvenceye almayı tamamen unuttu. Ya Amerikan 101. Hava İndirme Tümeni idi ya da Fransızlardı. Fakat son yetmiş yıldır kimse rakip iddialar hakkında büyük bir yaygara koparmadı.

"Kazanan her şeyi alır"ın doğası gereği, kasabayı bir başka birliğin ele geçirmesi için yardım etme motivasyonu değil; aksine engelleme motivasyonu en üst düzeye çıkmıştı. Birlikler diğerlerinin turnuvası kazanmasını engellemek için adımlar atarken, Almanlarla savaşmak için birlikte çalışma hedefi bile bir süreliğine rafa kaldırıldı.

Son derece riskli durumlar, yüksek ödüllü, kazananın her şeyi aldığı turnuvalar, grupların ve bireylerin hedeflerine ulaşmaları için güçlü teşvikler yaratabilir. Bununla birlikte, aynı zamanda insanları en büyük ödüllerin peşinden koşmaya teşvik edebilirler. Öyle ki, bütün bir savaşı aynı tarafta geçirmiş olan insanlar, şan ve şöhret arayışında birbirlerinin ilerlemesini engelleyebilirler. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Çeviri kaynağı yazı: "Tournament theory: Why Allied forces competed to capture Hitler's Eagle's Nest", Scotty Hendricks, 23 Eylül 2021, bigthink.com

Eyfel
Kulesi'nin
Gölgesinde
Kalan
Mimar

*Thomas G. Lalphier Jr.,
France Illustration
• Reader's Digest*

Eyfel Kulesi, Fransa'nın sembolü olmuş bir yapı. 1665 basamakla çıkılan, şehrin hemen her yerinden görünen kule günümüzde de dünyanın en değerli yapılarından biri. Kule, her yıl milyonlarca turisti ağırlayıp Amerika'nın özgürlük Heykeli ile birlikte dünyanın en tanınan iki yapısından biri olsa da onu tasarlayıp adını veren mimarı Gustave Eiffel'i tanıyan pek yoktur.

Eiffel'in "Kuleyi kuskansam yeridir. İnsanlar ondan başka eserim olmadığını sanıyorlar. Oysa sayısız eser tasarladım." dediği söylenir. Yorulmak bilmeyen gözlerinden zekâ fişkıran bu yaşlı centilmenin imzasını taşıyan birçok şaheser vardır. Eiffel dünyanın en büyük köprülerinden birkaçını çizmiştir. Yapıtlarını tasarlarken klasik düşünceleri bir tarafa bırakmış eserlerinde o günlere dek denenmemiş yöntemler uygulamıştır. »

Dünyanın en büyük binalarından Empire State ve Chrysler binaları geçen yüz yılda Eiffel'in yaptığı hesaplara dayanarak yapılmıştır.

Aerodinamik ve çok yüksek inşaatlarında ilk kesin hesaplama metodunu bulan Eiffel'dir. İlk aerodinamik tüneli yapan da Eiffel'di. Kendi deyimiyle "küçük ve basit buluşları" da sayısızdır.

Gustave Eiffel, 1832 yılında Dijon'da doğdu. Varlıklı bir ailenin oğluydu. Politeknik'in giriş imtihanlarını kaybetti ama güzel Sanatlar Mimari Bölümü'nden mühendislik diplomasını aldı. Bir süre sonra madeni inşaat uzmanlığı olan bir firmada çalışmaya başladı. İki yıl geleneklere sadık kalarak plânlar çizdi. Annesi ticaret alanında hatırı sayılır bir kadındı. Kendi odun-kömür şirketini tek başına yürüten güçlü bir iş kadınıydı. Öğulunu mesleğinde yetersiz bulur, ona "Gustave, sen hayatta ilerleyemeyeceksin." derdi.

1850'lerde Sanayi Devrimi'ni yaşayan Avrupa'da tren yolları almış yürümüşü. O tarihlerde kalifiye

Aerodinamik ve çok yüksek inşaatlarında ilk kesin hesaplama metodunu bulan Eiffel'dir.

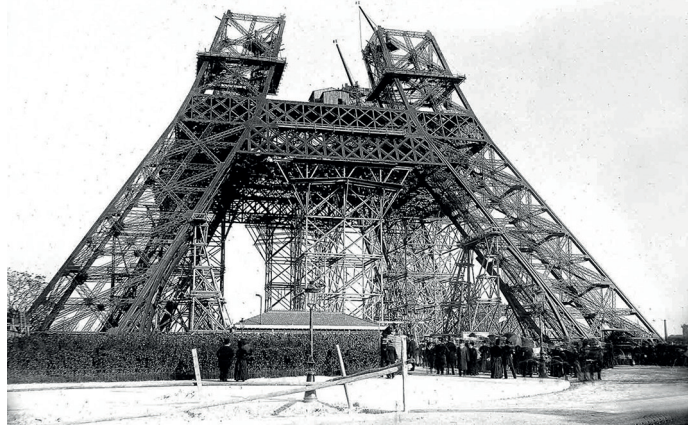
elemanlar gerektiren taş köprüler yapıldığı için çeliğin mimarî alanlara uygulanmasında büyük sorunlar yaşıyordu. Eiffel, o yıllarda madeni köprüler kurma yollarını araştırıyordu. Projelerini hayata geçirebilirse fabrikalarda işçiler

tarafından önceden hazırlanmış malzemeleri yerine götürüp kurmak çok kolay olacaktı. Bir süre sonra bir projesini kabul ettirecek

Eiffel'in Garonne Nehri üzerine yaptığı ilk çelik köprüsü

uygulama fırsatı yakaladı. Şirket yetkilileri Garonne Nehri üzerine 500 metre uzunlukta bir köprü yapılmasına ihtiyaç duyduklarını söylediklerinde, Eiffel firma yetkililerine kendi projesini tanıttı. Firmanın en muhafazakâr yetkililerini bile etkileyen sunumuyla projesini kabul ettirdi. Fabrikada üretilen çelik malzemelerle uygulanan proje tamamlandığında inşaatın taş köprülerle kıyaslanamayacak kadar kısa zamanda bitirildiği ve çok ucuza mal edildiği görüldü. Gustave Eiffel 29 yaşında ilk madeni köprüyü kurmuş ve bu başarısı ona gerekli olan cesareti ve güveni vermişti. Daha sonra art arda yaptığı dev köprülerle kendini dünyaya tanıttı. Artık herkes Eiffel'i taklit ediyordu.

Kulenin yapımı sürerken 300 yazar ve sanatçı imzaladıkları bir dilekçe ile bu projenin iptalini istiyorlardı.

Bir gün ortaklarından biri bilgilerini açıklamak yerine kendine saklamasını söylediği zaman Eiffel gülmüş ve *"Bir şeyler icat etme zevkini tattım, o halde bu buluşumu neden kendime saklayayım ki; varsın ötekiler de faydalansın. Zaten benim başka şeyler bulma imkânım da var."* demişti. Para ve şöhret Eiffel'i etkilememişti. 80 yaşına geldiğinde bile ofisinde geç saatlere kadar çalışır, pazar günlerini de ailesiyle başbaşa geçirirdi.

1885 yılına doğru bazı sanayiciler hükümetten Paris'te uluslararası bir fuar açılmasını istediler. Eiffel de bu fuarı değerlendirmek için 300 metre yükseklikte madeni bir kule yapılmasını teklif etti. Kimse beklediği böylesine büyük bir proje karşısında herkes şaşırıldı. Eiffel, Ticaret Bakanı'na projesinin bütçesini açıkladı. Fakat proje maliyeti hükümet tarafından çok yüksek bulundu ve 8 milyonluk maliyetin

ancak dörtte birinin karşılanabileceği belirtildi. Eiffel, geri kalan bütçeyi yatırımcılardan borç olarak aldı. İnşaat 1887 yılının Haziran ayında başladı. 40 mühendis iki yıl içinde Eiffel'in başkanlığında kulenin planını çizdiler. On iki ayda 250 işçi kaidenin dört ayağını meydana getirdiler. Kulenin ayakları bir hektarlık yer kaplıyordu. Kule, halkın hayal gücünü bile aşmıştı. Fakat asıl

patırtı bundan sonra koptu. Kulenin yapımına karşı çıkanlar 300 yazar ve sanatçının imzasını taşıyan bir dilekçe ile bu “çirkinlik abidesi” projenin iptalini istiyorlardı. Çalışma Bakanlığına itirazlar durmaksızın yağıyor, inşaat her gün biraz daha ilerliyor ve Eiffel gülererek “*Bittikten sonra sevecekler.*” diyordu.

Eyfel Kulesi'nin açılışı, Paris'teki Uluslararası Fuarın ön gösterimi (31 Mart 1889)

Kule, 1889 yılının Mart ayında tamamlandı. Açılış 21 parça top atışıyla yapılırken, Eiffel insanoğlunun yaptığı en yüksek inşaatın tepesine üç renkli bayrağı dikiyordu. Eiffel'in eseri çağdaşları için olağanüstü bir yapıydı. Kulenin değeri çok daha sonra anlaşıldı. O zamana kadar böylesine yüksek inşaat yapılmadığı gibi, böylesine sağlam hesaplara dayanan bir inşaat örneği de yoktu. Eiffel, en küçük bir hata yapmamıştı. Yüksekte çalışmanın zorluklarını da göz önünde tutan

mimar, işçilerin fırtınalardan zarar görmemesi ve baş dönmesi gibi sorunların yaşanmaması için iskeleleri bu şartlara göre hesaplamıştı. Kuleyi taşıyan temel in taş, çimento ve çelikten yapılmış harcı sonraki yılların betonarme inşaatının öncüsü oldu. Eyfel Kulesi'nin açılış töreni Mayıs ayında yapılmıştı. Sekiz ay sonra kuleyi 2 milyon kişi gezmiş ve kazanılan parayla Eiffel'in borçları rahatlıkla ödenmişti. O gündən beri Kule'yi yılda bir milyondan fazla insan gezmektedir. Bilginler, kralar, sanayiciler Eiffel'i görmek için koştukça bu “çirkinlik örneği” Paris'in

“iftiharı” olmaya başladı.

Eiffel, kulenin üçüncü katına kendi için bir daire yaptırdı. Onu orada ilk ziyaret eden Thomas Edison'du. Kulenin altın defterine, “Orijinal ve dev eserler yaratıcısı, korkusuz inşaatçı Mösyö Eiffel'e” sözleriyle başlayan mesajını yazdı ve ona kendi buluşu olan bir “konuşan makine” hediye etti.

Ferdinand Lesseps'in Panama'ya Süveys'te olduğu gibi denizden bir kanal açılmasını teklif ettiği zaman, bunu ilk destekleyen Eiffel oldu.

Projeye bir ilâve yapılmasını öneren Eiffel, sistem için “tesviye havuzu” yönteminin başarılı olacağını söylüyordu. Fakat önerisi kabul edilmedi. Panama Kanalı, şirketi iflâs ettirip Fransa için bir yüz kararı haline geldiğinde Eiffel’in bir kez daha haklı olduğu kanıtlanmıştı.

Eiffel, 1894’te kuledeki dairesine temelli yerleşti ve orada kendine bir fizik l boratuvarı kurdu. İskele maketlerinin ve yapıların sağlamlığını kesin olarak ölçebileceği tünel projesini hayata geçirerek, hava hızının ve basıncının yapıları etkisini incelemeye başladı. 75 yaşında araştırmalarının sonuçlarını yayımladı. Yayımladıkları mühendislere binanın yüksekliği veya şekli ne olursa olsun, direncini kesin olarak hesaplama olanağını sağlıyordu. İlk gökdelenler bu çalışmalar sonucu meydana gelmiştir.

Eiffel, her zamankinden mutluuydu. 80 yaşında kendini hâlâ geç buluyor ve ikinci kez satın aldığı otomobiliyle her gün kuleden Auteuil’deki l boratuvarına gidip geliyordu. 89 yaşındayken bir baloda çalışmalarına son vereceğini ve kitap yazmakla yetineceğini bildirdi. O zamana kadar zaten yirmiye yakın

eser yazmıştı. Sonraki iki yıl içinde de   kitap yazdı. Bunlardan biri Eiffel Ailesi’nin hayatıydı. Diğerleri ise madeni inşaata, hava basıncının ve hızının etkisine dayanan bilgilere ve meteorolojiye ait, teknik eserlerdi. Eiffel, 15 Aralık 1923’te 91’inci

Gusta ve Eiffel, Kule’de bulunan 100 metre karelik dairesini bilimsel/teknolojik deneyleri için ve ünlü misafirleri ağırlamak amacıyla kullandı. Günümüzde ziyaretçiler bu odada Thomas Edison’un Gustave’ı ziyaretini canlandıran sahne ile karşılaşıyor.

yaş gününü kutlamak için şerefine verilen ziyafete giderken kendini çok yorgun hissediyordu. Çocuklarını öptükten sonra erkenden odasına çekildi. On iki gün sonra Noel Bayramını iki gün geçe sessizce öldü.

 nl  adını taşıyan kulesi hâlâ yaşıyor ve dünyanın her tarafında yükselen binlerce bina, varlıklarını Eiffel’in dehasına borçlu olarak varlıklarını sürdürüyor. •

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

KAMPÜSTE HAYAT

Yüksek öğrenim gençlerinin eğitim hayatlarında özel bir öneme sahip olan kampüslerde yaşadıkları anıları kolay kolay unutabileceklerini sanmam. Her şeyden önce bu tesisler bünyelerindeki kantinler ve yurt binaları sayesinde ders saatleri dışında da birlikte zaman geçirmelerine olanak sağlamaktadır.

Yillardır tanıştığım arkadaşlarımla yüksek eğitim hayatımda da birlikte olmak bambaşka bir heyecandı.

Orta öğrenimimi bir Anadolu kasabasında tamamladım. Sınıf arkadaşlarım yaşadığımız kasaba dışına hiç çıkma şansı bulamamış birbirinden zeki öğrencilerdi. İstanbul'da doğup büyüdüğüm ve kasabalarına gelene kadar büyük kent hayatını yaşayabilmiş olduğum için bana gıpta ettiklerinin farkındaydım. Buna karşın hepsinin gelecek düşleri vardı. Tüm arkadaşlarım orta öğrenimden sonra İstanbul ya da Ankara gibi büyük bir kentte üniversite okuyabilmeyi arzuluyordu. Ne yazık ki, o zamanın gençlerinin de üniversite sınavını kazanıp sevindikleri bir dalda okuyabilme şansları bugünkünden fazla değildi.

O yıllarda şimdiki gibi sınava hazırlık kursları yoktu. Son sınıfta arkadaşlarla bir araya gelip azimle çalıştık ve seçme sınavı sonucunda okumak istediğimiz fakültelere kaydolma şansına eriştik. Bu başarıda orta öğrenimdeki idealist öğretmenlerimizin bizi eğitmek için gösterdikleri çabaların da çok büyük katkısı vardı. Sonuç hepimiz için mutluluk vericiydi. Yıllardır tanıştığım arkadaşlarımla yüksek eğitim hayatımda da birlikte olmak bambaşka bir heyecandı. Dost grubumuz içinde yalnızca ben İstanbulluydum. Bu nedenle kasabadan gelen arkadaşlar barınmaları için şansın da yardımıyla okuyacakları üniversitelerin kampüsleri içinde ya da çok yakın bir bölgede bulunan yurtlara yerleştiler. Bu güzel gelişme hem onların hem de benim

sosyal yaşamıma büyük bir yenilik ve renk getirdiği gibi, geleceğe bakışımıza da yön verdi.

■ Derslerimi ihmal etmemek için hafta arası gecelerde aile evimde kalıyor, Cuma akşamları arkadaşlarımın kaldığı yurda gidip Pazar akşamına kadar misafirleri oluyordum.

Uzaklardaki o küçük kasabadan gelip İstanbul'da üniversite hayatına başlayan arkadaşlarım yurtlara yerleştikten sonra hemen tüm hafta sonlarını onların yanında geçmeye başladı. Her şeyden önce yıllardır birlikte olduğum can dostlarımla bu kez koca kent İstanbul'da bir araya gelmiştik. Derslerimi ihmal etmemek için hafta arası gecelerde aile evimde kalıyor, Cuma akşamları arkadaşlarımın kaldığı yurda gidip Pazar akşamına kadar misafirleri

oluyordum. Sanırım o zamanki yurt yönetimleri pek sıkı değildi ya da sürekli gidip geldiğim için beni kanıksamışlardı. O sayede yurt odalarında dostlarımla birlikte kalmakta zorluk yaşamıyordum. Gerime bıraktığımız kasaba yaşamımızdaki evlerimizde de hafta sonları böyle toplandığımız için düzenli olarak yanlarına gitmem arkadaşlarımızın hoşuna gidiyor, birlikteliğimizden mutluluk duyuyorduk. Hep birlikteyken sosyal hayatımız her zamankinden daha bir keyifli geçmekteydi.

Bazı geceler kampüsteki bir başka yurt binasında kalan arkadaşlarımızı ziyarete gider, geç saatlere kadar uzayan doyumsuz sohbetlere otururduk. Aslında bir tür ev misafirliği gibiydi bu ziyaretler. Ertesi akşam da diğer yurt binasındaki arkadaşlar iadeyi ziyarete gelir, onları çay, simit ve açma ikram ederek ağırlardık. İstanbul'da evim olduğu halde hafta sonlarımı yurt odasında geçirmem hiçbirine

tuhaf gelmiyordu. Çünkü hepimiz, yan yanayken yaşadığımız güzel anları ileride çok özleyeceğimizi biliyorduk. Geleceğin doktoru, mimarı, hukukçusu olacağımızın bilinciyle birbirimize değer veriyor, dostluğumuzun gelecekteki profesyonel yaşamımızda da sürmesini arzuluyorduk. Yurttta kaldığımız gecelerde genelde benim için boş bir yatak bulunurdu. Boş yatak olmadığı zamanlarda bir köşede hazırladığım yer yatağında evden getirdiğim yorganlara sarınıp uyurdum. Hafta sonları gündüz saatlerinde hep birlikte

katılacağımız pek çok güzel etkinlik yaratırdık. Neler yapmazdık ki: Öncelikle o zamanlar televizyonun ve bilgisayarın henüz

yaşamımıza girmemiş olduğunu anımsatayım. Gençler arasında kurulan sağlam dostluklar en genel geçer sosyal ilişkilerdi ve bu sayede benim kuşağımın hâlâ unutamadığı o doyumsuz anları yaşayabiliyorduk. Yurttta kalan arkadaşlarım İstanbul'u hiç bilmediklerinden onlara bu güzel kenti tanıtmaya görevini üstlenmiştim. Okulların açıldığı ilk hafta sonu bir gezi vapuruna binip uzun bir Boğaziçi turuna gittik.

■ Dışarı çıkmadığımız hafta sonları, gün içinde fakülte kantininde vakit geçirip, ülkemizin hemen her yöresinden gelmiş yeni dostlar ediniyorduk.

Arkadaşlarım, sahillerdeki yalılara, korular arasında bir tablo güzelliğiyle görünen tarihi köşklere ve özellikle de vapurun üzerinde uçup attığımız simitleri kapam martılara bayılmışlardı. Bir başka seferinde onları Adalar'a götürdüm. Hatta Ekim ayında olmamıza karşın mayolarımızı yanımıza aldığımız için dostlarıma ilk kez denize girme fırsatı yaratmış oldum. Son derece keyifli bir gündü ve akşam olduğunda yine hep beraber vapura binip kampüsteki yurt binasına dönmüştük.

Dışarı çıkmadığımız hafta

sonları, gün içinde fakülte kantininde vakit geçirip, ülkemizin hemen her yöresinden gelmiş yeni dostlar ediniyorduk. Geceleri ise yine hep birlikte kaldığımız yurt odasında geç saatlere kadar sözü adeta birbirimizin ağzından kaptığımız uzun sohbetlere oturarak zamanın nasıl geçtiğini unutuyorduk.

Herkesin anlatacağı, paylaşacağı bir şeyler vardı ve bunları dinlemek inanılmaz keyifliydi.

Bir seferinde hiç durmadan çay içerek öyle derin bir sohbe dalmıştık ki, bir ara camdan bakıp dışarıda günün ağardığını gördüğümüzde çok şaşırmıştık. Arkadaşlarım odalarında bana bir dolap ayırmışlardı. Yurtta kalacağım geceler için pijama, diş fırçası ve havlu bulunduruyordum o dolapta. Bazı günler dersim yoksa erkenden gidip onlarla kantinde buluşur ve yeni tanıştığımız öğrencilerle, gelecek hayallerimiz, beklentilerimiz ve ülke gündemiyle ilgili uzun uzun konuşurduk. Hem üniversite kantinlerinin hem de yurt odalarının havasında bir aile sıcaklığı bulduğum için özellikle hafta sonlarını ipe çekiyordum.

Hepimiz yetişmiş yüksek öğrenim gençleriydik. O yurt odalarında

yan yana olduğumuz her dakikanın, paylaştığımız her anının değerinin farkındaydık. Gündüzleri binlerce yaşıtımla bir kampüste birlikte olmanın, geceleriye onlardan bazılarıyla bir yurt odasında bugün bile özlemlerle anımsadığım doyumsuz anları yaşamamanın tadı kelimelerle anlatılamazdı. Evimi çok sevdiğim halde bazen keşke sürekli olarak yurt binasında dostlarımla kalsam diye düşündüğüm oluyordu. Artık yalnızca hafta sonları yanlarına gitmek bana yetmiyordu.

Öte yandan İstanbul'da ailemle birlikte yaşamamın dostlarım açısından faydaları vardı. Annem yeni bir çamaşır makinesi satın almıştı. Yurtta kalan dostlarının yıkanması gereken çamaşırını büyük bir spor çantasıyla eve getirip yıkar, hafta sonu tertemiz olarak geri götürürdüm. Ev yemeklerini özlediklerini bildiğim için Cuma akşamları yanlarına giderken elim boş gitmez, annemin pişirdiği börekleri, zeytinyağlı dolmaları götürürdüm. Onların yanında son derece mutlu ve güvende olduğumu bilen ailem beni her zaman desteklemiştir.

Üniversiteli arkadaşlarımla her şeye karşın uzaktaki ailelerini ve

evlerini özlediklerini biliyordum. Özlemlerini biraz olsun dindirmek için bazı hafta sonları onları evimde ağrılar, akşam yurda dönüş saatine kadar sobamızın başında çay içip annemin yaptığı kekleri yiyerek sohbet ederdik. Varlığından huzur duyduğunuz, sözünden sohbetinden keyif aldığımız kafa dengi insanlarla birlikte olmak ölçülemeyecek kadar

büyük bir mutluluktur. Bunu o zamanlar da çok iyi bilir, şu hafta sonu hiç bitmesin diye dua ederdim. Ertesi sabah erken kalkma zorunluluğumuzun olmadığı hafta sonu gecelerini bana son derece şirin gelen yurt odasında ve sevgili dostlarımla birlikte geçirmek gerçek bir ayrıcalıktı. O günlerin üzerinden uzun yıllar geçti, ama yüksek öğrenim dönemini bir kampüste kafa dengi

dostlarımla geçirdiğim anların keyfini hiç unutamadım. Şimdi hepsi ülkemin bir başka köşesinde ve hepsiyle de düzenli olarak görüşüyorum. Bugünün üniversite gençleri arasında benimkine benzer bir yaşam sürme şansını yakalamış olanlar vardır elbette. Dostlarınızla yaşadığımız güzel anların kıymetini bilmenizi isterim. Çünkü kampüs, kantin ve yurt yaşamı size değerli ölçülemeyecek özel anılar bırakacaktır. •

mehmetunverbd@gmail.com

Sirin DORUKLARINDA

Dünyada hiçbir lider yoktur ki senin kadar sevilsin, senin kadar özlenip senin kadar yüceltilip adına bunca şiir yazılsın. Çünkü sen aydınlık, özgürlük, çağdaşlık, halkçılık, gelecek... Çünkü sen bir ulusu yeniden var eden Atatürk'sün... Ölmedin, ölemezsin! İçimizde yaşıyor ve daima yaşayacaksınız.

Yazan: SABRİ KEMAL

ATATÜRK'E AĞIT

*Edirne'den Ardahan'a kadar
Bir toprak uzanır;
Boz kanatlı üveyikler üstünden
uçar
Ardahan'dan Edirne'ye
Edirne'den Ardahan'a kadar:
Kopdağı'nda akar bir çeşme var
Serçe parmak kalınlığında suyu
Haram etmiş gece gündüz uykuyu
Akar da akar:
Samsun'un evleri denize bakar
Sokakları yosun içinde;
Çaparlar; takalara, mavnalar;
Bilyalar gibi suyun yüzünde
Bir iner bir kalkar.*

*Kazova'dan bir yar sevdim
Adamı günaha sokar:
Savaştepe Köprüsü'nden geçen
trenler
Sel olur İzmir'e akar:
İzmir'in denizi kız, kızı deniz
Sokakları hem kız hem deniz
kokar:
Bu toprak bizim yurdumuzdur
Deli gönül yücesine çıkar;
Bir üveyik olur uçar gider
Ardahan'dan Edirne'ye
Edirne'den Ardahan'a kadar:
Amasya'ya benzin yüklü bir yaylı
geldi
Yağmurlu bir günde.
Devrisi gün silâh çattılar*

*Candarmalar hükümetin önünde,
Kemal Paşa çıkageldi
Bir alevdir aldı gitti yurdumuzun
gönlünde,*

*Çorap gibi söküüp attı
Düşmanları ordumuzun önünde.
Bu ne inançtır ki Gazi Paşa!
Atının teri kurumadan
Sürüp gittin yeni yeni savaşların
peşinde!*

*Davullar zurnalar döğende
Ben seni hatırlarım!
Binip trene gezende
Ben seni hatırlarım!
Tam iki yaşındaydım
Düşman İzmir'e girende!
Ben de gelecektim ama anam
koymadı.*

*Küçüksün oğul dedi. Ben giderim
ana bırak dedim.*

*Gideceğin bu yol dedi.
Şimdi büyüdüm sürüp geldim
Felek koydun ise bul dedi*

Cahit Külebi

MUSTAFA KEMALLER TÜKENMEZ

*Tükenir elbet
Gökte yıldız denizde kum tükenir
Bu vatan bu topraklar cömert
Kutsal bir ateşim ki ben sönmez
İnanın Mustafa Kemal'ler
tükenmez.*

*Ben de etten kemiktendim elbet
Ben de bir gün göçecektim elbet
İki Mustafa Kemal'im var iyi bilin
Ben işte o ikincisi sonsuzlukta
Ruh gibi bir şey görünmez
İnanın Mustafa Kemal'ler
tükenmez*

*Hep kardeşliğe bolluğa giden
yolda*

*Bilimin yapıcılığın aydınlığında
Güzel düşünceler soyut fikirlerde
ben*

*Evrensel yepyeni buluşlarda
Geriliği kovmuşum ben dönmez
İnanın Mustafa Kemal'ler
tükenmez*

*Başın mı dertte beni hatırla
Duy beni en sıkıldığın an
Baştan sona her şeyiyle bu vatan
Sakin ağlamasın kasımlarda
Fatih'ler Kanuni'ler ölmez
İnanın Mustafa Kemal'ler
tükenmez*

Halim Yağcıoğlu

RESİM

*Her gün,
Enginlerden engin,
Yücelerden yüce
Bir duygu sarar bizi,
Bu sınıfa girince.
Yanda, bir uçtan bir uca
Mavi deniz,
Odanın içinde güneşleri bulunca
Isınırız.
Enginlerin engini deniz olsa
Deniz ufak!
Yücelerin yücesi güneş olsa
Güneş küçük!
İlk günü gördük, nereden geldi:
Duvardaydı
Denizleri, güneşleri
Küçülten büyüklük.
Kürsünün üstünde bir resim:
Gözleri denizlerden mavi
Bakışları güneşlerden sıcak,
Dört mevsim*

Kürsünün üstünde:
Atatürk'ün arkasında al bayrak,
Kollarını kavuşturmuş göğsünde.
Bu resimle başlar bizim günümüz,
Karşımızda Atatürk'ü gördükçe,
Kıvançla dolar, taşar gönlümüz.

Öğretmenimizin kürsüde
Verdiği dersi
Dinler bizimle birlikte
Atatürk'ün resmi.
Çalışkanız, çünkü,
Çalışınca
Bakarız, Atatürk güldü.
Bir yanlışlık yapsak
Bulutlanır gözleri,
Anlarız, Atatürk üzüldü.
Gelsek kürsünün dibine
Görür bizi
Eğilince.
Kalksak, gitsek gerilere,
Otursak arkalarda;
Başımızı kaldırmadan duyarız
Atatürk orada.
Öteki odalarda
Başka başka resimleri Ata'mın.
Atatürk'üm, artık ömrüm oldukça
Bu resimle karşındasın!
Yok hiç birinde
Bundaki tılsım,
Değişen çizgilerle
Canlı gibi bu resim.

Öyle canlı ki, sanırım,
Ben de bir gün okulu bitirince
Uzanan ellerinle
Okşanacak sırtım.
Öyle canlı ki, sanırım,
Karanlık bile olsa
Serpeceğin ışıkla
Aydınlanır yollarım.

Tıpkı sınıftaki gibi,
Yapacağım bir işte
Bu resmindir rehberim
Kötülüğe uzanırsam
Çat kaşlarımı,
Tutulsun ellerim.
Tıpkı sınıftaki gibi,
Bütün ömrüm boyunca
Yaptığım bir işte
İyi, doğru oldumsa
Sevincini belli et,
Gülümse!
Yaprak yaprak dökülürken
önümde
Her yıl, dört mevsim;
Sınıflar içinde yalnız bu sınıf,
Resimler içinde yalnız bu resim!

Behçet Necatigil

MUSTAFA KEMAL

dağ başını efkâr almış
gümüş dere durmaz ağlar
gözyaşından kana kesmiş gözlerim
ben ağlarım çayır ağlar çimen
ağlar
ağlar ağlar cihan ağlar
mızıklar iniler ırlam ırlam
dövülür
altmış üç ilimiz altmış üç yetim
yullar gelir geçer kuşlar gelir
geçer
her geçen seni bizden parça par-
ça götürür
mustafa'm mustafa kemal'im

diz dövdüm
gözlerim şavkı aktı sakarya'nın
suyuna
sakarya'nın suları nâmin söyleşir
hemşehrim sakarya öksüz sakarya

ankara'dan uçan kuşlar
 kemal'im der günler günü çağrışır
 kahrolur bulutlara karışır
 gök bulut yağmak bulut
 uca dağlar dev boyunlu morca
 dağlar
 divan durmuş bekleşir
 mustafa'm mustafa kemal'im
 nasıl böyle varıp geldin hoşgeldin
 çingü kaymış yalazlanmış gözlerin
 şol yüzünde güneş südü sıcaklık
 ellerinden öperim mustafa kemal
 senin dalın yaprağın biz senin
 fidanların
 biz bunları yapmadık
 sen elbette bilirsin bilirsin
 mustafa kemal
 elsiz ayaksız bir yeşil yılan
 yaptıklarını yıkıyorlar mustafa
 kemal
 hani bir vakitler kubilay'ı kestiler
 çün buyurdun kesenleri astılar
 sen uyudun asılanlar dirildi
 mustafa'm mustafa kemal'im

karalar kuşanmış karadeniz
 akmam diyor
 dokunmayın ağlamaktan bıkmam
 diyor
 bu gece kıyamet gecesi bu vapur
 bandırma vapuru

yattığı yer nur olsun mustafa
 kemal
 ben ölümden korkmam diyor
 korkmam diyen dilleri toz oldu
 toprak oldu
 değirmen döndü dolandı yıllar oldu
 bir kusur işledik bağışlar mı
 kimbilir
 o bize öğretmedi kazan
 kaldırmasını
 günahı vebali öğretenin boynuna
 erdirip oldurana ana avrat
 sövmesini
 yüreğim kırıldı kanım kurudu
 var git karadeniz var git
 başımdan
 mızıka çalındı düğün mü sandın
 bir yol koyup gideni gelir mi
 sandın
 mustafa'm mustafa kemal'im

ankara'nın taşına bak
 tut ki baktım uzar gider efkârım
 çayır ağlar çimen ağlar ben
 ağlarım
 gözlerimin yaşına bak
 ankara kalesi'nde rasattepe'de
 bir akça şahan gezeri dolanır
 yaşın yaşın mezarını aranır
 şu dünyanın işine bak
 mustafa'm mustafa kemal'im

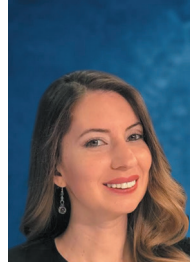
Attila İlhan

Anıtkabir'de 600 kişi ile oluşturulan canlı Atatürk portresi

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

BM: “Son 40 Yılda Doğal Afetler 5 Kat Arttı”

Kurumu rapor yayımladı. Raporunda, 1970-2019 diliminde dünya çapında hava ve iklim bağlantılı felaketlerin beş kat arttığı açıklandı. Bu afetler

nedeniyle oluşan zararlar ise yedi kat artış kaydetti. Yetkililer; hava, iklim ve suyla bağlantılı aşırı hava muhalefetlerinin

Birleşmiş Milletler’in hava, iklim ve su konularındaki yetkili birimi Dünya Meteoroloji

arttığını ve kötüleştiğini hatırlatarak uyarılarda bulundu. 1970’ten 2019’a kadar, 11 binden fazla doğal afetin

yaşandığı ve 2 milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği vurgulandı. Oluşan zararın ise yaklaşık 3 trilyon 600 milyar dolar olduğu tahmin ediliyor. Dünya Meteoroloji Kurumunun raporuna göre, doğal afetler arasında en yüksek maddi zarara yol açan felaketler kasırgalar. Uzmanlar, 650 bin ölüm ile can kaybına en çok yol açan hava muhalefetinin kuraklık olduğunu vurguluyor.

2 ABD'de 23 Canlı Türünün Nesli Tükendi

ABD Balık ve Yaban Hayatı Servisi (FWS), 11 kuş, 1 yaras, 2 balık, 1 bitki ve 8 midye türü olmak üzere toplamda 23 canlının neslinin tükendiğini ilan etti. Söz konusu canlı türlerinin tehdit altındaki türleri koruyan Nesli Tükenmekte Olan Türler Yasası'ndan çıkarılmasını öneren FWS, kararın titiz

incelemeler sonucunda alındığını aktardı. FWS için tür sınıflandırmasını denetleyen Bridget Fahey, "Bu 23 türün her biri, ulusumuzun doğal mirası ve küresel biyoçeşitlilik için kalıcı bir kaybı temsil ediyor" ifadelerini kullandı. Fahey, böylelikle canlı türlerinin neslinin tükenmesinin insan kaynaklı çevresel değişimin bir sonucu olduğunu vurguladı.

3 Hindistan'da 2.500 Gergedan Boynuzu Yakıldı

Hindistan'da gergedanların korunmasının önemine dikkat çekmek için ilginç bir etkinlik düzenlendi. Hindu rahiplerinin katıldığı etkinlikte, ritüeller yapıldı. Dualar edildi. Dünya Gergedan Günü'nde yapılan etkinlikte, toplanan eski

gergedan boynuzları ateşe atıldı. Etkinlik ünlü Kaziranga Ulusal Parkı yakınlarındaki bir spor stadyumunda gerçekleştirildi. Kaziranga, yaklaşık 2 bin 500 tek boynuzlu gergedana ev sahipliği yapıyor ve

nadir bulunan bu hayvan için dünyanın en büyük yaşam alanı olarak biliniyor.

4 Timsah Üzerinden Geçen Drone' u Kaptı

Tehlikeli birçok hayvan türüne ev sahipliği yapan Avustralya'da bir grup timsahı görüntüleyen çekim ekibi sürpriz ile karşılaştı. Drone ile havadan çekim yapan ekip timsahın üzerinden alçak uçuş yaparak etkileyici bir görüntü yakalamayı hedefliyordu. Ancak ekibin planları saniyeler içinde bozuldu. Timsah sıçrayarak drone' u yakaladı. O anlar böyle kayıt altına alındı. Daha sonra denizden çıkarılan Drone' da timsahın diş izleri görüldü.

5 ABD'de 2020 Yılında 580 Asker İntihar Etti

Amerikan ordusundaki intihar vakaları artıyor. Amerikan Savunma

Bakanlığı Pentagon'un hazırladığı rapora göre, 2020 yılında 580 asker intihar etti. Muvazzaf askerler arasındaki intihar oranının 2020 yılında önceki yıla göre yüzde 9,1, son 5 yılda yüzde 41,4 arttığı belirtildi. Rezerv kuvvet arasındaki intihar oranının 2020'de önceki yıla göre

yüzde 19,2; ulusal muhafızlar arasındaki intihar oranının ise yüzde 31,7 yükseldiği belirtildi. Rapora ilişkin açıklamada bulunan Amerikan Savunma Bakanı Lloyd Austin, "Bulgular endişe

verici. Askerlerimiz ve asker aileleri arasındaki intihar oranları hala çok yüksek ve eğilimler doğru yönde gitmiyor" dedi.

6 Rusya Uzayda Film Çekecek

Moskova, uzayda uzun metrajlı film çekmeye hazırlanıyor.

Uzaya gönderilecek bir aktrist ve bir yönetmenenden oluşan ekip için hazırlıklar tamamlandı. Rus uzay ajansı Roscosmos, 2 kişilik film ekibini Soyuz roketiyle Uluslararası Uzay İstasyonu'na gönderecek. "Challenge" adlı filmin bir bölümünü çekmek için giden ekip, 10 gün boyunca çalışacak. Film, bir astronotu kurtarmak için uzaya gönderilen doktorun hikâyesini ele alacak.

7 İngiltere'de Akaryakıt Tedarik Sorunu

İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılmasıyla birlik vatandaşı TIR ve kamyon şoförü sürücülerin sayısının azalması ve şoför eksikliğinin tedarik zincirini bozması İngiltere'de uzun yıllardır görülmemiş benzin kuyruklarının oluşmasına yol açtı. Ulaştırma Bakanı Grant Shapps, yaşanan kıtlığın tamamen panik alımlarından kaynaklandığını ve durumu çözüme kavuşacağını söylemişti. Ancak; hükümet kanadından gelen bu açıklamalar da ülkedeki paniğin durmasını sağlamadı. İngiltere'nin en büyük akaryakıt şirketleri benzin

istasyonlarının yaklaşık üçte birinde iki ana tip yakıtın tamamen tükendiğini, Petrol Perakendecileri Derneği de üyelerinin üçte ikisinde akaryakıt stoklarının tükendiğini duyurdu.

8 Roma'da Ötenazi Eylemi

Ötenazi ile ilgili yasalar için referanduma gidilmesini talep eden bir grup İtalya'nın başkenti Roma'da eylem yaptı. Grup, İtalya'da şu anda yasadışı olan ve gönüllü ölüm isteyenlere yardım sağlayan doktorların yargılanmasına karşı çıktı. İtalyan yasalarına göre, bir yasayı yürürlükten kaldıracak referandum için 500 bin imza gerekiyor. Ötenazi yanlısı dernekler, son üç ayda 1 milyondan fazla imza toplandığını söyledi. İmzalar, referandum çağrısı yapılmadan önce Roma'daki Yargıtay tarafından onaylanacak. Öte yandan, referanduma Katolik Kilisesi karşı çıkıyor. Birçok İtalyan politikacı ise ötenazinin cinayet anlamına geldiğini söylüyor. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

KASIM AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(c) Laf cambazı

6-(c) Büyükşehir

11-(c) Yemekaltı

2-(a) Üçleme

7-(d) Yöntem bilimi

12-(a) Ayaklık

3-(d) Yalıtkan

8-(a) Temel

13-(d) Özellikli

4-(a) Pekiştirilmiş

9-(b) Yonga

14-(b) Baskı sayısı

5-(b) Süreli, dönemli

10-(b) Para kısıtlayıcı

15-(b) Geçerlik

“Bilginizi Denetleyin”

1-(a) Lütiye

2-(b) Avantür

3-(c) Bir bitki türü

4-(a) Atalet

5-(a) Bir meyve adı

6-(d) 21 Aralık

7-(c) Feribot

8-(b) Suna

9-(a) Başarısızlık

10-(b) Tuz

11-(d) Tabaklama

12-(c) Acılardan mutluluk çıkarmak

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	İ	N	C	İ	Ç	A	Y	I	R	L	İ	A	F	İ	
2	R	A	H	V	A	N		R	A	N	T	İ	Y	E	
3	F	R		E	N	A	M		S	B		S	A	R	A
4	A	M	E	D		Ç	A	P	A		A	R		İ	Z
5	N	A	F	İ	Z		K	A	T	A	R	A	K	T	
6	T	N	T		A	Z	A	P		Z	A	İ	M		İ
7	Ö		A	F	R	İ	K	A	L	İ		L		G	S
8	Z	İ	L	E		Y		R	O	K	A	S	A	F	
9	Ü	N		T	O	N	G	A	R		R	M	A	A	
10	M	E	T	A		E	R		D	E	D	E	A	H	
11		G	A		A	T	O	L		S	A	L	A	T	A
12	G	Ö	L	E	T		S		T	A	H	İ	N		N
13	Ö	L		S	A	M		F	E	R	A	S	E	T	
14	K		A	İ	L	E	C	E		E	N		M	A	T
15	Ç	U	M	R	A		A	Z	O	T		S	İ	M	A
16	E	M	İ		Y	A	M	A	N						
17	K	A	R	A		S	İ		A	D					
18	A	R	A	L	I	K		İ	M	A					
19	Y		L	A		E	N	D	A	M					
20	A	S		Z	E	R	D	E		A					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Mehmet Kuyucu, Ankara

Artun Asker, Alanya

Rukiye Neva ve Hayrunnisa Özsoy, Ankara

Rüya Gültekin ve Zübeyde Nil Kalay, Antalya

Zeynep Davutoğlu,
İstanbul

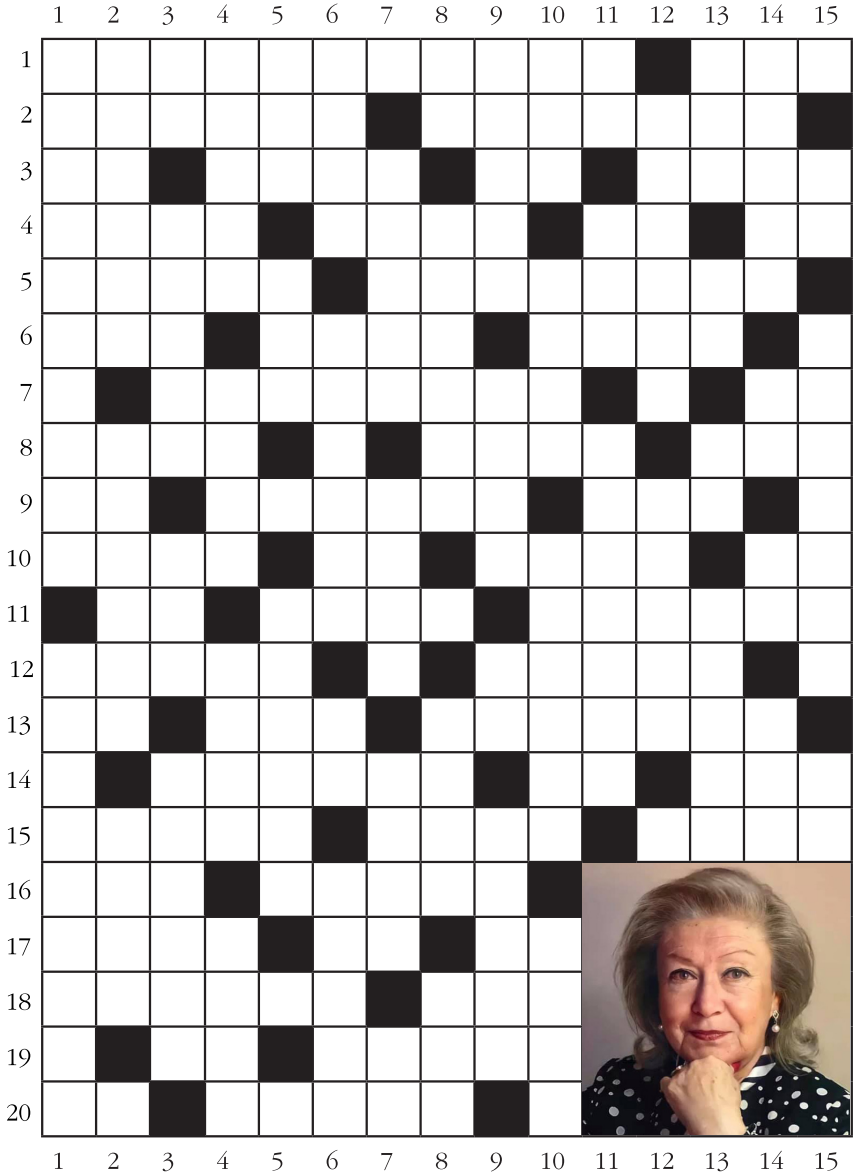
Kaan Efe Ay, İzmir

Özgür Güneş, İzmir

İpek ve Cansın Uyanık, Selin ve Duru Dağlı, İzmir

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Geçtiğimiz aylarda yitirdiğimiz fotoğrafta görülen Türk Sanat Müziği yorumcusu ve koro şefimiz.Caka. 2-Binek hayvanlarının biniciyi sarsmayan koşma biçimi.- Bankada bulunan paranın faiziyle veya sahibi bulunduğu değerli evrakın geliriyle yaşayan kimse. 3-Fransa'nın plaka imi.-Kur'anda bir sure.-Antimonun simgesi.- Bir nevi baygınlik hastalığı. 4-Diyarbakır'ın eski adı.- Tarlalarda toprağı işlemek için kullanılan ağaç veya demir saplı kazı aracı.-Güzel sanat.-İşeret, belirti. 5-Çok fazla titreten sıtma.- Gözdeki billur cismin saydamlığını yitirerek ağarmasından ileri gelen ve görmeyi engelleyen rahatsızlık. 6-Çok etkili patlayıcı bir madde.- Büyük sıkıntı, eziyet.-'Derviş ...' (sinema yönetmenimiz). 7-'..... Leo' (Amin Maalouf'un bir yapıtı).-Bir spor kulübümüzü simgeleyen harfler. 8-Tokat'ın bir ilçesi.-İtırılı bir bitki.-Katuşksız. 9-Ses.- Büyük, güçlü..-Uluslararası bankacılıkta kullanılan bir mesajlaşma türünün simgesi. 10-Ticaret malı.-Rütbesiz asker.-Torun sahibi erkek.-Beddua. 11-Galyumun simgesi.- Mercanların bir araya toplanması ile oluşmuş, halka biçiminde adacak.-Yemeğin yanında yenen yardımcı yiyecek. 12-İçinde ham deri ıslatılan taş havuz.- Öğütülmüş susamın koyu sıvı durumu. 13-Toprağın nemi.-Sıcak esen bir rüzgar.- Anlayışlılık, çabuk sezgi. 14-Tüm aile ile birlikte anlamında bir sözcük.-Genişlik.-Donuk renkli. 15-Konya'nın bir ilçesi.-Nitrojen de denilen bir element.-Yüz, çehre. 16-Tembih sözü.- Güç, etki veya beceri bakımından alışılmışın üzerinde olan. 17-Bahçe ve bostan içindeki su arki.-Bir nota.-İsim. 18-İğdir'in bir ilçesi.-Dolayısı ile anlatma. 19-Lantanın simgesi.-Beden. 20-İskambilde birli.- Safranla renk ve koku verilen bir çeşit şekerli pirinç peltesi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-“Ca-zibe Hanımın Gündüz Düşleri’, ‘Kız Kulesi Aşıkları’. ‘Çilekli Pasta’ isimli filmlerinden de tanıdığımız sinema yönetmeni ve senaristimiz.-Orta Anadolu’da bir baraj gölü. 2-Erzurum’un bir ilçesi.-Bursa’nın bir ilçesi.-Çare. 3-İsviçre’nin plaka imi.- En değerli, en yüksek. Bakır veya gümüş tepsi.-Deniz kuvvetlerinde en yüksek rütbe. 4-Acele, çabuk.-Bir tür Yunan peyniri.-.... Şehrin İnsanları’ (Kemal Tahir’in bir yapıtı).- Ağaçsız, açıklık yerler. 5-İçinden sarkan tokmağının kenarlara vurmasıyla ses çıkaran madenden araç.-Tavla gereci.-‘ Mahmut .....’ (1968 yılında Balkan, Avrupa, Dünya ve Meksika olimpiyatları şampiyonu olan güreşçimiz). 6-Kök üzerine kalemin atıldığı bağ çubuğu.-Süs, bezek.-Kuzu sesi.- Erden generale kadar orduda görevli bulunan herkes. 7-Güneydoğu Asya’da yaşayan kuyruklu bir maymun.-Brüt anlamında bir sözcük.- Müslümanların namaz kılmak için toplandıkları yer.-Neodimin simgesi. 8-Şarkı, türkü.-Ekmek, peynir, et suyu veya süt ile yapılan bir yemek. -Yıldızlar arasındaki geniş boşluk.-Fikir. 9-Gözlem.-İngiltere’de kullanılan bir soyluluk unvanı.-Bir cetvel türü.-Kabul görme, onaylama. 10-Antenlerde uydu girişi sinyalinin ilk karşılayan elektronik ünitelere verilen ad.- Uzun yola çıkarken hazırlanan yemek.-Tutsaklık.-Bir tür zeka oyunu. 11-İterbiyum elementinin simgesi.-Fasla.-Bir ilimiz. 12-Asya’da bir ülke.-Bal arısı. 13-Avuç içi.-Kilometrenin kısa yazılışı.-Nazi Hücum kıtası.-Kansızlık hastalığı. 14-‘.... Alnar’ (Türk Beşleri arasında yer alan çağdaş Türk müziği bestecimiz).-Galyumun simgesi.-Satrançta bir taş.-Eksiksiz. 15-Yetmez miktarda.-İran’da bir kent.-Uzaklık işareti.

filizoskaybd@gmail.com

Satranç

Mustafa Yıldız

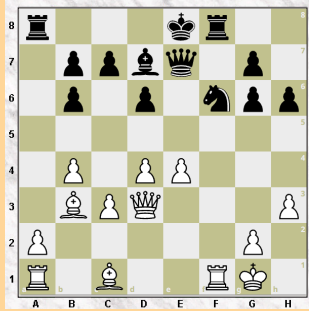

AVRUPA HİBRİT GENÇLER ŞAMPİYONASI

Arda Çamlar-Stefanos Kazantzoglou (Yunanistan), 12 Y. G. 2.Tur

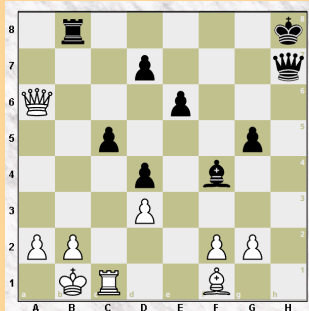
Her iki kanattaki bingec piyonlar Uzun rok atmaya hazırlanan Siyah için olumsuzluk. Beyaz, parmak ısırtan yarma ile siyah şah henüz merkezde iken başarılı bir saldırı başlatıyor. **18.e5! Ff5** (18...dxe5 19.Vxg6+ Şd8 daha iyi değil.) **19.Kxf5! gxf5 20.exf6 Ve1+** Beyaz için kazançlı figür değişimi. **21.Şh2 Kxf6 22.Kb1?! Ve7** Beyaz, daha keskin bir hamle bulabilirdi. **23.Fd2 0-0-0 24.Fd5 Ke8**

25.Ff3 g5 26.Vb5 c6 27.Vxb6 Vc7? Beyaz'ın b6 piyonunu yemeye dayanamaması **27...g4 28. hxc4 Ke6!** ile şah kanadı saldırısına yol açabilirdi, neyse ki rakip değerlendiremedi. **28.Vxc7 Şxc7** Vezirlerin değişimi açıkça Beyaz'ın iyiliğine. Bundan sonra Beyaz, her hamlede üstünlüğünü biraz daha arttırdı. **29.d5 cxd5 30.Fxd5 Ke2 31.Kd1 f4 32.Ff3 Ke7 33.c4 Kf8 34.a4 Kh8 35.Fc3 Khh7 36.b5 b6 37.a5 bxa6 38.Fxa5+ Şd7 39.c5! Şe6 40.Kxd6+ Şf7 41.Fh5+ Şg7 42.Fc3+** Siyah terk etti. **1-0** Arda Çamlar 12 Yaş genel kategori birincisi oldu.

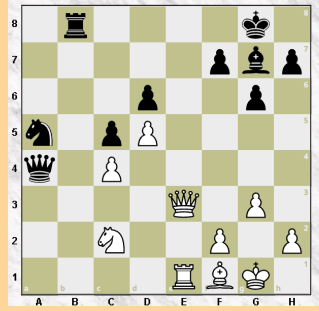
Andrei Negrean (Romanya) - Arda Cankurt, 10 Y. G. 9. Tur

Siyah, filiyle beyaz kaleyi tehdit ederken ince bir tuzak kuruyor. Boştaki c5 piyonunu almak ne kadar doğru? Göreceğiz. **33.Kc5?? Vh1** Açmaza alınan beyaz filin yardımına gelecek bir figür yok. **34.Kc8+ Şg7** Bir beraberlik umudu vardı eğer Siyah, şahını kaçmayıp kaleyi kaleyle yeseydi, sürekli şah yakalanabilirdi. **35.Kxb8 Vxf1+ 36.Şc2 Vc1+ 37.Şb3 Fxb8** Siyah bir fil öne geçti ve oyun 67. hamlede matla bitti. **0-1** Arda Cankurt 10 yaş genel kategori birincisi oldu.

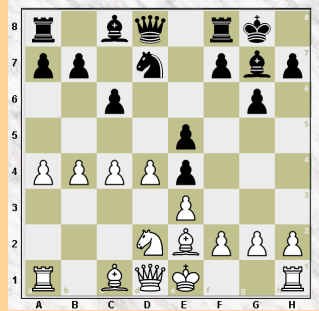
Gökdeniz Ekmekçioğlu - Anton Karpenko (Rusya), 10 Y.G. 9.Tur

Oyun sonuna geçerken konumu doğru değerlendirmek gerekir. Rakibin olanaklarını irdelemeden taş değişimine girmek gerekir. İşte yandaki eşit konumda Beyaz, atını korumak yerine aceleyle vezirleri ve hatta atları değişmek yolunu seçiyor. **27.Va3? Vxc2** Ah, evet, rakip vezir değişimine yanaşsaydı iyiydi. Ters renkli fil oyun sonunda beraberlik garantisi! **28.Vxa5 Fc3** Bu çataldan vezirle korumasız siyah kaleyi tehdit ederek kurtulmak hesaplanmış olmalı ama hemen sonrasında ürkünç bir hamle geliyor Siyah'tan. **29.Vc7 Fxe1 30.Vxb8+ Şg7** Şimdi ne yapacağız? Şah temposuna karşın d6 piyonu alınamaz. En az 1 piyon kayıp olduğu ortada. İşte bu hesapta yoktu. Oysa **27.Vd3** veya **27.Ve4** ile at ve c4 piyonu korunabilse eşit konum sürdürülebilirdi. **31.Fh3?? Fxh2+** Mat artık çok yakında. **32.Şg2 Fd4+** **33.Şe3 Vf2+** Beyaz terk etti. **0-1** 2 hamlede mat görüldü: **34.Şg4 f5+** **35.Şh4 Ff6#**

Emir Gülbeyaz - Kaan Küçükşarı (İsveç), 18 Y.G. 9. Tur

1.d4 Af6 2. Af3 g6 3. Abd2 d5 4. b4 Fg7 5. e3 OO 6. Fe2 Abd7 7. c4 c6 8. a4 Ae4 Dünya Şampiyonu Lasker'e sormuşlar: Açılıшта kaç piyon sürmek uygundur? İki, bilemedin üç diye yanıtlamış Lasker ama hepsi merkezde. Oyuncumuz ise vezir kanadı piyonlarının hepsini sürdü. Siyah bu arada rok attı ve gelişimini neredeyse tamamladı. Keşke Beyaz'ın bu yaptığı bir yenilik olsa. **9. Axe4 dxe4 10.Ad2 e5 (D)** Açılıшта piyon avcılığı yerine taşları geliştirmeye öncelik verilmelidir. **11. Axe4? exd4 12. exd4 Ve7 13. Vd3 Ke8** Koskoca vezir bir atı koruma görevi alırsa şah kaçacak delik arar. **14. f3 f5 15. Ac3 Vh4+** **16. Şf1 Fxd4** Rok da bozuldu, durum vahim. **17. g3 Vh3+** **18. Şe1 Ae5 19. Vc2 Axf3+** **20. Şd1 Vg2 21. Kf1 Vxf1+** Beyaz terk etti. **0-1** Vezir alınamaz. **22.Fxf1 Ke1#**

Bize Gönderilen Kitaplardan

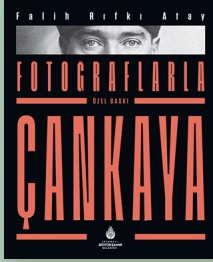
Fotoğraflarla Çankaya

Falih Rıfki Atay

Kültür A.Ş.

Türk edebiyatının ve siyasal yaşamının en özgün kalem-lerinden Falih

Rıfki dil işçiliği, üslupçuluğu, keskin zekâ ürünü polemikçiliği, gözlem gücü ve anlatımının zenginliğiyle yaşayan Türkçenin en büyük yazarlarından. Atay, Millî Mücadele'yi ödünsüz bir şekilde cesaretle destekleyen ve bu mücadelenin daha en başından bir "kalem savaşı" olduğunu bilincine vararak ömrünü kalemiyle Cumhuriyet ve Atatürk devrimlerinin anlaşılmasına vakfeden, Akşam'da yazdığı yazılarla Millî Mücadele hareketini ve Mustafa Kemal'i destekleyen Falih Rıfki, idam istemiyle Divan-ı Harb'e verildi. 10 Eylül 1922 tarihinde Anadolu'ya geçerek kalem savaşına devam eden Atay'ın ilk kez İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşunun ardından Mustafa Kemal'le kesişen yolu Çankaya'da Gazi'nin ölümüne kadar devam etti. Ömrünün sonuna kadar Atatürk ve Cumhuriyet

sevdasını eserlerinde işleyen, edebiyatımızın gelişmesine öncülük eden Falih Rıfki Türkçenin yaşayan ve bağımsız bir dil olarak yerleşmesinde önemli katkıları oldu. Falih Rıfki'nın en önemli eseri olan Çankaya ilk olarak 1952 yılında Dünya gazetesinde tefrika edildi. Cumhuriyeti var eden mücadeleyi, hissiyatı, devrimleri ve Atatürk'ün bu uğurda sergilediği fikir ve eylem insanı kişiliğini bütün yönleriyle eksiksiz bir şekilde kaleme alan Falih Rıfki'nın alanında klasikleşmiş yetkin eseri Çankaya özel bir edisyonla, çok özel fotoğraflarla birlikte yayımlanıyor.

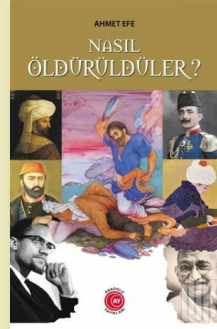
Nasıl Öldürüldüler?

Ahmet Efe

Büyüyen Ay
Yayınları

Öldürülenlerin tarihi ile ilgili bu çalışmada, yeryüzünde kanı dökülen

ilk insan olan Habil'den başlayarak yaşadığımız günlere kadar geçen süre içinde öldürülmek suretiyle hayatına son verilmiş 156 şahsın kısa biyografileri ve son anlarının ibretâmiz hikâyeleri anlatılıyor.

Vatan Uğruna

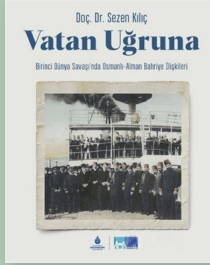
Birinci Dünya Savaşı'nda
Osmanlı-Alman
Bahriye İlişkileri

Sezen Kılıç

Kültür A.Ş.

18'inci yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin toprak kaybı artarak

devam ederken, 19. yüzyılda İngiltere ve Fransa'nın da bu toprak paylaşımına dahil olmasıyla ülke tamamen yalnızlaştı. Bu yalnızlığı aşmanın yolları aranırken 29 Nisan 1882'de Almanya tarafından Albay Kaehler başkanlığındaki subaylardan oluşan bir heyet İstanbul'a gönderildi. Osmanlı-Alman askerî işbirliği zamanla ilerledi ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğu önce ordusuyla ardından ekonomi ve siyasetiyle Almanya'nın yürünmesine girdi. Bu dönem yaşananlar Osmanlı-Alman ilişkilerinin ne kadar hayati olduğunu gösteriyor. Doç. Dr. Sezen Kılıç'ın arşivlerdeki titiz çalışmasıyla ortaya koyduğu Vatan Uğruna, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı-Alman Bahriye İlişkileri, Alman arşiv belgelerini esas alarak inceleyen ilk kitap olma özelliğinde.

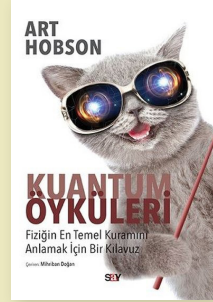
Kuantum Öyküleri

Fiziğin En Temel Kuramını
Anlamak İçin Bir Kılavuz

Art Hobson

Say Yayınları

Atomlardan oluşan bir dünyada yaşıyoruz diyebilirsiniz, ama aslında kuantumlardan oluşan bir evrende yaşıyoruz demeniz daha doğrudur. Pek çok şey atomlardan yapılmamıştır: ışık, radyo dalgaları, elektrik akımı, manyetik alanlar, kütleçekimi alanları. Nötron yıldızları, kara delikler, karanlık enerji, karanlık madde gibi tuhaf şeyleri saymaya bile gerek yok. Ama atomlar dahil her şey, fazlasıyla birleşik ya da “yapışık” halde bulunan, “kuantumlar” dediğimiz enerji demetlerinden yapılmıştır. Kuantumlar da başka her şey gibi belli kurallara boyun eğer. Bu kurallara “Kuantum Fiziği” denir. Bu kitap kuantumları konu alıyor ve onların beklenmedik, belki de kimilerinin diyeceği gibi, tuhaf davranışlarına ilişkin öyküleri içeriyor. Konuyla ilgili genel bilgi sahibi olmak, en son fikirleri ve bulguları öğrenmek isteyenler için ideal bir kitap.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: AYDIN EVREN, İSTANBUL

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

FAHRÜNNİSA ZEİD

20. Yüzyıl'ın en önemli kadın sanatçısı; dünyaca bilinen, yurtdışında en çok sergi açan ilk Türk kadın ressamdı. Kabağaçalızade Mehmed Şakir'in kızı, Halikarnas Balıkcısı'nın, Türkiye'nin ilk kazıma, oyma gravür sanatçısı Aliye Berger'in kardeşleri; seramik sanatçısı Füreyâ Koral'ın teyzesi; ressam Nejat Devrim'in, tiyatrocu Şirin Devrim'in annesiydi. Üçünde yazmaya, dördünde resme tutuldu: "(Ağabeyimin) fırçasının sesi müzik gibi kulağımı okşuyordu.

Elimi tutup kâğıdın ortasında gezdirmeye başladı. O günden beri ne o ses kulağımdan gitti ne de resim yapma tutkusunu." Kızına göre: "Ben gözümü açtığımdan beri elinde resim fırçası vardı. Resim yapmak onun için soluk alıp vermek gibi bir şeydi." İzzet Melih'ten ayrıldı. Ürdün Prensi Emir Zeid'le evlendi. Zeynep Oral'ın "Neden portre?" sorusunu yanıtladı:

"Yalnızlıktan kurtulmak için! Eşim Zeid'imi yitirdikten sonra kendimi bir uçurumun başında buldum. Boşluğa yuvarlanmamak için, bomboş atölyemde bana bir mevcudiyet gerektiğine inandım ve Zeid'in portresini yapmaya başladım. Artık atölyemde yalnız değildik." "Kadınlığın onuru" anlamına gelen adının hakkını sanatta ve yaşamda verdi.

